

Vzhledem k zákazu válečného využití dusivých a obdobných plynů a bakteriologických prostředků ... vysoké smluvní strany ... souhlasí s tím, že tento zákaz se vztahuje také na bakteriologické válečné prostředky a shodují se v tom, že jsou navzájem vázány ustanovením tohoto prohlášení.

Ženevský prokokol z roku 1925

Budiž ... ještě jednou potvrzeno, že používání chemických nebo bakteriologických prostředků za války je v rozporu s mezinárodním právem.

Resoluce Společnosti národů z roku 1938

Soudní proces ukázal, že japonští militaristé se s největší horlivostí připravovali k bakteriologické válce, zkoumajíce nejúčinnější prostředky této války a způsoby jejich použití. Japonský imperialismus chystaje bakteriologickou válku vytvořil mohutné bakteriologické zařízení. Japonští militaristé právě tak jako hitlerovci využili nejmodernější techniky, povolane sloužit pokroku lidstva, k účelům trýznivého vyhlazování lidí.

Státní žalobce Smirnov v čarobarovském procesu z r. 1949

... už bylo vyrobeno asi dvacet pět kilgramů čistých bacilů moru, cholery, tyfu a sněti plynatého, přičemž jediný gram bacilů by ... stačil k zahubení stamilionu lidí.

H. Akijama, Zvláštní útvar 731

... členové strategické skupiny pronikli za soumraku do vesnice hluboko v nepřátelském týlu a na zádech nesli košíky ... ve kterých byly myši nakažené morem. Skrývali se ve stínech stromů a stavení a každou chvilku některý z nich otevřel klec, z níž vyběhla nakažená myš, posetá blechami ... Brzy onemocněl první člověk ...

H. Akijama, Zvláštní útvar 731

Náčelník útvaru Išii ... naléhal na velitelství pevninských vojsk, aby se neváhalo použít biologických zbraní k drtivému úderu, který by znamenal obrat ve válečné situaci.

H. Akijama, Zvláštní útvar 731

Absolutní zákaz všech druhů atomových, bakteriologických, chemických, dusivých a radioaktivních zbraní, jakožto i všech ostatních druhů prostředků hromadného ničení; prohlásit za válečného zločince tu vládu, která by jako první použila těchto zbraní.

Výzva Světového mírového kongresu z roku 1950

HIROŠI AKIJAMA

zvláštní útvar 731

NAŠE VOJSKO • PRAHA • 1960

I.

poddůstojník s neznámým posláním

Bylo to koncem března roku 1945, když jsem na základě mobilizace studentstva odplul do Mandžuska.¹ V té době už Japonsko ztratilo Filipíny a JoŠimu, Američané už postupovali na Okinawě, ale já, tehdy teprve žák čtvrté třídy střední školy, jsem jako všichni ostatní dosud věřil v konečné vítězství Japonska. Několik mých spolužáků již dříve opustilo školu a přihlásilo se do jednotek mladých letců nebo do vojenských učilišť, a já jsem také chtěl vstoupit do armády, odhodlán položit život za vlast.

Jednoho dne mě třídní učitel vyvolal a zeptal se, zda bych nechtěl vstoupit do kwantunské armády jako příslušník vojenského dorostu. Neudal žádné bližší podrobnosti, jenom řekl, že by to znamenalo odjet do Mandžuska. Ale mně na podrobnostech nezáleželo, již dávno jsem toužil dostat se na pevninu. Snad jsem byl ovlivněn dobrodružnými vojenskými romány z pevniny, nebo mě snad ovlivnil můj bratranec, který sloužil na mandžuské magistrále² a občas nám posílal romantické pohlednice, a když se jednou začas vrátil domů, vypravoval napínavé příběhy, které rozněcovaly mou chlapeckou fantazii.

„Ano, rád bych jel.“

Po této odpovědi mě učitel hned poslal domů, abych si co nejrychleji vymohl od rodičů svolení.

„Do večera se vrať do Školy a přines závaznou odpověď.“

Můj starší bratr byl odveden hned na začátku války a již dávno zahynul, takže se dalo očekávat, že mě rodiče nebudou chtít pustit.

Otec jenom odevzdaně povzdychl: „Když tedy říkáš, že půjdeš, nedá se nic dělat, ale...“

¹Mandžusko severovýchodní část Číny. V době japonské okupace bylo prohlášeno za samostatný stát v čele s loutkovou vládou, ale ve skutečnosti tam vládly japonské vojenské úřady. Pozn. překl.

²Mandžuská magistrála dnešní Východočínská železnice. Pozn. překl.

Zato však maminka prosebně vztahovala ruce, jako by mě chtěla zadržet, a s pláčem mě přemlouvala:

„Stejně budeš muset brzy na vojnu, proč by ses měl ještě honem hlásit...“

Já jsem se však již rozhodl, a matčina slova, úzkostlivě volená vzhledem k všeobecnému smýšlení doby, mi šla jedním uchem dovnitř a druhým ven.

„Když budu stejně muset jít, tak raději dříve, abych mohl být dříve povýšen, ne?“

A tak jsem naléhal, jen abych se už mohl vrátit do školy. Když jsem učiteli oznámil, že jsem získal svolení rodičů, hned mě zavedl do kabinetu, kde nás už očekával náborový poddůstojník.

Byl to jakýsi Nakano, voják z povolání, který objížděl všechny střední školy v okolních okresech. Na prsou měl hodnostní znak, v němž se na tmavozeleném podkladu běhalo několik hvězdiček, a na ramenou měl zlatou pásku. Prohlížel jsem si ho s obdivem a představoval jsem si sama sebe v takové uniformě.

„O tvém prospěchu mi už pan učitel pověděl, takové mladé lidi, jako jsi ty, potřebujeme. Vojenský dorost má stejně velký význam jako pravidelná armáda a musíme mu proto věnovat stejnou péči...“

Stejně laskavým tónem se mě pak Nakano vyptával na zdravotní stav, na rodinné poměry a podobně. Ale na mou otázku, jaké úkoly mě očekávají, mi nedal žádnou konkrétní odpověď. Potom mi podal obálku s třemi sty padesáti jeny a řekl:

„Tady máš peníze na přípravu. Zakrátko od nás dostaneš zprávu, tak se připrav, abys mohl kdykoli vyrazit.“

Jenže tři sta padesát jenů „na přípravu“, to byly tenkrát ohromné peníze, a třebaže jsem byl ještě dítě, i mně to připadalo značně podezřelé. Sousedův nejstarší syn, který nedávno vychodil střední školu a pracoval na obecním úřadě, bral měsíčně třicet pět jenů. Pan řídící obecné školy dostával asi sto jenů. Tak to tehdy vypadalo s penězi.

„To mi nejde do hlavy, tolik... Copak ono to asi bude za práci?“ zeptal jsem se učitele.

„Ale, Hiročane, to víš, že to bude nějaká důležitá práce. Jenom se na to dobře připrav!“

Učitel byl šťasten, že se z jeho třídy někdo přihlásil.

Mamince ty peníze nebyly nějak moc po chuti, podle toho, jaké divné řeči vedla s lidmi ze sousedství:

„Dneska může mít člověk peněz jako želez a stejně za ně nic nekoupí...“

Snad jí připadaly jako dar pro útěchu. Ve skutečnosti byly úplně zbytečné, nebylo za ně co koupit. Oděvy a kožené zboží nebyly už dávno k dostání, a teď už nebylo ani cukroví.

Na korespondenčním lístku mi přišlo oznámení, že se odjíždí za čtyři dni.

Otec, kterému obvykle na dětech příliš nezáleželo, se nabídl, že mě půjde vyprovodit.

Když jsem odcházel, oblečen v tmavozelené studentské uniformě z tkaniva hrubého jako síť na moskyty, v plášti s bambusovými knoflíky a ve vysokých botách po bratrovi, matka stála před domem a dlouho se za námi dívala. Konečně jsme s otcem dorazili do hostince v okresním městě.

Sešli jsme se tam celkem čtyři: nějaký Kusuno z našeho okresu a ještě dva ze sousedních.

V doprovodu rodičů jsem přišel jen já a na pohled tichý Kusuno. Můj otec se brzy sprátelil s Kusunovou matkou, protože oba pociťovali zármutek nad odchodem syna.

„On ještě nikdy nebyl pryč z domova, víte, a tak mám o něj strach. Prosím vás pěkně, mladí pánové, dejte mi na něj všichni pozor.“ Kusunova matka s ryzí prostotou nachýlila za řeči hlavu k nám.

„Ale vždyť s tím našim je to zrovna tak. Ti budou brzy kamarádi. Vždyť jsou přece všichni stejný ročník,“ odpověděl otec se smíchem, pronášeje slovo „ročník“ směšně chlubitvým tónem.

„Víte, muž mi brzy umřel, a tak jsem se moc nadřela, abych mohla dát tohoto nejmladšího na studie ... Ale pan učitel nás pořád povzbuzoval, tak jsem si jako myslela, že by člověk měl držet krok s dobou.“

Ve vlasech Kusunovy matky už prosvítalo několik bílých pramenků kolem spánků.

My tři jsme pozorovali tu ženu, vykládající zde o svých rodinných starostech, s jistou zvědavostí. Když si toho Kusuno všiml, zastyděl se jako malý kluk a pokáral matku tlumeným hlasem:

„Nemluv tolik, prosím tě!“

Potom jsme se rozloučili s rodiči a zůstali jsme sami. Nakano nás oslovil zcela změněným tónem:

„Tak, a odedneška už patříte k armádě. Teď musíte zatnout zuby a zapomenout na všechno, co bylo předtím!“

Odtud jsme pak odjeli do Komehary, kde na nádraží už čekalo dalších osm kamarádů z oblasti Čubu a s nimi náborový poddůstojník Takajama.

Měli jsme sice pokračovat v jízdě, jenže naneštěstí nás zastihl nálet. Už jsme se obávali, že nebudeme moci odjet, ale přišel rozkaz, že máme jakožto příslušníci útvaru pověřeného zvláštními úkoly nastoupit do vlaku převážejícího ženijní jednotky. Konečně jsme dorazili do Šimonoseki, kde se k nám přidali lidé z Kjúšú, Šikoku, Čúgoku, Kantó a Kansai.

Protože už nepřítel ovládal Korejsky průliv ze vzduchu i na moři čekali jsme celé dva dny na lodní spojení. Potom nás třináct chlapců pod velením Nakana a ještě jakéhosi Ócuny, náborového Poddůstojníka pro oblast Kantó, nastoupilo pozdě v noci do rybářského člunu, který nás dopravil do Hakaty.

Naše nálada se stále zhoršovala a každý začal tušit, že v naší cestě vězí něco záhadného. Každý se však úzkostlivě vyhýbal sebemenší zmínce o svých obavách, a tak, přestože nás všechny postihl stejný osud, s nikým jsem se dosud nespřátelil. Na Kjúšú právě kvetly sakury, ale lidé, kteří na pobřeží v Hakatě čekali na loď, měli plnou hlavu starostí a květů si ani nevšimli.

Konečně se na obzoru objevily dvě bílé lodi. Bylo to ráno 31. března. V Hakatě tehdy ještě neměli pobřežní čluny, a tak jsme po skupinách nasedali na pramice a dojeli jsme až k lodím. Na palubě nám hned vysvětlili, jak se připevňují záchranné pásy. Nebylo však nadějí na brzké odplutí a museli jsme tedy čekat v těsném podpalubí.

Nesměli jsme ani otvírat okna, ani vycházet na palubu, a v podpalubí jsme zůstali až do rána, vyhladovělí a sžíráni nudou. I ve spánku jsme pociťovali hlad, neboť jsme dostali jen šáleček rýže s trochou nesnesitelně přesolené fazolové omáčky. Vytáhl jsem z torny rýžový knedlík, který mi maminka podstrčila. Ale nemohl jsem hodovat sám před zraky ostatních, a tak jsem se o něj rozdělil s těmi, kteří seděli kolem mne, počínaje Kusunem. V tom nějaký Hajašida, který seděl opodál, vyskočil a natáhl ruku:

„Dej mi taky kousek! Vždyť už to hlady nemohu vydržet!“

Řekl to tak upřímně, že v tom nebyl ani stín doprošování. Nikdy jsem nebyl lakomý, a také mě dojala jeho přímost.

Když jsem se druhý den k večeru vracel ze záchodu, Hajašida se ke mně přitočil.

„Ten knedlík, to byla dobrota,“ řekl a po chvilce se zeptal, mám-li rád cukroví.

„Samozřejmě, jak by ne,“ odpověděl jsem, poněkud zmaten jeho otázkou.

„Už aby se setmělo,“ řekl tajemně a šel si zase sednout na své místo.

Když se zešeřilo, připlížil se ke mně a beze slova mi vstrčil do úst, kostku hroznového cukru. Smál se, jak jsem se lekl, a svým tajnůstkářským úsměvem si mě zcela získal.

Od té chvíle byli z nás dvou nerozluční přátelé.

Loď zůstala na místě dva dny a dvě noci a teprve třetího dne v deset hodin dopoledne jsme neočekávané vypluli.

Plavba do Fusanu¹ trvala celých pět hodin, asi proto, že jsme museli nepozorovaně proplouvat mezi nepřátelskými ponorkami.

Dosud jsme stále ještě nevěděli, kam vlastně jedeme. Ve Fusanu jsme nastoupili do rychlíku na Sin-ťing². Projeli jsme od jihu k severu celým Korejským poloostrovem a teprve v Sinťingu jsme vystoupili z vlaku. Ve dne jsme si prohlédli budovy velitelství kwan-tunské armády, sinťinské svatyně, Zahradu císařského prince a ostatní pamětihodnosti města a večer jsme opět nastoupili do vlaku, tentokrát směrem na Charbin.

Charbin, zahalený v ranní mlze, na mne výrazně zapůsobil dojmem cizího města; jeho budovy z Červených cihel a skupinky domků byly zamlžené mléčným oparem a nad tím vším jako by plynula tichá hudba. Bylo slyšet i štěbetání ptactva.

Zastavili jsme se kousek cesty od nádraží před jedním domem ve čtvrti Tilin. Byla to jednoposchodová cihlová budova jako většina charbinských domů, ale střechu měla na způsob japonského domku a také vchod byl poměrně úzký.

„Že bychom už byli na místě?“

„Vypadá to tak.“ Šeptem jsme se dohadovali. Na tvářích všech se zračila úleva, že jsme konečně dorazili na určené místo. Všichni jsme již byli vyčerpaní nedostatkem spánku.

Zakrátko jsme byli uvedeni na nádvoří.

Voják s jednou hvězdičkou a zlatým prýmkem na ramenou nám řekl: „Byla to namáhavá cesta, ale slyšel jsem, že jste se drželi dobře.“

Potom však k našemu zklamání dodal:

„Teď se tady můžete najíst, a zatím pro vás přijede auto, kterým budete pokračovat v cestě.“

Pohlédli jsme jeden na druhého. Tak ani tady to ještě není!

Byla to jen přestupní stanice. V podzemní jídelně, kterou po-

¹Fusan jihokorejský přístav. Pozn. překl.

²Sinťing bývalé hlavní město Mandžuska. Pozn. překl.

stavili Rusové, jsme poobědvali silně kořeněné maso s rýží. Měli jsme pocit, že poprvé jíme pořádné jídlo té doby, co jsme odešli z domova.

Hajašida prý měl statšího bratra důstojníkem, a tak znal vojenské hodnosti. Vysvětlil mi, že ten voják, co nás uvedl dovnitř, je rotmistr, což je o stupeň více než rotný.

Po jídle jsme se zase vrátili na nádvoří, kde nám rozdali teplé kabáty a boty, revolvery a šavle.

„Tímto okamžikem se stáváte příslušníky 731. mandžuského útvaru,“ řekl náčelník výstrojního střediska.

Opět se nám do tváře navrátila zdravá barva. Již od počátku nás roztřásla tuhá severomandžuská zima, a tak jsme se nedali dvakrát pobízet a hned jsme se přezuli do teplých bot a oblékli si vojenské kabáty. Se smíchem jsme se zhlíželi ve skleněných dveřích a poplácávali druh druhá po ramenou, zaplaveni náhlou vlnou přátelství.

moderní město na pusté pláni

Krátce po jedné hodině odpolední pro nás přijelo vojenské nákladní auto, pokryté šedozelenou maskovací plachtou. Nerozeznali jsme ani směr jízdy, poněvadž uvnitř auta byla tma jako v pytli. Pouze kulatým okénkem z matného skla jsem zahlédl špičku charbinské pagody Věrných duší. Auto s námi uhánělo závratnou rychlostí po liduprázdné silnici.

Po téměř hodinové jízdě auto náhle prudce přibrzdilo a projelo několika zatáčkami. „Tak už jsme tu,“ řekl Nakano, a v též okamžik se auto zastavilo.

Seskočil jsem na zem, ozářenou jarním sluncem, a jako by právě probuzen ze sna zíral jsem oslněnýma očima na osvětlenou plochu. Neoslnilo mě však slunce. Na široké pusté pláni stály nečekaně skvělé moderní budovy, jedna vedle druhé, celá řada.

Asi tak uprostřed, za několika předními budovami, se tyčila neobyčejně vysoká kachlíková stavba, mnohem větší než všechny ty, které jsme po cestě viděli v Úsace, Sinťingu i v Charbinu, a její zářivá bělost, odrážející sluneční paprsky, jako by rozřezávala oblohu. Mohutné cihlové zdi, které obklopovaly celé prostranství, měly nahoře napnut ostnatý drát. Bezděky jsem se ohlédl a spatřil jsem, že i za námi je silná zeď s ostnatým drátem.

Napadlo mě, že celý tento tábor je úplně odtržen od ostatního světa.

Později jsem se dověděl, že vnější zeď je dlouhá asi pět kilometrů a samotná ústřední budova že byla třikrát tak velká jako Marubiru¹.

Vysadili nás z auta na prostranství nedaleko jídelny, určeném k nástupům vojáků.

Naproti nám vyšel desátník jménem Omija. Nafoukaně si nás prohlédl a rozkazovačným tónem zavelel:

„Nyní vás přijde uvítat pan náčelník školní jednotky. Pozor! V řad nastoupit!“

Potom přikázal našemu průvodci Ócunovi, aby dohlédl na naši kázeň, a odběhl pro pana náčelníka. Tento desátník Omija se svým zarytým výrazem v tváři nám na první pohled připadal jako nepříjemný náfuka. Také nám bylo divné, proč při svém povelu přehlédl našeho náčelníka Nakana, který měl přece hodnost rotmistra, kdežto on sám byl pouhý desátník základní služby.

Dosud jsme nebyli zařazeni, a tak jsme stáli v řadě já, Hajašida a Kusuno vedle sebe. „To je úžasné,“ prohodil kdosi. Všichni jsme uchvázeni hleděli na majestátní budovu, zakrývající celý výhled. Ještě jsme nevěděli, jaká práce nás čeká, ale rozhodně už každý tušil, že to bude něco zcela mimořádného.

Nad východní částí hlavní budovy vyčníval ohromný, nebetýčný komín, neustále chrlící hustý černý kouř. Na druhé straně tábora bylo vidět letiště. V západní části stála bílá budova, podobající se nemocnici, dále skladiště a jídelna,

Poddůstojník Nakano se k nám obrátil s hrdým úsměvem: „Ten komín nad kotelnou se jmenuje Druhý mandžuský. Tak vysoký komín asi ještě žádný z vás neviděl, co?“

My jsme však kromě údivu pociťovali i jisté znepokojení.

I mně bylo úzko, hlavně z toho ostnatého drátu, a cítil jsem, jak mi prudce bije srdce. Již vyprchala ta lehkomyšlná zvědavost, s kterou jsem se rozhlížel Mandžuskem, a poprvé jsem začal vážně přemýšlet o práci, která mě čeká.

* * *

Náčelníkem školní jednotky byl pan Nakasa, vojenský lékař západní armády.

¹Marubiru jedenáctipatrová výšková budova v Tókyu. Pozn. překl.

Když se objevil, doufal jsem, že nám konečně vysvětlí, co tady budeme dělat. Ale Nakasa nám jen poděkoval za namáhavou cestu a pronesl několik frází, jako že máte pečovat o své zdraví, a svědomitě plnit své povinnosti.

Večer jsme byli bohatě pohoštěni vepřovým, dorty a jinými pochoutkami, které jsme doma považovali za nedosažitelný přepych. Zde však to nebylo nic zvláštního. Jídlo bylo každý den velmi bohaté.

Příštího dne jsme byli shromážděni spolu s těmi, kteří přijeli už před námi, i s těmi, co přišli až po nás, v počtu asi sta lidí, a byli jsme zařazeni do skupin.

Všichni jsme byli přibližně stejně staří, ale někteří měli ukončený třetí ročník střední školy, někteří čtvrtý, někteří už maturovali a jiní zase vyšli z obecné školy. Chtěli jsme být s Hajašidou ve stejné skupině, a proto jsme se stále drželi pohromadě, ale nakonec nás dali zvlášť, Hajašidu do třetí skupiny a mne do čtvrté. Ve skupině bylo sedmnáct až osmnáct lidí. Náčelníkem mé skupiny se stal rotmistr Ócuna, který byl naším průvodcem už od Šimonoseki, a tak se mi poněkud ulevilo, ale Hajašidově skupině velel ten protivný Omija.

Jídelna byla v jednoposchodovém domku s mandžuskými kamny, uprostřed rozděleném udusanou nedlážděnou chodbou, od níž se podlaha po obou stranách zvyšovala o jeden schod. Pro každého z nás tam byla měkká čalouněná židle a pod dvojitými okny měl každý po jedné skřínce.

Platil zde sice stejný vojenský řád jako kdekoli jinde v armádě, ale po stránce materiální jsme si opravdu neměli nač stěžovat. Doma v Japonsku už pomalu nebylo co dát do úst, a v tomto útvaru nám přímo podstrojovali.

K obědu byly jako příloha většinou fazole a ve státní svátky nám vařili kaoliang¹. Téměř každý den jsme měli vepřové, vždy v nějaké jiné úpravě, a také vedlejší jídla byla dostatečně výživná. Kromě toho jsme si mohli v místní kantýně koupit nápojů a sladkostí, kolik jsme chtěli.

Také náš plat byl neuvěřitelně vysoký. Základ činil sto jenů, ale navíc jsme dostávali příplatek za pobyt na ohroženém území, příplatek za službu v bojovém pásmu a jiné; dohromady to dělalo až tři sta jenů. Tolik peněz jsme nemohli vůbec utratit. Lépe řečeno, neměli jsme příležitost je vydat. Kromě takových třiceti

¹Kaoliang druh prosa, nejrozšířenější obilnina v severovýchodní Číně. Pozn.překl.

jenů měsíčně, které se nám podařilo utratit za drobnosti, jsme vše ukládali do vojenské spořitelny. Rodičům jsme měli dovoleno posílat nanejvýše sto jenů měsíčně. Tak jsem to hned napsal matce na pohlednici.

Jenže když jsem na pohlednici připsal zpáteční adresu „Školní jednotka 731. útvaru v Mandžusku, oblast Pingčang, prefektura Pingfang“, dostal jsem vynadáno, že prý nesmím o našem útvaru psát žádné údaje. Musel jsem lístek přepsat, ale ani potom to ještě nebylo správně. Napřed prý musím napsat, že jsem živ a zdrav a kdesi cosi, a pak se teprve smím zmiňovat o penězích, aby na tom nebylo nic nápadného. Také jsem se nesměl zmiňovat o mandžuské krajině ani o žádném z míst, které jsem cestou viděl.

Od maminky přišla odpověď, že o ně tam doma nemám mít starost, abych jen ty peníze ukládal pro vlast.

„Tvoje maminka je skvělá. Doufám, že jí nebudeš dělat hanbu,“ řekl náčelník Ócuna, když mi odevzdával lístek od matky.

Toto už bylo o měsíc později, avšak já jsem stále ještě nevěděl, proč je nutno zachovávat vše v takové tajnosti. Ale ani později, když už ve mně klíčily výčitky svědomí nad tím, do jaké strašné věci jsem se to zapletl, nezbývalo mi, než mlčet a poslouchat své představené.

tajná věznice v táboře

Naše každodenní zaměstnání se skládalo z dopoledního výcviku a odpoledního vyučování, v němž jsme měli kromě všeobecné vojenské průpravy hlavně přednášky o všech možných infekčních chorobách, jako jsou tyfus, úplavice, cholera, záškrť, tuberkulóza, vzhřivka a mor.

Přednášeli nám vesměs profesori lékařských věd, kteří sloužili v útvaru jako vysocí důstojníci nebo jako vojenští lékaři.

Byli jsme z těch nakažlivých chorob celí nešťastní, jednak proto, že to byla věc sama o sobě nepříjemná, a jednak, že naše dosaďadní vědomosti většinou nestačily k pochopení přednášek. Zároveň jsme byli ohromeni tím, že v naší armádě existuje takový zvláštní lékařský útvar, a začínali jsme chápat jeho určení.

Když už jsme však byli postaveni před toto neočekávané studium, snažili jsme se zvládnout je co nejlépe, jako dříve, když

jsme se připravovali na zkoušky ve střední škole. Ani na okamžik jsme při tom nepomyslili na to, k jakým nekalým cílům zde vlastně studujeme.

Všichni do jednoho jsme byli prostí hoši vyrostlí v horských vsích. Z toho lze usoudit, že tu asi chtěli shromáždit nezkušené děti které by mohli co nejdéle udržovat v nevědomosti a svázat jim jazyky vojenským tajemstvím.

Slíbili nám, že nás po dvou až třech letech zdejší přípravy pošlou studovat medicínu na charbinskou universitu, a až prý dospějeme do odvodního věku, že se zase vrátíme do armády jako příslušníci protiepidemické služby. Ve skutečnosti jsme však měli zůstat za ostnatým drátem tohoto útvaru až do smrti. Jeden vysoký důstojník nám řekl: „Nemyslete si, že se ještě někdy vrátíte domů!“

Nebylo to jen takové obvyklé vojenské rčení, jako například „nemyslete na záchranu života, nemyslete na návrat“, kterým často důstojníci zastrašovali vojáky. Znělo to pro nás až příliš pravdivě, jako odhalení strašného tajemství.

A tak tomu bylo nejen s námi, dvěma sty nováčky, ale zřejmě i s důstojníky a vojenskými lékaři, kterých zde bylo dohromady přes dva tisíce. I oni se směli pohybovat pouze mezi zdmi tábora, z ubytovny na pracoviště a zpět. A většina z nich měla doma v Japonsku ženy a děti.

V táboře byly ohromné laboratoře, jaké mohli postavit jen vojáci, elektrárna, nejrůznější skladiště, farma pokusných zvířat, prodejna, nemocnice, sportovní hala a hřiště, malý parčík, přednášková síň s promítacím zařízením, zelinářská zahrada, letiště a tak dále, a dokonce i koupaliště a šintoistická svatyně.

Zásobování útvaru a veškeré spojení s ostatním světem se uskutečňovalo prostřednictvím Vojenského lékařského institutu v Sin-sinu a v Čosungu, a to buď po železniční odbočce z Pingfangu, nebo po zvláštní železniční lince z našeho tábora až do Charbinu.

Jen málo lidí v Mandžusku asi tušilo, že dvacet kilometrů na jih od Charbinu a něco přes osm kilometrů na západ od stanice Pingfang na lapinské trati existuje takto skvěle vybavený útvar. Snad některý náhodný cestující projíždějící Pingfangem spatřil za jasného počasí v dálce nádherné bílé budovy, které pokládal za zrakový klam.

Útvar měl také zvláštní letecké spojení; na západním a východním konci tábora byla umístěna jednak jednotka zdravotnického letectva pro přepravu nemocných, patřící pod velení útvaru, a jednak strážní letecká jednotka. Žádné jiné letadlo se prý nesmělo

přiblížit na dohled k táboru, a kdyby některý letec tento zákaz porušil, měl být postaven před vojenský soud.

Strážní jednotka byla velmi početná. Do laboratoří, které byly ve střední části tábora, měli přístup jen ti příslušníci útvaru, kteří v nich pracovali. Celá tato střední část tábora byla obehnaná zdí, jíž vedl jediný vchod, ve dne v noci střežený dvanácti vojenskými policisty pod velením poručíka nebo podporučíka. Střežili jej tak ostražitě, že by tam neproklouzl ani mravenec.

U vchodu do tábora stála veliká vývěsní tabule, na které byla vyhláška tohoto znění:

UPOZORNĚNÍ

- 1. Vstup pouze na zvláštní povolení velitelství kwantunské armády.
Osoby, které přestoupí uvedené nařízení,
budou předány vojenskému soudu k příslušnému potrestání.*
- 2. Osoby zaměstnané v tomto táboře se musí
prokázat občanskou legitimací.*

*Velitel kwantunské armády
(bez uvedení jména)*

*Náčelník útvaru
(rovněž bez uvedení jména)*

(Následoval stejný nápis v čínštině.)

* * *

Na vlastní kůži jsem se přesvědčil, jak neobyčejně přísné byly táborové stráže.

Bylo to zanedlouho po mém příchodu do tábora. Na rozkaz náčelníka školní jednotky jsme vyjeli já a ještě nějaký Morišima se dvěma poddůstojníky nákladním autem ven z tábora. Poddůstojníci si to však po chvilce jízdy nějak rozmysleli, vyměnili mezi sebou pár slov, zastavili auto a řekli nám, že se máme vrátit zpátky do tábora.

Byli jsme tím velice zklamáni, neboť jsme se už těšili, že se zase jednou podíváme do Charbinu.

Když jsme vyjížděli z tábora, nevěnovali jsme stráži pozornost.

Avšak teď jsme se vraceli s Morišimou sami dva a strážní si nás přísně prohlíželi od hlavy k patě, že nám z toho bylo nanic.

Poradil jsem se s Morišimou:

„Když jsme dva, co abychom zkusili projít vojenským pochodem?“

„Jak myslíš. Dáš mi povel?“

Morišima zřejmě sám nevěděl nic lepšího, tak jsem tedy zarval povel:

„Pozorr! Pochodéém vchod!“

Jenže stráže byly rozestaveny nalevo i napravo kolem vchodu, a tak jsem nevěděl, na kterou stranu máme slavnostně zdravit. Žádný z nich neměl hodnostní znaky a nebylo znát, kdo je jejich velitel. V okamžiku jsem se rozhodl pro tu stranu, kde jich stálo více, a zavelel jsem:

„Vlevóó hled!“

A tu se ozvalo:

„Stůj!“

Nejprve jsem se ulekl, že jsem snad zkazil ten povel, a zoufale jsem přemýšlel, co si mám teď počít. Ale právě mě nic nenapadlo a ztuhl jsem děsem.

„Vaše jména! Od které jste jednotky?“

Vzpamatovali jsme se a předložili své průkazy. Každý zvlášť jsme museli odpovídat na jejich otázky. Strážný si prohlížel průkazy a vyptával se na jméno velícího důstojníka, datum narození a kdesi cosi a potom poručil, abychom se svlékli do půl těla.

Byli jsme s Morišimou strachy celí pryč, ale nezbývalo, než svléknout se do půl těla a dát se prohledat.

Takováto přísná kontrola prý byla zcela obvyklá, pokud to zrovna nebyl někdo, koho dobře znali.

V osobním průkazu byl totiž kromě fotografie podrobný popis tělesných zvláštností, takže i kdyby někdo ukradl průkaz, přestrožil se a chtěl se tajně dostat do tábora, rozhodně nemohl projít. V našem případě by byla stačila fotografie, vždyť bylo vidět, že jsme ještě děti. Avšak třebaže si to strážní jistě uvědomovali, museli dodržovat příkazy až do nemožnosti, aby bylo naprosto jisté, že nikdo nepronikne do tábora pro jejich nedbalost.

Nedotknutelné tajemství útvaru

Dosud jsme nechápali strašlivou náplň tohoto tajemství, ale ze všech stran nám byla dávána najevo jeho důležitost.

myší útvar

Za necelé Čtyři týdny nám byli zhruba vysvětleny základy bakteriologie a prošli jsme ostatní průpravou a pak se konaly zkoušky, podle nichž jsme byli zařazováni do jednotek. Pouze někteří vybraní měli přístup do laboratoří a jiných tajných budov za cihlovou zdí, kde podstoupili praktický výcvik.

Asi tu bylo lidí velmi nutně potřeba, když nás sem přivezli navzdory velikému riziku a dopravním potížím.

Z mé skupiny, která měla sedmnáct lidí, nás bylo vybráno sedm.

Do správní jednotky byl zařazen Hamanaka z Tókja, do první jednotky já, do druhé Kusuno, Morišima z Iwate a Sirojama z Wakajamy, do třetí jednotky Išizuka z Kumamota a Kanei z Okajamy. Zbýlých deset příslušníků skupiny melo kromě návštěvy kursů a výcviku vykonávat polní práce.

Bylo zakázáno, aby kdokoli z nás sedmi sděloval ostatním něco o svém zaměstnání. Já jsem byl zařazen do první jednotky ke skupině, která se zabývala studiem bacilu moru. Technický asistent Sagawa, můj nový náčelník, mě velmi důrazně upozornil:

„Ne abys svým kamarádům říkal něco o své práci! Kdyby ses náhodou podřekl, měl bys z toho velké nepříjemnosti.“

Zřejmě se snažili, aby nikdo kromě velitelství neznal celé uspořádání tábora.

Nás sedm nyní opustilo uzavřenou skupinu školní jednotky a nastěhovali jsme se do jedné části ubytovny pro důstojníky. Až dosud byla tato část obývána svobodnými důstojníky, ale ti se nyní přestěhovali jinam a místnosti byly uvolněny pro nás. Nastěhovali se tam i lidé vybraní z ostatních skupin, ale při přidělování místností jsme zůstali já, Hamanaka, Morišima a Kusuno pohromadě.

Budíček, zjišťování prezence a večerní přednášky zůstaly společné jako dříve, ale obědvali a večereli jsme zvlášť v jídelně pro svobodné. V půl osmé jsme již odcházeli každý na své pracoviště.

O Hajašidovi jsem slyšel, že už byl také vyřazen ze školní jednotky, ale dosud se k nám nepřistěhoval. Lámal jsem si hlavu proč, ale neměl jsem příležitost někoho se zeptat.

Nejprve jsem pracoval na farmě pokusných zvířat. Vzhledem i velikostí se farma podobala škole a byly tam krávy, koně, ovce, prasata, slepice a králíci, ode všech dosti velký počet, ale ze všeho nejvíce tam bylo myší a morčat. Jejich počet byl nepředstavitelný.

Ríká se „neuvěřím, dokud neuvidím“, ale díval jsem se dvakrát a nebyl jsem dosud schopen uvěřit, že může někde být tolik myší pohromadě. Tak proto neustále visel nad celým táborem ten ostrý myší zápach, připomínající čpění výkalů!

Zeptal jsem se technického asistenta Sagawy, kolik těch myší asi je. Odpověděl mi po chvilce uvažování:

„No, jenom těch myší tady bude asi sto tisíc.“

V táboře bylo asi čtyřicet mandžuských pomocných dělníků kteří sekali trávu, pomáhali při dopravě krmiva, uhlí a podobně. Nikdy nesměli odejít z tábora, byli odsouzeni zůstat tam nadosmrti.

Krmivo pro zvířata sestávalo hlavně z různých druhů obilí a odpadu ze sojových bobů. Skladiště krmiv se velikostí vyrovnalo tří až čtyřpatrové budově a bylo postaveno z důkladného železobetonu.

Měl jsem za úkol pozorovat způsob života myší a morčat a naučit se s nimi zacházet. Pod vedením asistenta Sagawy jsem se je učil chytat, vstříkovat jim injekce, brát jim krev a zabíjet je a pitvat.

Před dvěma lety jsem si doma pěstoval myši, takže jsem je už trochu dovedl chytat. Ale když jsem měl těm roztomilým zvířátkům ubližovat, nemohl jsem se zbavit takového nepříjemného pocitu krutosti, třebaže jsem si uvědomoval, že je to dětinství.

Nejprve necháme myš šplhat po kovové síťce a pak ji chytíme za ocásek a ona napne všechny síly, aby se dostala vpřed, až jí celé tělo ztuhne. Když ji pak uchopíme za uši a za kůžičku na šíji a chceme ji pozdvihnout, musíme ji násilím odtrhovat od sítky, jíž se zoufale drží červenýma nožičkama. Až je to člověku líto, ale nedá se nic dělat.

Aby se mi nesmáli, že jsem precitlivělý, zatnul jsem zuby a prováděl jsem cvičení ještě necitelněji než ostatní. Hajašida přišel na pracoviště teprve třetího dne. Jakmile jsme spatřili jeden druhého, zazářila nám z obličejů radost, že budeme pracovat spolu. Hned jsem se ho zeptal, proč nepřišel už dříve, při zařazování.

„Ale... chtěli mě poslat na farmu, ale čert ví proč, asi jsem se jim nějak nelíbil... Ještě není jisté, kde vlastně budu pracovat...“

Když viděl přicházet technického asistenta Sawagu, spěšně dodal: „Potom ti to povím ...“

Prováděli jsme stejná cvičení jako včera, ale v gumových rukavicích. Pouze Hajašida to dělal toho dne poprvé.

Odpoledne musel Sagawa někam odejít. Před odchodem řekl Hajašidovi, kterému to ještě moc nešlo:

„Ty se snaž ostatní co nejrychleji dohonit!“

Jakmile odešel, všichni se hned rozpovídali. Zůstali jsme s Hajašidou pokud možno stranou od ostatních a povídali jsme si, naplnění radostí, že jsme zase spolu.

„Včera koně, dneska zase myši, je to ale psí život. Ale snad přeci nebude tak zle, jen když budeme spolu.“

Hajašida za řeči několikrát chytil myš za ocas a zase ji pustil. Pak náhle zvázněl a řekl:

„Náčelník skupiny si na mne zasedl. Ten Omija, znáš ho přeci. Jak mě zhlídne, už se čertí a nedá mi pokoj.“

Ještě v době přednášek prý Omija každý večer zkoušel členy své skupiny z vykládané látky a strašné je sekýroval, patrně proto, aby se mohl vychloubat, že jeho skupina má lepší prospěch než ostatní. Přitom prý si zasedl právě na Hajašidu.

„Takhle se mnou jednat, to už opravdu ...“

V Hajašidových slovech se mísil smutek se zlostí.

„Včera se mě zase vyptával na všechno o těch koních, a že jsem o tom nic nevěděl, tak mi povídá: ‚Člověče, vždyť ty jsi pitomější než ty koně, tak tě radši pošleme k myším.‘ No a tak jsem dneska tady. Cožpak to, proti tomu bych nic neměl, ale ten chlap už mě opravdu ...“

Trápilo mě pomyšlení na to, jak ho dnes bude Omija zase zkoušet. Kdybych ho tak mohl dostat k nám do ubytovny, napadlo mě. Ač jednak by mi to určitě nedovolili a jednak jsem ani neměl odvahu o to požádat.

Omija měl patrně na něho spadeno kvůli prospěchu a nedovolil mu přestěhovat se k nám do ubytovny, třebaže byl původně zařazen do farmy.

Pak jsem si vzpomněl, že máme přísně zakázáno vykládat komukoli o své práci, a napadlo mě, jestli by se tím nedalo Hajašidovi nějak pomoci. Co takhle říci o tom Omijově vyptávání Sagawovi, navrhl jsem mu.

Bylo to, jako když člověka nutí proti jeho vůli dělat němeho a on toho v příhodnou chvíli využije, Připadalo mi to trochu nečestné, ale koneckonců to úskočné jednání není, je to jediné východisko z kritické situace.

Tu jsem zaslechl, jak se Hajašida ptá technického asistenta Sagawy, který se zčistajasna objevil před námi a pozoroval nás.

„Prosím, když se mě bude pan náčelník skupiny vyptávat, co jsem tady dělal, smím mu odpovídat?“

„Tvůj náčelník se tě vyptává? Jak se jmenuje ten náčelník?

A teď dávejte všichni pozor, co vám řeknu: Ať náčelník kursu nebo náčelník skupiny, ti všichni jsou pro nás cizí lidé. Nikomu ani muk. My sami nesmíme mluvit o svém povolání ani se členy své rodiny. Rozuměli jste? A kdyby se vás někdo moc vyptával tak mi to raději hned oznamte !“

Tehdy jsme se z těch slov upřímně zaradovali, ale později se věc obrátila proti nám, a Hajašida, když ten večer patrně odmítl odpovídat, už se k nám nevrátil a zůstal Omijovi na milost a nemilost.

Já jsem brzy nato začal pracovat v laboratořích za vysokou zdí a tak jsme se s Hajašidou rozešli úplně. Sawaga nás dosud asi jen zkoušel a vybral si jen ty, kteří se mu líbili. Ty pak zařadil do skupiny doktora Takagiho, k níž sám patřil. Mými novými přáteli se stali Hosaka a Sasa, kteří přišli z jiných skupin.

Za tu cihlovou zeď se nikdy nedostal příslušník jiné jednotky, o mandžuských dělnících ani nemluvě.

vězňové s okovy na ruku

Naší skupině velel major Takagi. Jemu byli podřízeni dva inženýři, sedm technických asistentů a vojáci základní služby, celkem dvacet lidí, a pak ještě vojenští lékaři s hodností poručíků, dozorcí důstojníci a my tři nováčkové byla to veliká domácnost téměř čtyřiceti lidí. Z osmi laboratoří byla jedna vyhrazena pro sterilizaci, jedna pro vlastní pěstování bacilových kultur, dále tam byla převlékárna, umývárna, konzultační kabinet, studovna, čekárna a podobně.

Vchod do budovy byl zakryt červenočerným závěsem a v oknech byly sítky proti hmyzu.

Major Takagi o nás nováčky neprojevil mnoho zájmu.

„Tak co, dovedete ještě něco jiného než skopičiny?“

Přesto však nám poskytl jednu místnost jako studijní laboratoř a opatřil nám do ní všechno potřebné vybavení, aby se nám dobře studovalo. Jeden z představených nám dal poličku plnou knih o bakteriologii. Vojenský lékař Cužicuka nám předal bílý profylaktický oděv, zelené gumové boty s bíle namalovaným číslem jednotky, kompletní tmavozelený pracovní oděv, gumové rukavice, masku, čepici a jiné věci.

„Věci, které jsem vám nyní předal, jsou stejně důležité jako

zbraně. Obzvláště profylaktický oděv, ten smíte nosit jen v laboratoři. Jdete-li ven, musíte se převléknout do pracovního oděvu, na to vás zvláště upozorňuji.“

Z chování tohoto vojenského lékaře jsem vycítil, že si zakládá na své důstojnosti. Chvilí si nás ještě nafoukaně prohlížel a potom poručil technickému asistentu Sagawovi, který stál vedle něho, aby nám přidělil skříňky na šaty.

Sagawa nám řekl:

„Pan major Takagi se obává, budete-li nám tu co platni, když nemáte patřičné vzdělání. Hleďte si tedy v co nejkratší době osvojit dostatečné znalosti pro své budoucí obtížné povolání!“

Po několik dní jsme jenom sledovali práci druhých a studovali odbornou literaturu.

Jednou začátkem května v sobotu odpoledne jsme seděli se Sašou a Hosakou ve studovně, jako obvykle pohřízeni do studia bakteriologických spisů.

K páté hodině, když už jsme se chystali k odchodu, vstoupil náhle do místnosti Sagawa a řekl:

„Pan major Takagi prý má být tady vedle ve čtvrtém kabinetu, ale jděte se tam někdo zeptat, jestli dosud neodešel!“ „Já tam dojdu,“ přihlásil jsem se.

Čtvrtý kabinet byl ve střední části budovy, kam vedla z našeho oddělení široká chodba. V laboratořích po pravé straně chodby se studoval mor a po levé straně cholera. Avšak ani příslušníci jedné skupiny moru nesměli vstupovat na pracoviště jiných morových skupin bez zvláštního povolení. Zeptal jsem se tedy hlídky a dověděl jsem se, že pan major již odešel.

Už jsem se otočil nazpět, abych zprávu vyřídil, když tu mě napadlo podívat se z okna. Venku stálo podivné tmavozelené auto bez jediného okénka po stranách, obklopené ze všech stran vojenskými policisty.

Tohle není jen tak, pomyslel jsem si, a unesen zvědavostí jsem se zastavil u okna. Rozhodně jsem neočekával, že uvidím něco zábavného, ale žádný z nás by si nebyl dal ujít nic, co by jen trochu mohlo osvětlit tajemství tábora.

Nemohl jsem však jen tak zůstat stát u okna, a tak jsem se kousek vrátil směrem k střední části budovy, abych získal čas.

Viděl jsem asi dvacet mužů s okovy na rukou a se zavázanýma očima. Na první pohled bylo zřejmé, že to nejsou Japonci. Většina vypadala jako Číňané nebo Mandžuoové, ale několik jich mělo světlé vlasy.

Vylézali z korby auta jako by je někdo zevnitř postrkoval.

Dole je hned chytali vojenští policisté, z každé strany jeden nebo dva, a sráželi je k zemi. Pak jsem ještě zahlédl, jak je odváděli do budovy nějakým neznámým vchodem, a rychle jsem se vrátil do studovny.

Když jsem Sagawovi hlásil majorův odchod, hlas se mi chvěl rozčilením. Jakmile odešel, pošeptal jsem kamarádům:

„Lidi, to jsem viděl věci! Přivezli k nám vězně. Samé cizince. V ještě obrněnějším autu, než jakým jsme přijeli my. Nelžu vám: měli zavázané oči a na rukou pouta.“

„To tu nejspíš budou na práci,“ míní Hosaka.

Sasa se zatvářil důležitě a řekl:

„To tedy nebudou. V téhle budově není ani jeden cizinec na práci. Abyste věděli, jsou to zahraniční špióni.“

Sasa prý už někde slyšel, že do našeho tábora posílají dopadené špióny. „Věřte tomu, je to tak.“

I mně se zdálo, že to bude pravda, ale čím víc jsem o tom přemýšlel, tím spíše mi to nešlo na rozum.

Co s nimi budou dělat? A kam je zavřeli? Provinilce z útvaru přece zavírají na strážnici, a ta je vedle budovy školní jednotky. Kdyby je tam chtěli zavřít, proč by je napřed vozili sem když odsud tam je nutno projít dvěma strážemi ... Ostatně, ještě jsem neslyšel, že by na strážnici zavírali cizince.

Po cestě do jídelny mě to nutkalo podívat se z okna jestli snad nevyjdou ven, ale ve večerním šeru po nich nebylo ani památky.

V jídelně jsem se zeptal Sasy, jehož spolubydlící zde pracoval již delší dobu, a tak jsem si myslel, jestli se snad od něho něco nedověděl: „Ty, poslouchej, není v téhle budově vězení?“

„O tom jsem tedy nic neslyšel, ale myslím, že ne,“ odpověděl.

Příštího dne odpoledne jsme měli volno, jako vždy jednou za týden. Chtěl jsem si o tom promluvit s Hajašidou. Vyhledal jsem ho a procházeli jsme se po trávníku kolem zelinářské zahrady.

„V hlavní budově musí být nějaké místo, kam zavírají vězně. Jsou to prý nepřátelští špióni.“

„No jo, ale co tam s těmi špióny dělají? Já tomuhle útvaru ani za mák nerozumím. Nějak mi to vůbec nepřipadá jako v armádě.“ Hajašidovy vysněné představy o armádě, kde byl jeho starší bratr důstojníkem, se už asi úplně zhroutily. Den ze dne pracoval na myší farmě a po návratu z práce musel snášet příkoří od svého náčelníka. Jeho počáteční nadšení již opadlo a byl čím dál rozmrzelejší.

* * *

Od té doby jsme všichni pozorně sledovali nákladní auta přijíždějící do tábora, ale po nějakou dobu jsme nespatriili nic zvláštního, až příští sobotu večer nám Sasa pošeptal:

„Tak jsem je taky viděl. Pár minut po třetí ...“

Pak nás začali pravidelně každou sobotu odpoledne po třetí hodině zavírat do neosvětlené místnosti; snad pojali podezření, že něco víme. To v nás však jen utvrdilo domněnku, že právě přivázejí nové vězně.

V té době už to od nás věděl kdekdo, i skupiny pro polní práce. Nemluvalo se však o tom nahlas, jenom šeptem mezi kamarády.

Ale kdo vlastně jsou ti vězňové? To nikdo nevěděl a každému to vrtalo hlavou.

výroba morových bacilů ve velkém

Jakmile jsme si trochu zvykli na nové prostředí, už na nás čekala nebezpečná práce. Mor je jedna z nejnebezpečnějších nakažlivých chorob a ani odborník nemůže být při práci s bacily nikdy dost opatrný.

Nejprve jsme sbírali blechy s nakažených myší, přenášeli jsme myši nakažené morem do zvláštních klecí s nejrůznějším vybavením, pitvali jsme nakažené myši a pomáhali jsme při izolování a pěstění morového bacilu.

Mor prý byl původně epidemickou chorobou myší a krys, ale na různých místech v Mandžusku prý každoročně propukal i u lidí. Štípnutí mouchou, která předtím nasála krev myši nakažené morem, znamená totiž okamžité onemocnění žláзовým morem. Kapénková nákaza ze slin nebo chrchlů nemocného pak způsobuje plicní mor. Při styku bacilu s pokožkou nastává kožní mor. Dostane-li se bacil do očí, způsobuje oční mor. Je to prý nemoc téměř nevyléčitelná.

Vykládali nám to vše tak srozumitelně, abychom to přes své chabé znalosti medicíny mohli pochopit.

Vlasy nám vstávaly na hlavě při představě plicního moru, který se navlas podobá velmi těžkému akutnímu zápalu plic, nebo při představě pravé cholery, kdy při vysoké horečce, dosahující 40°C, nemocný pro nedostatek vody v těle vyschne před smrtí jako mumie.

Při moru prý často lymfatické žlázy vyvolávají záněty obvodového vlásenčnicového systému a různé otoky, krev se nahrne pod kůži a pleť na tvářích, na krku a na hrudi dostává strašidelné temné zabarvení. Když jsem to slyšel, vzpoměl jsem si na strašně znetvořené tváře malomocných. Pomyšlení na kapénkovou nákazu ve mně tajilo dech.

Když jsme ráno odcházeli do zaměstnání, převlékali jsme se do pracovního oděvu a dezinfikovali jsme se roztokem kyseliny karbolové a nejen před odchodem ze zaměstnání, ale kdykoli jsme třeba jen na chvílku opouštěli laboratoř, vždycky jsme se museli dezinfikovat a umýt.

Myši s nimiž jsme pracovali, byly různé druhy hraboše polního pochytané po celém Mandžusku. Byly zavřeny v hlubokých skleněných válcích, přikrytých dvojitou drátěnou sítkou proti hmyzu, nebo v těžkých bednách, potažených kovovou sítkou.

Do pitevny jsme vstupovali v profylaktickém oděvu, s jemným bílým spodním prádlem, v gumových rukavicích, vysokých botách a v masce. Jedni zkoumali pod mikroskopem blechy posbírané s nakažených myši a druzí brali krev myším usmrčeným přičichnutím k chloroformu, zkoumali vnitřnosti a zhotovovali barevné vzorky. To se provádělo zároveň v několika skupinách.

K získání původce moru pitvou nakažené myši je nutno zevně identifikovat lymfatické žlázy podle otoků a vyříznout postižený orgán; u myši se zkalenou zřítelnicí je nutno provést řez v dolní části břicha a odříznout slezinu, která jako by přirůstala k zadní straně žaludku.

Myši mají tu zvláštnost, že krev srdečních komor obsahuje velké množství bacilů, takže prý je často možno získat čistou bacilovou kulturu pouhým odebráním krve.

Těmto pracím se říkalo materiálová kontrola, ale protože myši byly schválně nakaženy kvůli získání morového bacilu, byla tato kontrola snazší než normální diagnóza, neboť se hned od začátku soustředila na morový bacil. Přesto však bylo nutno zjistit, zda do prostředí obzvláště příznivého pro morový bacil přeci jen nevnikly nějaké jiné mikroby.

Izolování kultur původce moru nám pro naše nedostatečné znalosti již svěřeno nebylo. Zato však nám byly svěřeny práce na rozmnožování již vyizolovaných kultur.

Nejprve jsme byli důrazně varováni, že si musíme při práci počínat co nejopatrněji, neboť nákaza těmito bacily je prakticky nevyhladitelná, úmrtnost je téměř stoprocentní. Nebyl tam však hmyz, který hraje důležitou úlohu při přenášení mikrobů, a profy-

laktický oděv nám dával dostatek jistoty. Zkušení odborníci to dělali jen v bílém oděvu, čepici, gumových rukavicích a masce, a byli dokonce i takoví, kteří pracovali bez rukavic, s pracovním oděvem vespod a jen v masce.

Pan Koeda, voják z povolání, který se o nás vždy laskavě staral, nás však stále nabádal k opatrnosti:

„Vy si nesmíte dovolit žádnou nepozornost. Nejhorší je to právě teď na začátku. Až si trochu zvyknete, pak už budete automaticky ostražití, ale teď raději pečlivě dodržujte všechno, co vám nakázali.“

Koeda se nám představil jako rodák z prefektury Nagano a měl prý už za sebou dva a půl roku služby u tohoto útvaru. Uprostřed samých mrzutých lidí vynikne takový člověk s věčně veselou tváří jako rozkvetlá sedmikráska v mechu.

Pro pěstování bacilových kultur se používalo hlavně agarových půd, ale také peptonu nebo vaječných bílků.

Vložíme platinovou kličku do zkumavky s kulturou, vylovíme kapičku a přeneseme ji do jiné zkumavky, kde už je připraveno živné prostředí.

V laboratoři pro pěstování bacilů byla celá jedna stěna rozdělena přihrádkami, na nichž bylo seřazeno nesčetné množství zkumavek ve vertikální poloze.

Zpočátku jsem své práci příliš nerozuměl a pečlivě jsem se držel instrukcí. Pokaždé jsem hrdlo zkumavky a platinovou kličku znovu žíhal nad plamenem, aby se do zkumavky nepřimísily jiné mikroby, a po přenesení bacilové kultury jsem platinovou kličku opět rychle přiložil k plameni, aby se bacily nerozptýlily po okolí. Přitom jsem musel dávat pozor, abych kličkou nezavadil o rosovitě krůpěje, které se tvořily na povrchu želatiny. Všechny tyto úkony jsem s napjatou pozorností neustále opakoval.

Po dokončení transplantace jsem nejprve ještě jednou přiložil hrdlo zkumavky k plameni, aby se dovnitř nedostaly ze vzduchu jiné mikroby, a pak jsem ji uzavřel zátkou z buničiny.

Na hotové zkumavky jsme pak nalepovali cedulky se jménem bacilu (občas jsme totiž transplantovali i jiné bacily než morové) a s datem transplantace. Asi tak po dvou dnech jsme tyto zkumavky naskládali do krabic, které se pak na vozících přepravovaly do zvláštního konzervačního oddělení ve stejné budově.

Zpočátku jsem pociťoval jakousi hrdost, že jsem byl vybrán pro práci v laboratořích, ale pak ve mne začala tato jednotvárná a nebezpečná práce při rozmnožování bacilů, přičící se smyslu lékařského povolání, vyvolávat čím dál větší znechucení. Občas

jsem záviděl těm, kteří byli určeni pro práci na polích pod širým nebem. Kdyby šlo o skutečný lékařský výzkum, musela by přeci být na prvním místě prevence a terapie, ale tady jen pracně rozmnožujeme a konzervujeme bacily do zásoby, a přitom se vystavujeme strašlivému nebezpečí.

A to prý ještě zároveň pracovala takzvaná chovná nádrž typu Iši, kruhová cisterna, která měla metr a půl v průměru a byla asi dva metry vysoká.

V té době prý už bylo vyrobeno asi dvacet pět kilogramů čistých bacilů moru, cholery, tyfu a sněti plynaté přičemž jediný gram bacilů by prý stačil k zahubení stamilionů lidí. Bakteriologie většinou pracuje s téměř astronomickými čísly.

Používali jsme zpravidla zkumavek o obsahu tři krychlových centimetrů, a bylo-li v každé zkumavce dejme tomu padesát miligramů bacilů, muselo už být naplněno celkem pět milionů zkumavek.

Bacily však musí jednou za čas projít živočišným tělem, aby se nesnížila jejich účinnost, například morové bacily nejméně jednou za měsíc. Proto musela být jejich konzervace nesmírně obtížná a bylo prý při ní zaměstnáno přes tisíc lidí.

Zkrátka, veškerá práce tohoto útvaru se zdála být zaměřena daleko více na výrobu bacilů pro jejich případné použití, než na prevenci. Vozíky nepřetržitě odvážely krabice plné nově naplněných zkumavek, vyrábělo se ve velkém, a my jsme často museli zůstat v laboratoři pozdě do noci, abychom dokončili žádanou práci.

Tehdy se nám k sluchu poprvé donesla zpráva, že se na druhém úseku plní těmito bacily biologické pumy.

stesk po domově

Pracovní doba se čím dál více protahovala pozdě do noci a všichni začali být mrzutí a uštěpační, sklíčení smutkem z neradostného povolání.

I mně se dělaly mžitky před očima z nedostatku spánku a neustále jsem cítil tlak v týle.

Avšak při práci v laboratoři bylo vyloučeno třeba jen na chvíli ochabnout v pozornosti. Kdybych pustil zkumavku, nebo kdybych učinil jediný nesprávný pohyb při transplantaci, špatně by to

dopadlo. Kdyby se mi bacil dostal na pokožku, třeba jen na špičku prstu, při nejlepším bych ztratil prst, ale nejspíše bych se nakazil a nebylo by mi pomoci. Ostatně kdyby se mi bacil dostal na pokožku, ani bych to nepoznal; vždyť nejsou pouhým okem viditelné.

Vědomí nebezpečí vyvolávalo ve mně nepřetržité napětí, a stejně tomu bylo i s ostatními. Nejlépe nám bylo při umývání a dezinfekci, kterou jsme prováděli s největší péčí, abychom nabyli alespoň na chvílku jakéhosi pocitu bezpečí. Nakonec jsme se však už ani na okamžik nezbavili mučivého pocitu, že se nám bacily zažírají do těla. Pak už jsme nemohli strachy vydržet, když nám zrovna tělo nepáchlo mýdlem. Když už únava zraku a nervů dosahovala vrcholu a práce ještě nebyla hotova, zachvátilo nás ledové mrazení a byli bychom v tu chvíli chtěli zemřít.

A vojenští lékaři a vojáci z povolání, když už se připozdívalo, nejraději všechnu práci svalili na nás a odešli. Třeba Cužicuka přišel do naší laboratoře s náručí kelímků a zkumavek, když už jsme dávno byli se vším hotovi, a poručil, abychom to umyli.

Všechny tyto zkumavky i kelímky byly už umyté, sami jsme je myli před několika minutami, ale vojenskému lékaři jsme nemohli odmíchnout. Co naplat, museli jsme si znovu ušpinit právě umyté ruce, ale rostl v nás vztek. Ať děláš co děláš, stejně se nezachováš, vždycky si na tebe některý vojenský lékař vymyslí nějakou zatracenou práci a zas máš po odpočinku.

Mám to ale smůlu! Proč jen mě tenkrát napadlo jezdit do Mandžuska! Ale teď už se výčitkami nic nespraví.

Takové myšlenky nás pronásledovaly hlavně večer, když jsme na posteli protahovali únavou zdřevěnělé údy. Před očima nám vyvstával obraz domova, jehož jsme se dobrovolně vzdali a na nějž jsme se už tolikrát rozhodli zapomenout.

Morišima a Kusuno z našeho pokoje na tom byli ještě hůře než já. Kusuno, který vždycky v posteli vzlykával, nežli usnul, připadal mi zpočátku jako ufnukaná baba a měl jsem pro něho jen pohrdlivý úsměv, ale nyní jsem měl pocit, že ho chápu. Přetáhnout si deku přes hlavu a vyplakat se dosyta, spláchnout slzami všechen smutek to bylo první řešení, které mě napadlo.

Jen Hamanaka ze správní jednotky byl stále plný života, jako by měl skutečně pro co žít. Snad v jeho skupině nebyla práce tak zlá a určitě tam nebylo tak nesnesitelné prostředí, vždyť v administrativě pracovali i ženy.

Cítil jsem, jak se mi nervózně stahuje obličej a jak mi unaveně mrkají oči, zarudlé jako králíčí.

Když jsme byli se Sašou a Hosakou sami v čekárně, žertovali jsme:

„Nebylo by lepší vykašlat se na to a otrávit se?“

„To radši utečeme, co říkáte?“

Avšak znělo to nečekaně opravdově. Snad na nás skrze žert zavanula smutná skutečnost. Jenže sebevraždu nesvedeme a útěk byl zcela nemožný.

Jediný kdo měl pro nás povzbudivé slůvko, když videl naši sklíčenost, byl Koeda. Vždycky nám říkával:

„Lidi, vzmužte se přece ! Pojďme se raději trochu projít,“ a zavedl nás na louku u letiště, kde jsme spolu zápasili, nebo jsme se bavili chytáním svišťů. Svišť, který vypadá jako kříženec myši a veverky, má do svého doupěte vždy dva otvory, a dokud nenajdete oba, nemůžete ho chytit. U jednoho otvoru musí někdo hlídat a do druhého nalijete vodu, která sviště vyžene ven tím prvním otvorem.

Pak nám Koeda recitoval básně a učil nás různé vojenské pochody a písně.

*Pohleďte tam do daleka,
tam, kde slunce zapadá!
Přes vysoké hory,
přes hluboké řeky
postupuje naše mocná armáda.*

Avšak mandžuský soumrak byl příliš smutný. Jak jsme tak za zpěvu hleděli na rudnoucí západní oblohu, opět nás zaplavila mohutná vlna stesku po domově.

Jak jen jsme měli chvílku volného času, psali jsme domů. Ale dny plynuly a většina z nás nedostávala odpověď. Psávali jsme i známým z vesnice a spolužákům, ale zpravidla jsme se ani nedo-
věděli, zda dopis vůbec došel.

tajemství věznice se odhaluje

Šestého června byl státní svátek. Ve všech jednotkách se konal slavnostní obřad. Všichni příslušníci první jednotky, která se zabývala studiem nakažlivých chorob, se shromáždili na střeše hlavní budovy.

Po vzdání pocty císaři a po přečtení císařského přípisu jsme

vyslechli slavnostní rozkaz náčelníka první jednotky, vojenského lékaře divizního generála Kikučiho, tvůrce tohoto útvaru, jehož se obával celý svět. Generál byl už velmi stár, vlasy měl bílé jako sníh a hlas zesláblý, ale jeho přerušovaná slova jako by pronikala člověkem skrz naskrz.

Poprvé v životě jsme byli na střeše této vysoké budovy, odkud se naskýtal nesmírně široký rozhled. Kromě generálova projevu nebylo na celé ceremonii nic zajímavého. Má pozornost byla zcela soustředěna rozhledem na krajinu.

Pohled na tu nekonečnou rovnou pláň, nezřetelně hraničící s oblohou kdesi daleko v zamlženém obzoru, dodával mi zvláštní osvěžující pocit volnosti. Slunce, dosud nemající žáru, svítilo v červivém ranním vánku jako zelená rybí šupina.

Chtěl jsem vytěžit co nejvíce z chvilky volného času po skončené slavnosti. Hledal jsem na širé pláni pod sebou jako na veliké mapě stanici Pingfang asi dvě míle odsud, která z dálky vypadala jako hromádka dříví. Na jihovýchodě jsem spatřil starobylý lámaistický chrám s červenou střechou a ještě dále na sever fialovým oparem dálky zamlžené obrysy charbínské pagody Věrných duší.

Mezitím se ke mně přiblížil Sasa a znenadání mě vyrušil naléhavou výzvou:

„Pojď sem, pojď se honem podívat!“

Následoval jsem ho až k vnitřní straně budovy, odkud byl rozhled na celý tábor. Na okamžik jsem znehybněl ohromením.

Dosud jsem viděl celý tábor jen z vnějšku a představoval jsem si ho jako čtverec, ale ve skutečnosti pouze vnější zdi vypadaly jako čtyřúhelníková galerie, kdežto vnitřek se podobal úzkému podlouhlému údolí. A na dně toho údolíčka se krčila nízká černá budova, na pohled velmi důkladná. Měla jen malinká sklepní okénka, že jimi sotva pronikalo světlo, a působila dojmem hlubokého mlčení, jako kámen ponořený do vody.

Určitě to byla věznice. Chvilí jsme se Sasou mlčky stáli, když tu nás napadlo, že jsme právě spatřili něco zapovězeného, a oba jsme se začervenali.

„Tak tam to tedy je!“

„To aby na to nikdo nepřišel. Vždyť to shora ani není pořádně vidět. To by nikoho ve snu nenapadlo, že ten tábor vypadá uvnitř takhle.“

Zvolna jsme se procházeli, abychom nebyli tak nápadní, a přitom jsme pohlíželi dolů. Prostředkem údolí vedla chodba a věznice na ní vypadala jako uzlina.

„Hrome, tak přeci...“

Spolkl jsem zbytek věty a dal jsem Sasovi loktem znamení Dole na nádvoří se procházel nějaký podivně vypadající člověk patrně cizinec. Táhl za sebou těžký zelený řetěz a unaveně se ploužil, jako by kráčel na dně nicoty.

Všechno jsme pochopili.

Není divu, že je ta chodba uprostřed tábora tak pečlivě hlídaná a že jsou okenice na vnější straně budovy vždy zavřeny.

„Ti jsou na tom ještě mnohem huře než my.“

„Od rána do večera zavření v takové kleci...“

Ostatní už si toho patrně také všimli, všelijak se nenápadně domlouvali a pohlíželi na obydlí těch ubohých lidí.

Za chvíli zazněl signál k nástupu do práce a museli jsme zase sestoupit dolů. Rozhled ze střechy byl tak vzácný nejen pro nás, ale i pro starší příslušníky útvaru, že každému bylo líto odejít.

Na schodech jsem kus před sebou zahlédl Hosaku s krajanem ze stejné provincie. Dohonil jsem je a zeptal jsem se:

„Viděli jste?“

„Hm,“ oba dva rezignovaně přikývli.

Ten den jsme všichni prožili v dosud nepoznaném rozrušení. Začaly v nás klíčit domněnky o strašném tajemství tábora. Naši starší kolegové se chovali klidně a uzavřeně jako dříve a nejevili o naše starosti zájem.

Nebo nás snad schválně pustili na střechu, aby nám to ukázali? Rozhodli se snad odhalit nám raději to strašné tajemství, když jsme tak jako tak odsouzeni zůstat navždy v útvaru, nežli v nás živit podezření zbytečným zakrýváním?

Ale k čemu může být taková věznice v táboře pro lékařský výzkum? To musí mít nějaký důvod, že kromě výroby biologických pum tají i existenci táborové věznice.

založení a uspořádání útvaru 731

Pozdě večer po zhasnutí světla jsme si potichu povídali.

„Poslyš, Morišimo, co vy tam děláte za práci v té vaší skupině?“

„Co... o tom se přeci nesmí mluvit! Cožpak jsi to neslyšel?“

„Ale vždyť to nevádí. To si povíme jen mezi sebou, nikdo se nic nedoví. Nač tolik strachu, člověče?“

Nejméně ze všech toho namluvil Morišima z kraje Iwate, který

zřídka kdy sám od sebe na někoho promluvil. Avšak žít společně pod jednou střechou a mít jeden před druhým tajnosti to by vytvářelo nesnesitelně dusivé ovzduší. Život v táboře nám znemožňoval jakékoli povyražení, a jediný způsob, jak zahnat smutek, bylo s někým si popovídat. Žili jsme spolu již půldruhého měsíce a dosud jsme se navzájem nesblížili, a to jedině proto, že každý trpěl tíhou tajemství.

Jak jsme však poznávali skryté poslání tohoto útvaru, pomalu jsme se učili čelit krutému osudu, jenž nás postihl.

* * *

Útvar byl rozdělen na první, druhou a třetí jednotku, dále administrativní jednotku a školní jednotku. První jednotka se zabývala studiem moru, cholery, tyfu, záškrtu, tuberkulózy, sněti plynaté, tetanu, vzhřivky a jiných epidemických chorob, jejich využitím a prevencí. Druhá jednotka vyráběla filtrátory na pitnou vodu, zkoumala možnosti výroby biologických pum a meteorologické podmínky pro případnou biologickou válku, a třetí jednotka, takzvaná jednotka Asakina, zkoumala možnosti využití bakterií k ničení úrody, například žitnou sněť, bakterie způsobující vysychání luštěnin, nebo kukuřičnou sněť. K druhé jednotce patřila také letecká jednotka se sedmi letadly.

Kusuno a Morišima byli v meteorologické skupině, ale příležitostně prý byli pověřováni i jinými úkoly.

Hamanaka se dověděl v administrativní jednotce, že prý náš útvar má pobočná pracoviště v Hailalu, Heiho, Mutantiangu a jinde, a v Anta se prý konají pokusy v přírodě.

Říkalo se také, že druhá jednotka má pobočku někde v severokorejských horách podzemní továrnu, kde se konaly výzkumy se smrtícím zářením a s atomovou pumou. I doma v Japonsku se proslýchalo, že naše armáda připravuje nové, velice účinné zbraně, a proto jsem tomu snadno uvěřil.

Hamanaka se občas chlubil tím, co kde zaslechl:

„To je něco úžasného! Představte si, že výdaje na náš útvar činí přes deset milionů jenů. To prý ještě nikde nebylo, tolik peněz na jediný útvar.“

V útvaru prý byli tři divizní generálové vojenští lékaři, pět nebo šest brigádních generálů, asi deset plukovníků, něco přes dvacet podplukovníků a majorů a kolem tří set nižších důstojníků a aspirantů. Co se týče civilistů, kteří tu vykonávali vojenskou základní službu, byli to hlavně doktoři medicíny. V našem útvaru

se prý shromáždila většina všech vynikajících japonských odborníků v oboru bakteriologie. Také jsem slyšel, že pro vojenské lékařské byl tento „sedmistýjedenatřicátý“ vstupní branou do světa, a kdo jím neprošel, nemel naději na velkou kariéru.

V celém útvaru bylo přes dva tisíce lidí.

Avšak tehdy jsem ještě nevěděl, jakou strašnou účinnost mají pumy plněné bacily, které jsem sám pomáhal rozmnožovat. Muselo uplynout ještě mnoho času, než jsem se to mohl dovědět.

* * *

Bylo to jednou k večeru skoro už v polovině června. Technický asistent Sagawa přišel s kouskem papíru v ruce.

„K útvaru došel rozkaz, mám vám to také oznámit.“

V rozkaze stálo asi toto:

Všem příslušníkům útvaru se přikazuje zvýšit bdělost a co nejhouževnatěji vykonávat svěřenou práci.

„Ještě vám musím stručně vysvětlit, proč jsme dostali takový rozkaz,“ dodal Sagawa a sdělil nám, že německý výzkumný bakteriologický ústav padl v neporušeném stavu do rukou Sovětské armády, a protože jsme si s Němci vyměňovali materiál, byly vyzrazeny i výsledky našeho bádání a Sovětský svaz se pustil do horlivého zkoumání našeho výzkumu.

„Kromě Německa se zabývají výzkumem možností biologické války i Spojené státy a nyní se s tím seznámí i Sovětský svaz, ale skutečně použitelnou biologickou pumu máme zatím jenom my. Proto i vy, jakožto příslušníci útvaru, který má naší zemi zajistit konečné vítězství, musíte ostražitě chránit naše vojenské tajemství... Při této příležitosti vás chci zasvětit do dějin našeho útvaru.“

My tři nováčci a ještě dva vojáci základní služby, kteří zde pracovali asi o půl roku déle, jsme se usadili kolem Sagawy a poslouchali jsme. Až do roku 1939, do doby nomonghanského případu, velel takzvanému protiepidemickému zásobovacímu útvaru kwantunské armády divizní generál Kikuči, nynější náčelník naší první jednotky.

Celé Mandžusko bylo tehdy obsazeno kwantunskou armádou a hlavním úkolem protiepidemického zásobovacího útvaru bylo bojovat proti různým místním epidemiím, které řádily mezi vojskem, a starat se o dezinfekci vody k pití. Na různých místech propukaly horečky nejasného původu, zvané například „heihoská

horečka“ nebo „songoská horečka“. Protože se jejich symptomy různily podle místa výskytu, protože nebyly zjištěny viry těchto onemocnění a protože horečky vždy po nějaké době samy od sebe ustaly, bylo pro jejich označování užíváno jmen místa výskytu.

Avšak od nomonghanského případu se výzkumná práce zaměřila daleko více na využití dosažených výsledků výzkumu k útoku, než na pouhou prevenci.

Když byla japonská armáda nucena pod údery sovětských vojsk ustupovat, snažila se především udržet vodní zdroje, neboť kdo měl v rukou vodní zdroje, ten měl i převahu v boji. Hájit vodní zdroje bylo až do té doby nejdůležitějším úkolem zásobovacího útvaru. Když však už nebylo jiného východiska, zamořili jsme horní tok řeky Halhy¹, která je jediným vodním zdrojem v oblasti Nomonghan, tyfovými, cholеровými, morovými a jinými bacy tak, aby se rozšířily po území obsazeném nepřítelem. Byla to doslova vražedná práce, zahynulo při tom přes třicet vojenských lékařů a vojáků z povolání. Většina z nich prý podlehl nepřátelským zbraním, ale někteří jistě také zahynuli nákazou, kterou šířili.

„Není možné, abychom při každé akci ztráceli tolik vojenských lékařů,“ řekl vážně Sagawa, a po chvilce dodal žertem:

„Ach jo, naše armáda pořád jen postupuje a postupuje, takže náš útvar má co dělat, aby nezůstal pozadu . . .“

V celém povodí řeky Halhy, od Nomonghanu až k jezeru Poilu, pak propukly epidemické choroby a pro japonskou armádu bylo celkem snadné dobýt většinu tohoto území zpět.

Například skvrnitý tyfus, jedna z epidemií mírného pásma, takřka nezbytně patří k válce. Jinak se mu také říká válečný tyfus, a jak je z dějin válek patrné, mívá na jejich výsledek velký vliv. Přenášejí jej blechy a vši, jichž je na nečistém bojišti vždycky dost, a tak ani nomonghanská epidemie nebyla vůbec podezřelá.

„V tom právě tkívá půvab biologické války,“ řekl Sagawa, a v jeho očích byl takový zvláštní tvrdý výraz.

Velitelství kwantunské armády, která od svého založení zakušila tolik tuhých bojů, po nomonghanském případě plně ocenilo důležitost biologické války.

Protiepidemický zásobovací útvar byl jako první zdravotnický útvar v armádě vůbec vyznamenán „za zásluhy o udržení vodních zdrojů“. Počet padlých vojenských lékařů však nebyl uveden; uveřejnili pouze, že jich zahynulo „mnoho“.

¹Halha řeka v severovýchodní Číně, dnešní Chalchingol. Pozn. překl.

Potom se stal náčelníkem útvaru jeho dnešní náčelník Išii, a v dvaatřicátém roce byl pojmenován „731. útvarem“, ale pro potíže se zahraniční výzvědnou službou byl letos v květnu přejmenován na „mandžuský útvar 25202“.

Sagawa pak přenesl řeč na náčelníka útvaru Išiiho. Jeho excellence pan náčelník Isu je klenotem naší vlasti. Má tři doktoráty: je doktor medicíny, doktor inženýrství a doktor fyziky. Ty filtrace, kolem kterých denně chodíte, ta chovná nádrž tamhle naproti a ty automobily pro zásobování pitnou vodou co mají v druhé jednotce, to všechno vynalezl on sám. Například ten zásobovací automobil je dnes pro kwantunskou armádu už naprosto nepostradatelný.

O filtrátoru typu Išii i o autu pro přepravu pitné vody jsme slyšeli již dříve.

Ještě v době, kdy jsme chodili do kursů, nás jednou zavezli na studijní exkurzi do továrny na filtrace v blízkosti vojenské nemocnice v Charbinu. Byla to velká budova z červených cihel, a v paměti mi zůstala dlouhá pec, ve které se pálila infuzorní hlinka, která je základním materiálem pro výrobu filtračních desek. Pásovou výrobou se tam zhotovovaly filtrace všech velikostí, pro jednotlivce, pro rotu i pro celý útvar. Nejmenší filtrátor pro jednu osobu se podobá malému dezinfekčnímu přístroji, a při použití se ani nemusí snímat se zad, stačí zatáhnout za ruční pumpu a gumovou hadicí už rovnou vytéká pitná voda. Filtrátor pro celou rotu je asi dva metry dlouhý válec, k němuž je připevněna pumpa, podobná páce ručního řízení u letadla; při pumpování se z jedné strany nasává nečistá voda a z druhé strany hned vytéká čistá. Byly to výborné filtrace, zařízení na jakkoli nečistou vodu kromě mořské a propouštěly jediný virus, člověku zcela neškodný.

Auto pro přepravu zásob pitné vody se skládalo z jednoho velkého filtrátoru. Všechny součástky, u kterých to bylo možné, byly vyrobeny ze dřeva, aby bylo možno auto rychle spálit, kdyby hrozilo nebezpečí, že by se mohlo dostat do nepřátelských rukou. Na pevnině, kde je taková nouze o pitnou vodu, to určitě bylo skvělé zařízení.

My, kteří jsme dosud sami na vlastní kůži nic nezakusili a měli jsme jen knižní vědomosti, jsme s úctou naslouchali vyprávění o tak vynikajícím člověku. V našich očích se téměř vyrovnal bohu. Dosud jsme ho nespatriili zblízka, jen jednou jsme ho viděli, jak spolu s několika vysokými důstojníky nasedl do přepychového tmavozeleného auta a pak přešel kolem nás.

Ten večer po návratu do ubytovny jsme si s kamarády ještě dlouho povídali o tom, co jsme dnes slyšeli.

jsme špehováni

Jednoho dne jsme opět vyjeli na exkurzi, druhou od našeho zařazení do útvaru. Dosud jsme zde nebyli déle než dva měsíce, ale při té únavné a jednotvárné práci s pouhým půldnem volna v týdnu nám to připadalo jako celá věčnost,

Bylo osm hodin ráno. Všech třicet lidí, kteří měli toho dne povolení k výletu, se shromáždilo před ubytovnou školní jednotky.

Jela s námi také jedna skupina ze školní jednotky a její náčelník Ofuži nám kladl na srdce:

„Ve všem se řiďte pokyny vedoucích. Nesmíte zapomínat, že jak někdo na krok vyjde z tábora, už ho sledují zahraniční Špióni. Bez dovolení se s nikým nesmíte dát do řečí, ani s japonským vojákem, ba ani s vojenským policistou. Rozuměli jste?“

Sami jsme chodit nesměli, byli jsme rozděleni do skupinek po pěti lidech, v nichž platila zásada kolektivní odpovědnosti. Vedoucí byli tři. Já jsem z nich znal jenom svého bývalého náčelníka Nakana, kdežto druzí dva, Jútažima a Sekine, byli z jiných skupin.

Byl tam také Hajašida, ale zatím jsme spolu nemluvili. Exkurzní skupina se totiž roztáhla a nemohli jsme se na sebe pokřikovat.

Cílem cesty byl Charbin.

Náčelník ze školní jednotky Ofuži odešel a už jsme si mysli, že vyrazíme, když tu najednou přišel poručík Čikae a zavelel:

„Na můj povel pozor!“

Potom velel v řad nastoupit.

Tento člověk byl velmi nesympatický, a to obzvláště nám, kteří jsme pracovali v laboratořích. Občas přicházel na naše pracoviště a nepřátelsky si nás prohlížel.

„Než vás pustím ven, na něco se vás zeptám.“

Po tomto úvodu nás začal zkoušet:

„Například, co bys dělal, kdyby ses náhodou odloučil od své skupiny ... poví nám to třeba ten tam vzadu, čtvrtý v druhé skupině!“

Ukázal na Hamanaku. Mne při tom zamrazilo, protože jsem byl ve stejné skupině třetí.

„Prosím v tom případě bych si došel na vojenskou spojovací ústřednu a požádal bych o spojení.“

Čikae musel mít na Hamanaku nějak spadeno, když na něj hned ze začátku takhle udeřil.

„Na spojovací ústřednu, podívejme se na něho! A to si myslíš, že ti na spojovací ústředně přinesou modré s nebe? Někdo jiný mi to poví!“

Odněkud ze třetí skupiny se ozvala odpověď :

„Prosím, nevzdaloval bych se z místa a čekal bych, až mě moji kamarádi najdou.“

„No ty bys nám přišel draho, ty holomku! Už nikdo mi nic nepoví?“

Nikdo se ani nehýbal a všichni jako by byli připraveni o všechnu radost z výletu.

„Vy v sobě ještě nemáte ducha útvaru. Nesmíte ani připustit, že se někdy dopustíte chyby. Cožpak mezi vámi není ani jeden správný voják, který by mi odpověděl: prosím, v žádném případě se neodloučím od své skupiny?“

Náčelníci, kteří otravovali vojáky takovýmto způsobem, nebyli tehdy žádnou zvláštností.

Krátce po příchodu k útvaru jsme jednou nacvičovali „k počtě zbraň!“. Velící důstojník mezitím přišel přede mne, nenápadně natáhl ruku, uchopil mou pušku a přitáhl ji k sobě. Myslel jsem, že mě chce v něčem opravit, a pustil jsem ji. V tom okamžiku se vítězoslavně rozzářil a zařval:

„Vidíte ho, neřáda? Takhle snadno si nechá vzít pušku, která je duší vojáka!“

Tak se nás snažil napálit. Byl to sice poručík, ale od té chvíle jsem k němu ztratil veškerou úctu.

Právě ti důstojníci, kteří vyžadují od vojáků naprostou poslušnost, nejraději zbytečně sekýrují a ztrpčují jim život.

Už tenkrát jsem začal tímto Čikaem opovrhovat.

Do vojenského nákladního auta nasedli spolu s námi také dva vojenští policisté, převlečení do civilu. Auto nás zavezlo až do Pingfangu, a odtud do Charbinu jsme jeli v obyčejných nákladních autech.

Tehdy jsme poprvé spatřili ze stanice Pingfang náš tábor, podobající se bílému hradu.

Pohled na jednotvárnou rovinu, ubíhající za okénkem auta, byl dosti smutný.

Když jsme projížděli kolem vojenské spojovací ústředny v Tírinu, rozloučili jsme se s vojenskými policisty.

Potom jsme se načerno svezli charbinskou tramvají od Ruského hřbitova kolem buddhistického chrámu Tungpenjuan a obchodního domu Čurin až k řece Sungchua. Průvodčí, ruský utečenec vysoké postavy, se na nás nevraživě díval, když jsme jeden po druhém rozdováděně vyskakovali z vozu. Poslední z nás pak překvapeně vyjekl, jaký dostal od něho štulec do zad. A tak v nás ta jízda načerno zanechala dosti nepříjemný pocit.

Potom jsme se usadili v řídké trávě poblíž řeky. Na druhém břehu byla nějaká oranžová budova a o kousek dál proti proudu se klenul červeně natřený železniční most. Od břehu řeky k nám doléhala lehká hudba vlnek v doprovodu temného hučení mohutného proudu.

Náčelník Nakano ukázal na nedalekou skupinku stromů a řekl:

„Odsud až k tamtěm stromům se můžete volně procházet, to je celkem dobře přehledné místo.“

Kitažima, svobodný voják z povolání, řekl Nakanovi napolo žertovným tónem:

„Tak, pane náčelníku, já se s vámi loučím,“ a se smíchem vysekl přehnaně hlubokou poklonu.

Nakano mu vesele odpověděl:

„To budete mít napilno, že? Pozdravujte ode mne paní!“

Sekine se také přidal:

„Ale ne abyste se vrátil s prázdnýma rukama, jó, chacha ...“

Všichni jsme věděli, že je Kitažima svobodný, takže nám bylo jasné, oč jde, a jen jsme se potají pochechtávali. Já jsem znal Kitažimu z jídelny pro svobodné a zaslechl jsem různé jeho neslušné poznámky. Ihned jsem věděl, kolik uhodilo.

Sekine na nás káravě pohlédl a řekl:

„Co vy se máte čemu smát, vy holoto! Tohle není nic pro děti.“

Ale nebyl to ten obvyklý přísný pohled.

Přišel mandžuský pouliční fotograf a naše pětičlenná skupina ho hned obklopila. Hajašida se k nám přidal.

„Jak se máte, páni vojáci,“ oslovil nás fotograf lámanou japonštinou. Zalichotilo nám to oslovení „páni vojáci“ a odpověděli jsme mu:

„Dali bychom se vyfotografovat, ale nesmíme si dát poslat snímky.“

„To nevadí, to expres foto, tady vám udělám, hned, jenom bude trvat čtvrt hodiny.“

Namířil na nás ohromný aparát a chtěl fotografovat. Už jsme málem svolili, ale Sekine to zahlédl a vykřikl:

„Nechtě toho, vy tam, nic se nebude fotografovat!“

Fotograf s překotným spěchem sbalil aparát a na odchodu řekl se zklamaným úsměvem:

„Škoda, už muset jít...“

Hajašida chvíli mlčky hleděl na modrou oblohu a pak se náhle rozpovídal.

„Ne tak nahlas, uslyší tě,“ napomenul jsem ho, ale on, že prý to nevadí, že se s ostatními ve své skupině báječně shodne.

„Ten Sekine nám taky nic nedopřeje.“

„Ale, člověče, vždyť po nás všichni jen slídí. V jednotce nás sleduje náčelník, a sotva vytáhneme paty z tábora, už nás najdou špióni... Nebyl ti náhodou ten fotograf trochu podezřelý?“

„Aha... a to on si toho Sekine asi také všiml. . .“ Chvilku jsme se takto bavili o všem možném, ale pak Hajašida opět zavedl řeč na své trápení s Omijou.

„Ten chlap mě pořád jenom tluč. Jakmile najde nějakou záminku, nebo taky pro nic za nic.“ A pak dodal něco, čemu jsem mohl rozumět jen já:

„Ale od té doby už ze mne stejně nic nedostane,“ a pokusil se o úsměv.

To já jsem mu tenkrát pro útěchu poradil, aby se obrátil na technického asistenta Sagawu. A on teď kvůli tomu zkouší ještě víc ... Toto pomyšlení mě velice zkrušilo.

Potom jsme se vrátili na charbinské nádraží a odtud do spojevací ústředny.

Byli jsme tam už ve tři hodiny, ale ani když už táhlo na čtvrtou, nevypadalo to dosud na návrat.

Hamanaka šel na výzvědy a pak nám sdělil:

„Nemůžeme prý odejít, dokud se nevrátí pan Kitažima.“

K páté hodině už na ústředně vládlo zlověstné napětí, vedoucí se tvářili navztekane, potichu se mezi sebou radili a stále někam telefonovali, nebo sebou nervózně vrtěli na židlích.

Nakonec jsme se museli vrátit k útvaru bez Kitažimy a od té doby jsme ho už nespatriili. Hamanaka z administrativní jednotky nám pak vyprávěl, že prý buď Kitažimu chytily zahraniční vy-zvedne orgány, nebo že snad on sám byl špión.

Za mého pobytu v táboře se udála tři taková zmizení.

nenadálá návštěva

Toho dne bylo volno. Sami jsme si museli prát prádlo, ale když jsme se museli dvakrát denně mýt a dezinfikovat si oděv a ještě ho bílit chloridem vápenatým, praní prádla nebylo tak těžké.

Ráno jsme vstávali v pět a večer byly až do deseti přednášky - není tedy divu, že jsem se ve volném odpoledni nejvíce těšil na spánek. Také dnes jsem chtěl být do dvou hotov s prádlem a potom si rovnou jít lehnout.

Ale neočekávaně mi přišla návštěva.

„Bydlí tady nějaký Akijama?“

Zaslechl jsem tato slova z chodby a hned jsem vyběhl ven. Stál tam nějaký člověk v civilu a ptal se Morišimy, Mluvil docela tiše, ale přesto jsem se obával, že je to někdo od vojenské policie. Kdo jiný než vojenský policista může v tomto táboře chodit v civilních šatech? Neměl na sobě žádný odznak, ale mně stačí už ten jejich svrchovaně nenápadný pohled.

„Prosím, to jsem já.“

Bylo mi při tom pěkně úzko.

Podle hlasu a chování bych mu byl soudil něco přes třicet let, ale v obličeji vypadal tak na čtyřicet. Tvářil se nenuceně a nenápadně si mě prohlížel.

„Ty prý pocházíš odněkud blízko vesnice N., je to pravda?“

Odpověděl jsem mu, že pocházím právě z vedlejší vesnice, načež on se rozzářil přátelským úsměvem a povídá, to že prý jsme tedy sousedé. Mně se velmi ulevilo a bezděky jsem vyhrkl:

„Opravdu?“

Takové setkání se v Mandžusku hned tak nenaskytne. Měl jsem velikou radost. U nás je jedna vesnička vedle druhé co by kamenem dohodil, takže se lidé ze sousedních vsí navzájem dobře znají.

On si pamatoval mé rodiče, ale já jsem byl o mnoho mladší a nemohl jsem si na něho vzpomenout, ani když mi později řekl své jméno.

Také znal svatyni blízko naší vesnice a velice mě potěšil tím, že znal i příběh o Princeznnině kameni, o němž se u nás vypráví, že je to princezna zkamenělá z nešťastné lásky k mladému rytíři, který byl převtělený upír.

Vyprávění o domově mi znělo jako sladká, teskná píseň o tom, čeho jsem se již navždy vzdal, nač jsem se však marně snažil zapomenout.

Ke všemu i náčelník školní jednotky, který šel náhodou kolem, toho pána uctivě pozdravil. Napadlo mě, že to musí být nějaký vynikající člověk, a byl jsem hrdý na to, že se mnou přátelsky rozpráví.

„Nepůjdeme se trochu projít.“

Vyšli jsme si do parčíku, kde rostly mandžuské třešně a mezi nimi také jedna pinie, a tam jsme se posadili na lavičku. V Mandžusku, chudém na stromy, jsou pinie velmi vzácné. V celé provincii Pinťiang prý byly jen tři, a ta zdejší byla jedna z nich.

„To je od tebe hezké, že ses tak brzy hlásil do služby... A poslyš, není to tu na tebe moc drsné?“

„Ne, nezdá se mi to drsné.“

Byla to lež, která mi sama od sebe přišla na jazyk. Měl jsem už takový zvyk, dávat bez rozmýšlení nějakou jednoznačnou odpověď. Kromě toho jsem se tomu člověku chtěl trochu zalíbit.

„... ale když tak od rána do večera rozmnožuji ty bacily, často je mi z toho smutno.“

„Ty osle!“

Řekl to docela potichu, ale byla v tom tak ostrá výtka, že mi bylo, jako by mě polil ledovou vodou.

„Musíš dávat pozor! Co myslíš, že by se stalo, kdybych byl nepřátelský špión?“

Tehdy jsem totiž ještě neznal jeho jméno ani hodnost.

„No dobrá, to nic. Příště si dávej lepší pozor. To věřím, že je ti smutno, ale takovému špiónu často stačí maličkost, aby z toho uhádl důležité vojenské tajemství.“

Potom mi vyprávěl, že prý jen v Charbinu je soustředěno na tři tisíce špiónů, kteří mají za úkol vyzvědět pro nepřátelské mocnosti tajemství našeho útvaru.

Japonská válečná bakteriologie je prý nejlepší na světě a pozornost všech států se soustřeďuje na tento „sedmistýjedenatřicátý útvar“. Kolem Charbinu se totiž rozvíjí zuřivý zákulisní boj, o němž kromě velitelství kwantunské armády a vrchního velitelství pozemních armád ani japonští vojáci nic nevědí.

„Sedmistýjedenatřicátý je znám více v cizině než v samotném Japonsku,“ řekl.

Byl to pan Jošitaka Akaši, zvláštní poradce velitelství kwantunské armády, který prý třikrát tajně pronikl až do Čung-čingu¹ a na jehož hlavu vypsál Čankajšek odměnu 100 000 dolarů.

V přítomné době byl pan Akaši pověřen právě odhalováním

¹Cung-čing jeden čas sídlilo Čankajškova hlavního stanu. Pozn. překl.

nepřátelských špiónů, vyzvídajících tajemství našeho útvaru, a jejich zneškodňováním. Ti dopadení špióni, kterých nebylo možno použít pro naši výzvědnou službu, byli prý místo do vězení posíláni sem k útvaru, aby se na jejich těle konaly pokusy.

Ti lidé, kteří sem byli přiváženi každou sobotu odpoledne a kteří byli zavřeni v táborové věznici, byli prý sami cizí špióni, a přes dva tisíce jich prý už bylo usmrceno pokusy. Obvykle prý jich bylo v táboře zavřeno na pět set.

„Pokusy na lidském těle!“ - bylo mi, jako by mě někdo uchopil za hrdlo; ohromeně jsem zíral na pana Akašiho. Asi se domníval, že o tom už vím, avšak já jsem o tom poprvé přímo slyšel až v této chvíli. Teprve nyní jsem o tom přestal pochybovat.

V bakteriologii mají pokusy na zvířatech nesmírný význam, ale i v učebnicích, které jsme si dříve ve volných chvílích prohlíželi, stálo černé na bílém, že „i v případě stejného patogenického orgánu infekce je nutno mít na zřeteli, že v mnoha případech se patologie zvířat liší od patologie člověka“. Je proto samozřejmé, že pokusy na lidském těle přinášejí spolehlivější výsledky než pokusy s myšmi. Ponecháme-li stranou otázku lidskosti, cožpak to není výhodné zabít takto dvě mouchy jednou ranou a odstranit tak tyto špióny, kteří by jinak mohli vyrazit naše vojenské tajemství?

Toto asi bylo to nejstrašnější tajemství, jehož vyžrazení se náš útvar nejvíce bojí.

Pojednou jsem dostal takovou triumfální náladu a měl jsem chuť položit panu Akašimu stejnou otázku, jakou on před chvílí mně:

„A co kdybych já byl špión?“ „Nevím, kdy se zase příště uvidíme. Kdyby mě chytili, zabijí mě zrovna tak, jako my zabíjíme jejich špióny. Je to na obou stranách stejné, nedá se nic dělat.“

Při těch slovech se trpce usmál.

A skutečně, trvalo to přes měsíc, než jsem ho zase spatřil.

Od té doby však se mnou náčelníci zacházeli neobyčejně shovívavě.

„Ty se znáš s panem Akašim?“

„Ano. On je ze sousední vsi.“

Schválně jsem řekl „ze sousední vsi“, zněla z toho taková důvěrnost.

„Opravdu? ... Je to znamenitý člověk. On se nám stará o to, abychom byli bezpečni před nepřátelskými vyzvědači.“

Někteří představení mi říkali takovéhle lichotky schválně, neboť se domnívali, že o tom budu vyprávět panu Akašimu.

Moji kamarádi, zvláště Hamanaka a Morišima, byli neustále kvůli každé hlouposti sekýrováni, ale já jsem se už od té doby nemusel ničeho obávat. Proto jsem na pana Akasiho vzpomínal se stále větší oddaností a měl jsem o něho strach.

Jednou se mi ve snu zdálo, že byl pan Akasi zastřelen. Spíše než obavami o jeho život bylo to snad způsobeno tou věčnou nejistotou při práci s bacily, těmi neustálými obavami o svůj vlastní život.

záznamy z pokusné stanice

Od návštěvy pana Akasiho jsem využil každé volné chvílky ke studiu bakteriologických spisů, abych se na vlastní oči přesvědčil o existenci pokusů na lidském těle.

Avšak v žádné z těch knih nebylo o té věci ani zmínky. U chorob s vysokou úmrtností, jako mor nebo cholera, nebylo ani možno zmiňovat se v učebnicích o takových pokusech, neboť znamenají totéž co zabíjení lidí. Přece však, když jsem s takovýmto cílem podruhé listoval všemi těmi knihami, upoutalo mě leccos, čeho jsem si předtím ani nevšiml.

Zvláště mě vábily ty knihy, které ležely ve studovně ve zvláštní přihrádce označené nápisem „neodnášet z místností“.

Jednou v polední přestávce, když všichni odešli na oběd, vplížil jsem se do studovny, abych do některé z nich nahlédl. Ne snad, že by mě někdo podezříval, vždyť se do studovny mohlo chodit ve volném čase podle libosti, ale pronásledoval mě takový provinný pocit, jako bych dělal něco špatného. Ona tajemná přihrádka ani nebyla zamčena, ani tam nebylo napsáno, že by se knihy nesměly číst. V duchu jsem si připravoval výmluvu, kdyby mě někdo přistihl: odnášet se nesmějí, to je tam napsáno, ale proč bych se do nich nemohl podívat?

Avšak v rozhodující chvíli jsem zaváhal. Kdyby mě špatně pochopili, dopadlo by to moc zle. Stejně tak, kdyby mě někdo schválně nechtěl pochopit. Toho dne jsem toho raději nechal. Druhy den v doprovodu Sasy a Hosaky, jimž jsem se svěřil se svým záměrem, jsem se zeptal technického asistenta Sagawy:

„Prosím vás, pane asistente, můžeme si prohlédnout všechny odborné spisy?“

„Odborné spisy? K čemu to?“

Sagawa na mne pohlédl a svažtil čelo.

„Z přednášek nám zbyly mnohé nejasnosti a rádi bychom viděli například fotografie pacientů ... Rádi bychom viděli, jak ve skutečnosti vypadají všechny ty symptomy.“

„A tak je to tedy! To už jste se opravdu hodně naučili. Samozřejmě si můžete prohlízet, co se vám líbí.“

Sagawa bez zdráhání svolil a pokynul k přihrádce označené nápisem „neodnášet z místnosti“.

„Smíme si, prosím, sami vybrat?“

Otázal jsem se velice ostýchavě,

„No bodejť, že smíte. Jen hezky pilně studujte, ať toho víc zmůžete. Máme čím dál více práce a pomalu na to člověk ani nestačí.“

Sagawa si asi o nás pomyslel, jaká jsme to nadšená mládež, a měl z toho výbornou náladu. Uloženou práci jsme vždy vykonávali poctivě, ale až dosud jsme všechna poučení přijímali jen mlčky. Náš zájem Sagawu určitě potěšil, vždyť byl naším bezprostředním představeným. Byl to pro nás důkaz, že naše práce je potřebná a důležitá, přes počáteční výsměch majora Takagiho.

„Jenom, prosím vás, ty knihy neodnášejte z místnosti.“

Od toho dne jsme našli novou zálibu.

Většina fotografií naprosto jasně svědčila o pokusech na lidském těle.

Bylo tam veliké množství příkladů znázorňujících vývoj chorob, vývoj plicního, žlázoového, očního a kožního moru, přičemž ke každému byly připojeny sekční snímky jednotlivých symptomů. Bylo zřejmé, že nejde o pouhé klinické snímky a působily na nás tím otřesnějším dojmem. Několikrát se nám doslova zatajil dech.

Jednou jsme při tom přišli na snímky z pokusů pod širým nebem z pokusné stanice v Anta. Bylo při nich užito pum obsahujících bacily a živnou půdu, které byly svrženy z letadel. Účelem pokusů bylo zkoumat sílu nákazy v poměru ke vzdálenosti oběti od místa dopadu pumy. Věznové byli přivázáni ke sloupům kolem místa dopadu až do vzdálenosti 10 nebo 20 metrů. Pak byly zaznamenány rozdíly v rychlosti šíření nákazy v poměru k množství bacilů a v závislosti na teplotě ovzduší, důkladnosti oděvů a zasažené části těla.

Podle vysvětlení technického asistenta Sawagy se pokusy konaly nejrozumnějším způsobem, jednou byli věznové přivázáni svlečení a se zakrytými očima, jindy byli ponecháni v uniformě pouze s odhaleným obličejem, rukama i nohama, a podobně.

Jak asi bylo těm úplně zdravým lidem, když přivázání ke sloupům a při plném vědomí slyšeli přilétat letadla a vybuchovat pumy a když jim pak bacily spolu s prachem a různými střepinami vnikly do těla a když byli pak vystaveni pokusnému léčení bez nejmenší naděje na vyléčení. I kdyby se snad léčení podařilo nemohli by zůstat naživu.

Avšak, jak se zdálo, pokusy s běžným typem pum nebyly příliš úspěšné, neboť většina bacilů byla usmrcena vysokou teplotou při výbuchu pumy, a i ty, co zůstaly naživu, ztratily do značné míry virulenci.

Z bacilů snětí plynaté, značně odolných vůči vysokým teplotám, bylo usmrceno asi 70% a z bacilů obzvláště choulostivých na teplotu, jako například mor, nezůstalo naživu více než 10%

„Ale tohle všechno jsou dnes už zastaralé povídačky. Dnes už vyrábíme bacily odolné vůči teplotě, a také je dovedeme shazovat z letadel v pumách bez výbušiny. Právě se dokončuje objev koncentrátu odolných bacilů. No, teď už půjde všechno jak na drátkách.“

Sagawa v nás takto živil sebedůvěru a přesvědčil nás, že naše práce není zbytečná.

II.

první oběti

Nevěděl jsem příliš mnoho o odolných bacilech snětí plynaté a tetanu, ani o Bollinově bacilu (způsobujícím otravu vnitřností, která so občas vyskytuje i v Japonsku v prefektuře Akita poblíž Hačirógata). Nevyznal jsem se v tom, protože jsem pracoval v jiné skupině. Přesto však jsem byl poslán, abych pomáhal při jejich množení, prý pro naléhavé úkoly na tomto úseku. Každá skupina měla svůj plán práce a nás zařazovali hned sem, hned tam podle potřeby. To také bylo příčinou prvního neštěstí, které jsme zažili od svého zařazení do útvaru.

Jednou ráno se nás Sagawa zeptal, jestli jsme už měli přednášky o odolných bacilech. Všichni se jen hloupě dívali. Protože mě všichni považovali za zástupce nováčků, nezbývalo, než abych odpověděl já.

„Ano prosím. Sice z toho moc nevíme, ale probírali jsme to.“

„Aha ...no dobrá. Trochu se to liší od toho vašeho, ale to se brzy naučíte.“

Potom jsme byli přestěhováni do místnosti číslo 7 ve stejném oddělení a z jiných skupin nám přišli na pomoc Abe a Ócu. Sagawa nás jen předal třem neznámým vojákům základní služby a hned odešel. Ti tři se pak stali našimi instruktory.

Instruktor Išizuka nám vysvětloval postup práce a zároveň nám vše předváděl nad červeným pracovním stolem: do zkumavky nalijeme živnou kapalinu, která prý obsahuje výtažek z koňských jater, žiháme ji nad plamenem šest až sedm minut, pak prudce ochladíme, do zkumavky vložíme bacily snětí plynaté a zazátkujeme. Bacily se množily v baňkách a pak se vkládaly do ochranných lahví.

Posléze jsme sami začali pracovat s novou živnou kapalinou. Práce s křehkými baňkami byla nesmírně nebezpečná.

Jednou za mými zády jeden z instruktorů něco řekl, já jsem si pomyslel, není-li to snad rozkaz, a ohlédl jsem se. Také Ócu otočil hlavu.

V tom okamžiku Abe a Sasa, kteří stáli proti nám, spustili zděsný povyk.

„Aúúú! To pálí!“ Jeden z instruktorů vykřikl:

„Zůstaňte tak, jak jste! Nehýbejte se!“ a opřekot vyběhl na chodbu.

Někdo asi upustil baňku a také se rozbila nějaká právě žíhaná zkumavka. Na stole ležely střepiny skla a po rozlité živné kapalině se šířily bacily.

Já s Ócuem jsme stáli na druhé straně, a nic se nám proto nestalo, ale Abe měl polovinu obličeje potřísněnou nakaženou kapalinou s úlomky skla, experimentátor byl zasažen od brady až po hrud', a Sasa na zádech. Všichni tři postižení ztrnule zírali před sebe jakoby v očekávání smrti a jejich zezelenalé obličeje zimničně chvěly strachem a napětím. Já i Ócu jsme po tom strašlivém úleku museli vypadat stejně jako oni.

Po ohlášení nehody přispěchali technici a odnesli postižené na nosítkách rovnou do nemocničního oddělení v druhém patře. I já a Ócu jsme pomáhali s nosítky.

Sněť plynatá se velmi často vyskytuje na bojištích moderní doby, její nákaza postihuje rány od střepin granátů a pum a způsobuje, že povrch rány snadno otéká při styku se sebenepatrnější nečistotou. Její bacily mají název „bacily sněti plynaté“, ale ve skutečnosti je to celá řada bacilů, hojně zastoupených v půdě, z nichž všechny vzbuzují podobné symptomy a vylučují silné toxiny. Po napadení touto chorobou se kolem povrchu rány objeví rudý otok, soli obsažené v těle rychle vystoupí a na svalech se utvoří gangrény, které vylučují plyn. Nákaza se rozšíří v pěti až šesti hodinách po celém těle. Proto je nejlépe amputovat postiženou část ještě před rozšířením nákazy.

Sasovi hned vyřízli ze zad místo, kde střepina z baňky prosekla košili a dostala se až pod kůži. Ani mu to místo neumrtvili, aby neztráceli drahocenný čas. Sasovi se stisknutými zuby prodíralo bolestné sténání a chvěl se po celém těle.

Ale horší to bylo s oběma dalšími. Išizuka byl potřísněn na krku a na bradě a Abe měl zasaženu polovinu obličeje. Tyto části ovšem nebylo možno amputovat. Rychle jim seškrábali horní vrstvy kůže a natřeli postižená místa dezinfekčním roztokem.

Po tomto nouzovém zákroku byli všichni tři převezeni do nemocnice.

Po návrtu do studovny jsem se zeptal Sagawy: „Prosím vás, jak to s nimi dopadne?“

„Jen si nedělejte starosti, na smrt to nevypadá. Už na to máme báječný lék, a především zákrok byl včasný ... Ale byla to přece jen smůla.“

Po těch slovech Sagawa zhluboka vzdychl a nervózně klepal prstem do stolu. Patrně myslel na to, jak nám ta nehoda narušila plnění plánu.

Ale dopadlo to zcela neočekávaně a k úžasu všech. Abe se té noci otrávil roztokem chloridu rtuťnatého. Jako jehly mě bodala slova vojáků z povolání, jejichž rozhovor jsem potom zaslechl:

„Takhle hanebně se zachovat, takový zbabělec!“

„Než chodit po světě s pokřivenou tváří, radši takhle ohavně zradí!“

Ale já jsem si byl jist, že se Abe neotrávil jen pro svou tvář. Bezútěšný život v tomto táboře ho už dohnal na pokraj zoufalství a znetvoření obličeje bylo už jen poslední kapkou, aby se pohár přelil. Žádný z nás nevěděl, kdy a za jakých okolností se možná jednou sám octne v podobné situaci. Měli jsme pocit, jako bychom krok za krokem vystupovali po schodech k šibenici.

Jen nás trochu smiřovala naděje, že nám zde v útvaru prokáží po smrti stejné pocty jako padlým vojákům na frontě, kdežto sebevraždou bychom se o ně připravili.

Zmítali jsme se v pochybnostech o Abeově sebevraždě byla to skutečně sebevražda? Nebo snad ty odolné bacily, pýcha našeho výzkumu, působí tak rychle? Vždyť je nelze zničit pouhou dezinfekcí a na obličeji přece nelze provádět operativní zákrok.

Byli bychom se rádi dověděli všechny podrobnosti o léčení a o průběhu choroby, ale nebylo se na koho obrátit, a tak jsme z Abeho zahlédli už jen rakev pokrytou bílým sukrem, když ji vynášeli z budovy.

na vojenském hřbitově

Vojenský hřbitov byl hned u vchodu ke kancelářím administrativní jednotky. Bylo tam pohřbeno přes tři sta lidí, mezi nimi bývalí příslušníci protiepidemického zásobovacího útvaru a pracovníci laboratoří, kteří podlehlí nákaze. Hřbitov měl rozlohu asi čtyři sta čtverečních metrů. Zdi byly pokryty fotografiemi mrtvých.

Za sebevrahy se ani nezpívají buddhisticke sůtry, ani nečtou modlitby, směli jsme jen tiše pálit kadidlo. Trnuli jsme strachem o svůj život, když jsme si uvědomili, že zahynul první z našich kamarádů. Nebylo to pouhé truchlení po mrtvém; v hloubi našich duší se usazovala nepřekonatelná rezignace. Tváře kamarádů, kteří se jeden po druhém klanili mrtvému, byly vyschlé a bez výrazné.

Po jedenácté hodině skončil pohřeb a vyšli jsme ze hřbitova. Na chodbě k nám nepříjemně dolehl čpavý myší zápach. Farma pokusných zvířat už nedostačovala a myši se pěstovaly i v celém přízemí administrativní budovy. Celý tábor byl zamořen pachem myšího hnoje, ale my jsme si na to už téměř zvykli a ani jsme to nevnímali.

Práce měla toho dne začít až v jednu hodinu, a tak jsem navrhl ostatním, abychom ještě před obědem navštívili Sasu v nemocnici. Po dobu pohřbu jsme byli přiřazeni ke školní jednotce, a domníval jsem se, že po jeho skončení budeme moci odejít.

Ale poručík Čikae ze školní jednotky oznámil, že až do oběda bude cvičení.

Vzteky jsem ztratil hlavu, a když jsme vyšli z administrativní budovy, řekl jsem Čikaemu:

„Prosím, já teď půjdu na návštěvu do nemocnice.“

„Cože? Do nemocnice? A kdo ti to dovolil?“

„Dovolil jsem se pana technického asistenta Sagawy z laboratorii,“

„Tak ty se chceš ulejšvat ze cvičení a mně budeš namlouvat, že jdeš do nemocnice, co?“

„Prosím ne. V pracovní době podléhám jedině panu asistentu Sagawovi.“

Domníval jsem se, že mi schválně nechce rozumět, a vytasil jsem se na svou obranu se Sagawovým jménem. Příslušníci naší jednotky skutečně v pracovní době nepodléhali důstojníkům ze školní jednotky, takže v mých slovech bylo něco pravdy, ale vojáci ze školní jednotky měli na nás právě proto spaden.

„Tak ty si myslíš, že mě nemusíš poslouchat! Pořád mi tu budeš omílat pracovní dobu, pracovní dobu a přitom si myslíš, ať mi celá školní jednotka vleze na záda, co?“

Zrovna když už Čikae začal vzteky soptit a málem napřahoval k ráně, zavolal na něj můj starý známý voják inženýr Koeda z naší skupiny, který právě šel kolem:

„Stalo se něco, pane poručíku?“

Čikae mu vztekle vykládal, co se událo.

„Nechte to na mně, pane poručíku. Já už si to s ním vyřídím.“ Proti tomu ovšem nemohl Číkae nic namítat. Neochotně přikývl a obrátil se k odchodu.

Stál jsem nepohnutě a sledoval jsem, jak bylo cvičení pro nepředvídané okolnosti odvoláno a jak se ostatní rozcházejí. Koeda se také nehýbal.

„Zatni zuby!“ poručil mi potichu. Hned jsem věděl, oč jde, Na střední škole mě spolužáci častokrát zboulovali a bylo mi to až divné, že mě tady v útvaru dosud nikdo neuhodil.

Ale Koeda mě neudeřil. Mlčky jsme stáli proti sobě a ostatní se vzdalovali. Po chvíli už nebylo vidět ani poručíka Číkaeho.

Koeda asi četl v mých očích naléhavou prosbu: chceš-li uhodit, tak už proboha uhoď a řekl:

„Tak už dost, vždyť je dobře.“

Pak ještě dodal:

„Jdi se podívat za Sasou, ať se mu nestýská.“

Potom rychle odešel a ani se neohlédl, jako by mě vůbec nebylo.

Bylo mi nějak smutno.

Koedova mlčenlivá laskavost zapadla do mé duše, sklíčené vle-koucím se smutkem, jako vlahá večerní mlha.

Vyskočil jsem směrem k nemocnici, když tu mě někdo zezadu oslovil.

„Já jdu taky.“

Byl to Hajašida.

Pak hned začal mluvit o svých starostech. Se Sašou byl jen velmi krátkou dobu tenkrát na farmě a jeho zájmy byly jinde. „To je dobrák, ten Koeda, Kdybych já měl takového náčelníka skupiny, panečku, to by mi bylo hej!.. Ach bože, ta bestie prokletá!“

Byl jsem zaražen. Hajašida srovnával Koedu se svým náčelníkem Omijou a hořel při tom hněvem. Omija ho stále ještě pronásledoval i po zařazení do práce. A nejen Hajašida, ale většina příslušníků jeho skupiny prý nemohla Omiju ani vystát.

„Já mu asi něco provedu, tomu padouchovi. On si může dovolit všechno, protože je náčelníkem skupiny. Ale já nebudu mít klid, dokud se s ním nevypořádám.“

Hajašida se vzteky celý trásl. Přesto však mě ani nenapadlo, že by to mohl myslet vážně. Bylo by to příliš nesmyslné počínání. Vždyť i zde platil základní článek vojenského řádu: „Kdokoli by usiloval o život svého představeného, budiž ihned potrestán na živote.“

Došli jsme k nemocnici. Sasa ležel na břiše na bílém nemocničním lůžku a vyříznuté místo na zádech měl potřeno mastí. Když nás spatřil, málem se dal do pláče.

„To vám bylo hrozné, když mi to řezali. Úplně se o mne pokoušely mdloby, jako kdyby do mne pouštěli elektřinu. Ani jsem necítil, jestli to vůbec bolí nebo ne.“

Na jeho hlasu bylo znát, že je zcela vyčerpán.

Řekli jsme mu, že právě jdeme z Abeova pohřbu, a on se tak teskně usmál a řekl:

„Z pohřbu ... Vždyť já jsem měl taky namále ...“

běda! lidská morčata

Toho dne jsme jako obvykle rozmnožovali morové bacily, ale práce bylo méně než jindy. Skončili jsme asi ve dvě hodiny a pak jsme už jen dezinfikovali stůl a skleněné nádoby.

„Je to možné, že by to dneska skončilo tak brzy?“

„Ale co tě nemá, to nás zase naženou na něco jiného.“

Šeptali jsme si, aby to náčelník neslyšel. Všichni jsme toužili po chvilce odpočinku, abychom se mohli alespoň trochu prospat.

Ale za chvilku přišla spojka s rozkazem:

„Potřebujeme rychle jednoho muže dolů do suterénu pomáhat při přepravě.“

Všichni tři jsme přerušili dezinfekci a hlásili jsme se. Byl to už u nás navyklý podmíněný reflex na všechno se vždy hlásit. Sagawa vybral mne.

„Tak dneska půjde třeba Akijama. Nemusíš se převlékat. Je to v suterénu, místnost číslo dvacet šest.“

Rychle jsem si umyl ruce a seběhl jsem do suterénu.

Byla to nevlídná chodba. Strop, okna i panelové stěny byly natřeny červenou barvou, která prý zahání hmyz. Nikdy sem neproniklo světlo a den splýval s nocí. Vypadalo to tu jako tunel zalitý temné rudou krví. Jen tu a tam na dlouhém a úzkém stropě svítila holá žárovka. V takovém pološeru má člověk strach a neví z čeho.

Vtom ke mně dolehl bolestivý výkřik jakoby z hrdla zraněného zvířete. Roztříštil se o červené zdi a dozníval kdesi na druhém konci tunelu. Překvapeně jsem se rozhlédl a spatřil jsem, jak dva vojáci vlekou v podpaždí vězně a třetí ho zezadu postrkuje. Před

dveřmi do laboratoře vězeň opět vykřikl. Konečně se vojákům podařilo vstrčit ho dovnitř.

Celou tu dobu jsem zaraženě stál a přihlížel neschopen pohybu. Vždycky jsem si přál přesvědčit se na vlastní oči o existenci pokusů na lidském těle, ale sotva jsem vkročil do této podzemní chodby, začal jsem toho litovat a bylo mi mdlo.

Ze dveří laboratoře vyšel nějaký technik. Pozdravil jsem ho a hlásil jsem příchod,

„Dobře. Vstupte a oblečte si ochranný oděv!“

Poté spěšně odešel do sousední laboratoře.

Po obou stranách červené chodby byly samé laboratoře, jedna vedle druhé. Okny otevřenými do chodby bylo vidět, že se ve většině laboratoří pracuje. Nad celým pracovištěm viselo ještě tísnivější ovzduší než u nás v Takagiho skupině.

Vstoupil jsem do prvních dveří. Nad vchodem byl připevněn dezinfekční rozprašovač a nejprve jsem se postříkal kyselinou karbolovou. Potom jsem si oblékl ochranný oděv a přes něj jsem se ještě opláchl dezinfekčním roztokem. Zdejší ochranný oděv se příliš nelišil od toho, jakého jsme používali při pokusech se zvířaty; byl zhotoven tak, aby zakrýval celou pokožku, a patřil k němu malý kyslíkový dýchací přístroj, připevněný na zádech.

Vstoupil jsem do druhých dveří a znovu jsem hlásil příchod.

K černé, jakoby asfaltem natřené posteli uprostřed místnosti byl přivázán vězeň a zběsile sebou zmítal. Asistenti ho vši silou přidržovali.

Ruka muže ve zvláštním profylaktickém oděvu, podobném potápěčskému skafandru, se vrhla na svou kořist jako necitelný stroj, bez trošky zaváhání. Vězeň se strašlivou silou opřel o svá pouta a zuřivě zacloумal postelí. Vězňové byli dobře živeni a udržováni v čistotě, takže přímo kypěli zdravím, a tak třebaže měl svázaný nohy i ruce, měl hroznou sílu. Stejně jako pokusná zvířata musí být naprosto zdravá, tak i při pokusech na lidském těle je nutno pracovat s bezvadným zdravým materiálem, aby výsledky pokusů měly náležitou hodnotu. Proto i v táborové věznici musela být výživě a hygieně věnována všemožná péče. V tom se asi nejvíce lišila od jiných věznic.

Narídili mi přinášet a odnášet chemikálie a nástroje. Vojenský lékař zatím sledoval účinek injekcí. Neznal jsem účel tohoto pokusu, ani jsem nevěděl, jaké to jsou injekce, ale z toho, že lékař pravidelně podle hodinek zapisoval vývoj symptomů, jsem poznal, že jde o krátkodobý proces.

Vězeň drásavě sténal, občas vykřikl a vyplivl krev. Zanedlou-

ho mu však došly síly a dodýchal. Celý pokus trval pouze tři hodiny.

Večer mi přikázali odvézt mrtvolu.

Věžnova mrtvola byla strašlivě zbědovaná. Obličej, krk a hrud' byly temně fialové sedlou krví, která se nahnula pod kůži, lymfatické žlázy v podpaždí i jinde byly silně oteklé a pokožka byla načervenalé zbarvena.

Znal jsem již z fotografií ten výraz mrtvolného obličeje, plný krutých smrtelných muk, ale při pohledu na tuto skutečnou nadpozemsky příšernou mrtvolu mě přepadaly mdloby. Nemohl jsem vydržet ten pohled, zrak se mi sám od sebe odvracel. Ústa mrtvolý byla sverepě stažena a její kalné oči mě vyčítavě sledovaly zkrvavenými bulvami, před jejichž smutným leskem jsem uhýbal zrakem.

Jaké pocity měl asi ten vojenský lékař, když vstříkoval smrtící injekci? I když pro lékaře nějaká ta mrtvola není nic zvláštního, určitě to není příjemný pocit vlastní rukou někoho takhle bídně vraždit. Je snad samotný výzkum tak krutá věc? Což je opravdu nutno za cenu takovýchto pokusů vynalézat nové zbraně, abychom vítězstvím ve válce potěšili srdce nejjasnějšího císaře? Tehdy jsem byl ještě strachy celý pryč a nezmohl jsem se na takovéto úvahy, ale později už jsem se jim ani na okamžik nedovedl ubránit.

Mrtvola byla namočena do hustého roztoku kyseliny karbolové a potom ji naložili na káru, kterou jsem měl odvézt do spalovny.

Jak nekonečná mi připadala ta temná podzemní chodba z laboratoří do krematoria! Tlačil jsem chladné držadlo káry a chvěly se mi obě ruce. Pokaždé, když kára na něco narazila a mrtvola se na okamžik pohnula, zdálo se mi, že se zohavený vězeň chystá na mne vrhnout. Skřípání káry mi připadalo jako umrlčí skřeky, a přestože byl prostředek léta, měl jsem po celém těle husí kůži.

Ten vysoký komín mezi hlavní částí budovy a laboratořemi rakagiho skupiny byl od krematoria. Po skončení pokusu dostali v krematoriu z laboratoře znamení zvonkem, a když jsem tam káru dotlačil, byla už vrata otevřena a čekali tam tři lidé. Odevzdal jsem jim mrtvolu i s károu a ještě jsem zahlédl část pece, v níž spalují mrtvolý. Byl bych se nejraději dal na útěk. Ještě dlouho potom jsem se nemohl zbavit dojmu, že cítím pach škvařící se mrtvolý.

Až dosud jsem se z okna čekárny lhostejně díval na hustý

černý kouř, který se valil z dlouhého úzkého komína, ale od té doby se mi při tom pohledu zvedal žaludek, neboť jsem si vždy představil, jak se pod ten komín vozí ke spálení nové a nové mrtvol.

Komín byl postaven tak vysoký, aby v táboře nebylo cítit pach spalovaných mrtvol. - To znamená, že s těmito pokusy počítali už od počátku, když ten komín stavěli.

Ale co to jen tomu vězni vstříkovali v těch injekcích?

pokusy, které překonávají lékařskou vědu

Podle bakteriologických učebnic totiž bacily moru, jakkoli jsou strašlivé, nemohou usmrtit postižený organismus za tři hodiny. I plicní mor, který má stoprocentní úmrtnost, potřebuje na rozšíření nákazy nejméně jeden den a usmrcuje teprve po dvou až třech dnech. Co to tedy mohlo být za bacily v té injekci? Při běžných pokusech s morem není také nutno užívat kyslíkového dýchacího přístroje. Byl to asi nějaký obzvlášť nebezpečný pokus.

Jeden lékař, jehož jsem se později po návratu do Japonska na to zeptal, pokrčil jen rameny a řekl:

„Hm ... a co takhle samotný morový toxin? ... Ale kdepak, ten přece také nemůže zabít za tři hodiny. Vyloučeno.“

Ale v tomto táboře se konal takový výzkum a takové pokusy, o jakých se běžné lékařské vědě ani nesnilo.

Mor, který je při samovolném vypuknutí a rozšíření nejstrašnější epidemickou chorobou, není při umělém pěstování příliš úspěšný a kromě toho je velmi obtížné bacily moru konzervovat. Pro účely biologické války je nutno vyrobit účinný bacil, který by bylo lze snadno a na dlouhou dobu konzervovat a který by si zachovával značnou životnost. Proto se konaly pokusy na lidském těle, při nichž se lidskému organismu naočkoval bacil, pak se znovu získala bacilová kultura z krve a sleziny a znova se naočkovala zdravému organismu. Tím byl získán velmi účinný bacil, který neustále „procházel živočišným tělem“, čímž se přizpůsobil odolnosti lidského organismu.

Dokud se práce útvaru omezovala jen na pokusy s myšmi a morčaty, bylo nutno nejprve stanovit účinnost bacilu a jím vylučovaného toxinu a potom usoudit z rozdílů v odolnosti člověka a zvířat, jaká dávka bude nutná pro člověka.

Při pokusech na lidském těle se okamžitě ukáže jasný výsledek. A poněvadž umělé přenášení morových bacilů by bylo spojeno s nesmírnými obtížemi, lze předpokládat, že se objevila myšlenka používat přímo morového toxinu a nepochybně se také v tomto směru prováděl pečlivý výzkum.

Kromě toho všeho se prováděly i pokusy z hlediska výzkumu zcela zbytečné, natáčely se na film a důstojníci o nich před námi schválně velmi nenápadně rozprávěli. Například se vstříkovaly injekce, pomocí nichž se mělo zjistit, jaké množství koňského séra snese lidský organismus, nebo jaké množství vzduchu stačí vstříknout do žíly, aby to usmrtilo člověka. Při jednom takovém rozhovoru jsem zaslechl velmi tajnou informaci, že prý sto gramů koňského séra již způsobuje agónii a při pěti stech gramů že většina lidí umírá.

Druhý den byl do suterénu povolán Sasa a příštího dne Hosaka. V obou případech prý šlo o nějaký dlouhodobý pokus a vězeň už před smrtí neměl sil k odporu.

Vojenský lékař Cužicuka, vždy poněkud nafoukaný a nemluvný, nám pak řekl:

„Tak už jste viděli pokusy s vězni, že? No tak co, už jste se trochu otrkali?“

S rozčarováním jsme si uvědomili, že nás do laboratoře schválně volal, jednoho po druhém, abychom byli otrlejší k takovým nelidským pokusům. Ani jsme si to sami neuvědomovali a čím dál více jsme navykali bezcitnosti.

Z komína krematoria se nepřetržitě valil dým, neboť tam při váželi mrtvol y i ze skupiny cholery, tyfu, plynaté sněti a ostatních. Přilévali prý do pece hodně benzínu, aby z mrtvol nezbyla ani kůstka.

Kolik lidí už se asi takto změnilo v dým a zmizelo z tohoto světa? Říkalo se, že jich bylo ročně na pět set, celkem asi tři tisíce.

atentát na náčelníka skupiny

Po skončení pozdní večere, když už jsem podřimoval únavou, přišel za mnou Hajašida.

„Nešel bys se mnou na chvilku ven? Tady ti to nemohu vykládat.“ V jeho tváři se zračilo nezvyklé napětí. Měl jsem takovou předtuchu, že se přihodilo nějaké neštěstí.

Vyšli jsme ven z ubytovny.

Bylo už skoro devět hodin, ale na obloze dosud hořely červánky. Byl to právě ten okamžik, kdy se den mění v noc a zrovna jako v té národní písni „večerní slunce už za obzor zapadá“. V takových chvílích jsem nejsilněji pociťoval stesk po domově.

Posadili jsme se na betonovou hráz koupaliště.

Hajašida chvíli mlčky drtil podpatkem beton a pak vyhrkl:

„Dneska v noci konečně ten pacholek Omija dostane coproto.“

Byl patrně rozhodnut už od té doby, co jsme spolu byli na návštěvě v nemocnici.

„To ty sám?“

„Ne, s kamarády. Všechno už máme dokonale promyšleno.“

„Ale z toho bude hrozný malér!“

Případlo mi to příliš absurdní, než aby to byla pravda. Vztáhnout ruku na náčelníka přece není třeba vysvětlovat, jaké to může mít v armádě následky.

„To já vím. Ale vždyť už to stejně není k vydržení! Ať mě třeba zavrou, ať si se mnou dělají, co chtějí! Vždyť už je to beztak horší než žalář, tak mi to může být jedno.“

„Snad máš pravdu, ale raději si to ještě rozmysli. Co když ti za to dají prokurátora? Možná, že se pak už nikdy nesetkáme.“ Hajašida neodpovídal.

Já sám jsem tehdy viděl jen nedozírné následky takového činu a napadlo mě, že se Omija určitě bude mstít. Snad by tím Hajašida na okamžik ukojil svou zášť, ale kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe!

Cožpak jsem však mohl Hajašidovi říci, že jeho rozhodnutí je ukvapené, když k němu dospěl po dvou měsících nesnesitelného trýznění a ponižování? Dával jsem mu všelijaké moudré a opatrnické rady a přitom jsem myslel na vlastní zbabělost a styděl jsem se sám před sebou.

„Čekal jsem, že budeš při mně, ale ty s tím radši nechceš nic mít, že jo?“ V jeho pohledu bylo opovržení.

„Je mi líto, že tě musím zklamat, ale myslím na tvoje dobro.“

„Já vím ... ale ...“

Pak náhle změnil tón řeči:

„Ale co, neměl jsem tě do takových věcí vůbec zatahovat.“

Více neřekl.

Nastala trapná odmlka. Nějak rychle se začalo stmívat, Nakonec jsem se ještě jednou zeptal:

„Tak to přece jen uděláte?“

„Mně samotnému se do toho taky moc nechce. Ale ne kvůli tomu, co z toho bude.“

Tma jako by vystupovala ze země a zahalovala vše kolem. Jen nad dalekým obzorem zůstával proužek oblohy světlý.

Mlčky jsme se vraceli do ubytovny a cítili jsme mezi sebou propast nedorozumění.

V noci po zhasnutí světla se ozval z Hajašidova oddělení hluk. Když jsme s Kusunem a Morišimou vyběhli na chodbu, už přibíhal dozorčí důstojník a kolem jejich ubytovny už bylo plno stráží.

Odevšad se ozývaly poplašné zvěsti:

„Pan náčelník Omija prý celý zkrvavený musel utéci do kuchyně ...“

„Ti lotři, ti mu dali!“

„Ale ne; říkájí, že je naživu.“

Nikdo však neznal podrobnosti.

Když jsem se příštího dne na farmě dověděl, že Hajašida nepřišel do práce, zesmutněl jsem. Snad se už nikdy neuvidíme. Možná, že se na mne dosud zlobí, že jsem mu jeho úmysly neschválil.

Protože šlo o útok na představeného, případ nemohl být řešen jen v útvaru, a očekávalo se, že viníci budou postaveni před vojenský soud v Sin-ťingu.

ledová komora

Sasa zůstal v nemocnici asi deset dní. Když se vrátil, vzali jsme ho s Hosakou za ruce a radostně jsme ho vítali.

„To je dobře, že jsi už zase zpátky!“

„To byste nevěřili, oč je taková laboratoř lepší nežli nemocnice.“

V Sasově pohublém a zezelenalém obličejí byla patrná radost ze je zase s námi.

Někdy jsme si myslívali, zda snad přece jen nemocniční lůžko není lepší než ta otravná a nebezpečná práce, ale patrně je snazší vystavovat se smrtelnému nebezpečí v kolektivu, než hledět smrti do očí samojediný.

„A co tvé zranění? Ukaž nám je!“

Hosaka se k mé prosbě přidal:

„Už je to v pořádku?“

„Už to nebolí, ale pořád to svědí, jako kdyby tam byla omrzlina.“

Při těch slovech si vyhrnul košili. Jizva byla veliká asi jako kroužek utvořený z palce a ukazováčku. Vyříznutý otvor mu ničím nezaplnil, pouze sešili okraje rány, takže to vypadalo jako stažený otvor koženého měchu.

„Vždyť to vypadá jako koňská řiť,“ škádlil ho Hosaka.

„To je jedno, stejně to není pod košili vidět. Měl jsem beztak štěstí v neštěstí. . . Chudák Abe, ten je na tom hůř. Musíme si už dávat dobrý pozor.“

Skutečně, na každém kroku na nás cíhalo nějaké nebezpečí.

* * *

Bacily moru se naočkují do zkumavek s živnou půdou a asi za půldruhého dne vytvoří zřetelná seskupení. Potom se zdařilé zkumavky opatrně naskládají do pevných beden, které se pak dopravují do konzervačního oddělení.

V té době bylo mým každodenním úkolem převážet tyto bedny na káře. Zdálo se to velmi jednoduché, ale kdybych byl na chvíli nedával pozor a převrhl káru, byl by ze mne druhý Abe. Hrůza z nemoci, jejíž průběh jsem viděl na vlastní oči, ze mne udělala úplného zbabělce.

Sotva jsem odevzdal bednu v konzervačním oddělení, jako by mi spadl kámen ze srdce. Vracel jsem se s prázdnou károu co nej-pomaleji a snažil jsem se jít co největší oklikou. Jednou jsem se ocitl v dlouhé chodbě, kudy jsem dosud nikdy nešel. Bylo teplo a skoro všechny laboratoře měly okna do chodby otevřena. Jedním z oken jsem zahlédl vnitřek podivné laboratoře. Uvnitř byla skleněná komora, obklopená ze všech stran techniky v bílých pláštích, kteří pozorovali nějaký pokus. Zadíval jsem se pozorněji a spatřil jsem, že ve skleněné kleci byl přivázán nahý člověk, který se neustále třásl a zmítal. Byl to nějaký zvláštní pokus. Všiml jsem si čísla na dveřích V. Nestál jsem tam ani pět vteřin, když tu z místnosti vyšel jeden z techniků a obořil se na mne:

„Kdo jsi? Co tu hledáš?“

Na čele mi vyrazil studený pot.

„Prosím, odvezl jsem bacilovou kulturu do konzervačního oddělení a vracím se do své laboratoře.“

„Tudy neprojdeš. To musíš tamhletudy.“

Naznačil bradou směr, odkud jsem přišel. Tvařil se shovívavě, jako by si myslel, to je nějaké dítě.

Rychle jsem se vrátil do laboratoře a zeptal jsem se Sagawy:

„Prosím vás, co se zkoumá na pětce?“

Sagawa už před námi nic nezakrýval.

Rovnou odpověděl: „Omrzliny. Proč se ptáš?“

A nečekaje na odpověď vysvětloval, že stejné jako epidemiologický výzkum v našem útvaru původně sloužil k zdravotnickým účelům, k prevenci a později se jeho těžiště přesunulo na výzkum biologických zbraní, tak i výzkum omrzlin měl původně chránit příslušníky kwantunské armády před účinky krutého kontinentálního mrazu, ale postupně se změnil ve výzkum zmrazovacích pum.

Lékaři prý rozdělují omrzliny na tři stupně. Do prvního stupně patří červené otoky na uších, na špičce nosu, na nohou a na rukou, které začnou brzy nesnesitelně svrbět, ale většinou úplně zmizí v několika dnech. Avšak v čtyřicetistupňových mandžuských mrazech se takové omrzliny neustále opakují. Říká se jim také červenoskvřinaté omrzliny. Do druhého stupně patří ty, které zasahují hlouběji pod pokožku a paralyzují cévní systém. Tvoří se při nich vodnaté puchýře, které později zhnisají a změni se ve vředy. Říká se jim puchýřovité omrzliny. Konečně jsou omrzliny třetího stupně, takzvané snětivé omrzliny, které stále více zahnívají, až úplně znecitliví a zbarví se tmavě zelenomodře. Zastaví se v nich krevní oběh a jsou necitlivé i na bodání jehlou. Pak se do nich dá buď mokrá sněť, nebo suchá sněť, jestliže se voda vypaří. Jsou napadány svaly i kosti, a někdy celé prsty na nohou i na rukou uhnijí a odpadnou. Proto se tyto omrzliny třetího stupně také někdy nazývají hnilobnými omrzlinami.

Aby bylo možno najít správné způsoby léčení jednotlivých druhů omrzlin, konaly se nejrůznější pokusy na lidském těle. Ten, který jsem zahlédl ve skleněné kleci v laboratoři č. V, byl také jedním z nich. Do naha vysvěčeného vězně zavřeli do klece a pozvolna v ní snižovali teplotu; přitom sledovali změny tělesného stavu vězně v poměru k času. Účelem četných pokusů bylo zjistit, při kolika stupních mrazu a za jak dlouho člověk zahyne a zda je možno zmrzlého opět přivést k životu.

Na základě výsledků těchto pokusů probíhal výzkum zmrazovacích pum, které by mohly být svrženy na nepřátelská ležení. Cílem bylo vynalézt pumu, která by najednou zmrazila nejméně 500 krychlových metrů, avšak dosud nebylo dosaženo lepších vý-

sledků než 100 krychlových metrů. Přesto, že se studium zmrazovacích pum nevyplácí, horlivě se v něm pokračuje.

Ani lék proti omrzlinám nebyl dosud vynalezen. Bylo učiněno jen několik méně významných objevů, jako například, že zvýšená činnost jater podporuje odolnost vůči mrazu, nebo že nejúčinnějším prostředkem k rozmrazování je kapat na omrzlinu vlažnou vodu a velmi zvolna zvyšovat teplotu.

krásná láska mládí

Hamanaka nám večer na ubytovně vyprávěl, co se proslýchá v administrativní jednotce.

„Slyšel jsem, že všichni, kteří podnikli útok na náčelníka skupiny, budou asi zproštěni viny. Náčelník útvaru prý to ututlal. Projde jim to hladce.“

„Opravdu?“

K radosti, že se Hajašida vrátí, se mísily výčitky svědomí, jak jsem se k němu tenkrát nekamarádsky zachoval.

„Však je to dobře, že to takhle dopadlo. Teď se snad budou důstojníci trochu krotit.“

Chudák Hamanaka měl vskutku proč mluvit o důstojnících takto nevráživě. V administrativní jednotce se dověděl všechno dříve než důstojníci a hned nám to vždycky vyprávěl. Čikae, který nás nemohl ani cítit, ho za to krutě pronásledoval. Avšak hlavní důvod jeho nenávisti k Hamanakovi tkvěl patrně v tom, že Hamanaka byl neobyčejný krasavec, a to toho ohyzdu hrozně dráždilo.

Podle Hamanakových zpráv měl být Hajašida s ostatními provinilci poslán k vojenskému soudu do Sintingu pro útok na svého náčelníka. Ale protože prý Omija tehdy v zuřivosti uchopil pušku a rozbil chryzantémový znak¹, vyšla by při soudním vyšetřování najevo i Omijova vina a byla by z toho ostuda pro celý útvar. Náčelník útvaru chtěl proto celou věc vyřídit sám.

Toho večera nám radost zářila z tváří. Po večeri všichni buď psali domů nebo do deníků. Nebylo však jisté, zda naše dopisy vůbec někdy dojdou. Byl jsem v táboře už dva a půl měsíce a za tu dobu jsem odeslal domů nejméně deset dopisů, ale z domova jsem dostal jediný lístek od matky. Ostatní také nedostali více

¹Znak japonského císařského rodu. Pozn. překl.

než dva dopisy. V útvaru patrně dopisy zadržovali, aby nerozdmychávaly stesk po domova a nenarušovaly tím pracovní morálku.

Avšak při psaní dopisů jsme se mohli oddávat milým představám, že jsme zase zpátky u rodičů, a tak jsme psali, kdy to jen šlo.

V denících jsme nesměli psát nic o své práci a museli jsme se tedy omezovat na osobní zážitky.

Jednou v takové chvíli se náhle otevřely dveře a vstoupil poručík Čikae.

„Hamanako, co si to prohlížíš?“

Ani si nevšiml našich pozdravů a namířil si to přímo k Hamanakovi.

„Ukaž! Čí je to fotografie?“

Hamanaka si zmateně posunul brýle a snažil se nějak ukrýt fotografii na posteli.

„Prosím, to nic není.“

„Tak sem s tím, bude to?“

Čikae odstrčil Hamanaku stranou a zmocnil se fotografie. Zlostné se zeptal:

„Kdo je ta žena?“

Věděli jsme, že se Hamanaka přátelí se slečnou Micujo Imadovou, dcerou vojenského lékaře, která s ním pracovala ve stejné skupině. Často jsme slyšeli vyprávět vojáky z povolání, jaká prý je to krasavice.

Čikae na fotografii určitě hned poznal, kdo to je.

„Prosím, to je slečna Imadová, ale ...“

„Cože? Jaké pak ale? To jsi fotografii dostal od ní?“

„Ne, našel jsem ji.“

Cítil jsem k Hamanakovi sympatie a chvěl jsem se, jak to dopadne. V jeho postoji byla jistá neopatrnost a vyzařoval z něho tak jasný vzdor, že to muselo Čikaeho dopálit.

„Našel? Ty mi budeš věšet bulíky na nos? Já ti dám civět na ženské, ty... Jak potom máš pořádně pracovat, když máš plnou palici takových pitomin?“

Napřáhl ruku, jako by chtěl Hamanaku každou chvíli udeřit. Neopovaž se ho bít pomyslel jsem si. Hamanaka to postřehl, sejmul si brýle a sám vykročil vpřed.

„Pane poručíku, nevěříte tomu, co vám říkám? Řekl jsem, že jsem ji našel. Vezměte to laskavě na vědomí. A jestli si myslíte, že lžu, dělejte si se mnou, co se vám ráčí.“

„U čerta!“

Ani na vrcholu svého vzteku nedokázal Čikae udeřit a jenom nenávistně pohlížel Hamanakovi do tváře. Hamanaka byl bledý napětím a z očí mu sršely blesky.

„Ty mi nemáš co poroučet, co si mám nebo nemám myslet. Rozuměl jsi? A tu fotografii si ponechám u sebe.“

Čikae naposledy vrhl na Hamanaku pohled plný zášti, jako by mu dával na srozuměnou, že se chce krutě pomstít za dnešní porážku, a hlučnými kroky odešel.

Hamanaka se náhle svalil na postel a rozplakal se.

„Bestie! Ta bestie!“

Jeho pláč vyvěral ze všeho příkoří, žalu a stesku, které už v táboře zakusil. Asi ho také trápila hanba, že před ostatními zbaběle zapřel fotografii, kterou dostal od své milé.

činnost strategické skupiny

Film, který nám promítali každou sobotu, byl pro nás velkým potěšením. Většinou to byly šestnáctimilimetrové dokumentární filmy o různých pokusech, natočené v našem útvaru, něco jako učební pomůcka. Přesto však jsme se na ně celý týden těšili.

Toho dne nám promítali film mimořádně důležitý. Byl to studijní materiál pro členy morové skupiny a promítání bylo tajné, jen pro příslušníky první jednotky. Dověděli jsme se z něho, jak se používá morových bacilů, které jsme rozmnožovali, ve válečné strategii.

Byl to filmový záznam ze cvičení strategické skupiny, která útočila na mandžuskou vesnici, jako by to byl nepřátelský objekt. Přestrojení členové strategické skupiny pronikli za soumraku do vesnice hluboko v nepřátelském týlu a na zádech nesli košíky, podobající se klecím na poštovní holuby, ve kterých byly myši nakažené morem.

Skrývali se ve stínech stromů a stavení a každou chvilku některý z nich otevřel klec, z níž vyběhla nakažená myš, posetá blechami. Klece byly rozděleny na mnoho přihrádek a v každé z nich byla jedna myš. Morové myši byly hubené a podlouhlé, jen očka se jim blýskala jako skleněné korálky. Hned zalézaly do děr ve zdech a vnikaly do kůlen a chlívů, kde se přimísily mezi domácí myši. Blechy, které sály jejich krev, okamžitě přeskakovaly na zdravé

myši a rozšířily tak mezi ně nákazu. Hejna dalšího hmyzu, která sála krev nakažených myší, usedala na potraviny Brzy onemocněl první člověk. Bezpočet much a komárů pak přenášel nákazu z pacientových slin, chrchlu, moči a stolice. Kdokoli požil nakaženou potravu, okamžitě onemocněl plicním morem.

Pak diverzanti ještě naházeli několik zkumavek s morovými bacily do studní a na cestě pohodili několik plnicích per, jejichž nádržka byla naplněna bacily.

Na pevnině jsou studně nejdůležitějším vodním zdrojem a zbavit vesničany studně, může někdy znamenat odsoudit je k smrti.

Je-li bacilů velké množství nebo jsou-li velmi silné, nastává někdy otrava krve bacilovým toxinem ještě dříve, než se bacily dostanou do krevního oběhu. To pak vyvolává vysoké horečky střídající se se zimničními záchvaty, překrvení spojivek, potíže při chůzi, výslovnosti a podobně, takže pacient připomíná opilce. Potom oteklou lymfatické žlázy a kůže po celém těle úplně vysychá od vysokých horeček. Často vznikají záněty obvodového vlásenkového systému a pokožka zčerná nahrnutím krve pod kůži.

Pacient umírá asi za týden. Starci a nemocní lidé někdy umírají dříve, než dojde k otokům lymfatických žláz. Ve vesnicích, kde se vyskytlo onemocnění morem, se obvykle všechny domy strhávají a pálí,

Při slabé infekci nabývá nemoc chronického rázu, ale i když otok lymfatických žláz opět splaskne a nemoc je považována za vyléčenou, většinou po dvaceti dnech i později náhle znovu propuká.

Protože šlo o tak nebezpečné bacily, byli členové strategické skupiny oblečeni do bezvadných ochranných oděvů, které nenechávaly na těle ani místo vystavené hmyzu. Přesto museli po návratu k útvaru strávit několik dní v karanténě a podrobit se pečlivé lékařské prohlídce, dříve než se mohli opět vrátit ke své práci.

podrobnosti o útoku na náčelníka skupiny

Asi za deset dní byli členové Hajašidovy skupiny propuštěni ze strážnice. Když jsem po večeri vycházel z jídelny, Hajašida mě oslovil:

„Odpusť mi to, prosím tě. Opravdu toho lituji.“

Omlouval se, hned jak mě zahlédl.

„Nazdar, člověče! Už jsem měl o tebe strach.“

„Já jsem to tenkrát vůbec nechtěl udělat. Rozmýšlel jsem se, ale už jsem nemohl couvnout, už jsme si to s kamarády slíbili a nechtěl jsem vypadat jako zrádce. Já jsem jim totiž měl dát znamení polínkem...“

A Hajašida začal vyprávět, jak to tenkrát večer vlastně bylo:

... Až půjde Omija po zhasnutí světla kolem na obhlídku, Hajašida měl dát znamení. Když se přiblížila doba obchůzky, bylo všude kolem ticho jako v hrobě. Hajašida ležel v posteli a kolem prstu měl obtočenu nit, jejíž druhý konec byl přivázán k spodnímu konci dřevěného polínka, postaveného uprostřed místnosti. Až zatáhne za nit a polínko ťukne o zem, měli všichni vstát.

Když slyšel Omiju přicházet, ještě chvíli počkal.

„Nedělejte mi tu všichni, jako když spíte, vy holoto!“

Hajašida dostal vztek a zatáhl za nit. Polínko kleplo o podlahu.

„Co to má znamenat?“

Omija beztak jen čekal na záminku, aby na ně mohl zařvat.

Ve tmě se zdvihlo několik lidí s poleny v rukou. Jeden z nich vykřikl:

„Tu máš, ty sketo!“

Ozval se tupý úder.

„Tak vy mi chcete vzdorovat?! To si vypijete!“

„Drž hubu, my nejsme vojáci!“

A už se na něho ze všech stran sypaly rány dřevěnými poleny. Omija v šíleném vzteku popadl pušku, která byla pověšena v rohu místnosti na ozdobném krbu, a mlátil s ní kolem sebe hlava nehlava. Když přiběhla noční hlídka, zastihla už Omiju s vyraženými zuby a tváří potřísněnou krví na útěku z místnosti.

Když přišla policie, dostali prý chlapci strach. Při vyšetřování na místě se však pozornost policie soustředila hlavně na pušku, kterou Omija ve vzteku strhl se zdi. Chryzantémový znak, který byl na ní připevněn, byl prý rozbit a spadl do krbu. O našem útvaru sice kromě ministerstva pevninských vojsk a jednoho oddělení na velitelství kwantunské armády nikdo nevěděl, ale přeci jen také patřil k armádě našeho nejjasnějšího císaře.

Z laskavosti pana náčelníka útvaru se vzbouřenci vrátili ke své skupině a jejich novým náčelníkem se stal náš někdejší náborový poddůstojník Nakano.

Omija prý byl přeložen k jiné jednotce.

„Ale už je to s námi špatné, už nás hlídají. Také už se tam mezi nimi necítím dobře. Všichni sice naříkají a reptají, ale každý z nich se chce tomu novému náčelníkovi nějak zalíbit... Já už nechci vůbec nic. Celý život budu honit ty proklaté myši. Už mi stejně na ničem nezáleží.“

„To se nedá nic dělat. Se mnou, je to právě tak. Raději na to ani nemyslet. Pojďme se radši projít na čerstvý vzduch.“

Opravdu jsem nevěděl, jak bych ho měl potěšit. Existovalo-li vůbec nějaké potěšení, pak jen tehdy, když člověk na všechno zapomene, vůbec na nic nemyslí, jako hlupák.

Šli jsme pomalu směrem k letišti.

Hajašida se najednou prudce zastavil.

„K čertu, když se tak dívám na tu zeď, mám sto chutí utéci... Jenže když se na to podíváš rozumně, musíš se vzdát. To už je můj osud, nikdy nebudu mít pokoj.“

Zastavil jsem se také, přemožen vnitřní únavou. Také jsem toužil po úniku z té železné klece, i když jsem přímo nepomýšlel na útěk. Přitom jsem si však uvědomoval, že tyto choutky musím potlačovat. Tato přílišná rozumnost ve mně bezděky vyvolávala neustálý pocit nejistoty a únavy.

Až do zhasnutí světla jsme s Hajašidou seděli na lavičce v parku. Noc, která již vystřídala teplý letní den, byla dosti chladná. Rozhovor už dávno ustal, ale byli jsme rádi, že můžeme být spolu. Potom zhasla světla v ubytovně školní jednotky a Hajašida musel jít. Díval jsem se za ním, až zašel, a pak jsem se vrátil do naší ubytovny.

pronásledované mládí

Už před dveřmi našeho pokoje jsem zaslechl chraplavý hlas poručíka Cikaeho.

Hamanaka se dosud nevrátil a Morišima s Kusunem klečeli na postelích s krotkým výrazem v tváři a poslušně odpovídali.

Čikae si mě opovržlivě změřil od hlavy až k patě.

„Kde ses coural, co?“

„Prosím, byl jsem se projít.“

„Nechceš ty se také opičit po Hamanakovi?“

„Hamanaka provedl něco špatného?“

„Toulá se kolem důstojnické ubytovny jako pes v říji.“

Věděl jsem, že Hamanaka má dnes večer schůzku se slečnou Imadovou. Čikae se mu chtěl stůj co stůj pomstít a patrně cítil, že nyní k tomu nastala příležitost.

„Kam šel Hamanaka?“

Na jeho otázce bylo znát, že sám dobře ví.

„Prosím, já nevím.“

„Cože? Ty říkáš, že nevíš? Vy si myslíte, že vám to projde jen tak, nevědět, kde je váš bojový druh? Tak to tedy takhle nejde, aby se po pracovní době každý staral jen o sebe. Ty si nemysli, že když jsi ze stejné vesnice s nějakým panem Akašim nebo co, tak že si na tebe nedovedeme taky posvítit... A teď alou, všichni hledat Hamanaku!“

Existence pana Akašiho mi skutečně přinášela mnohé úlevy od vojáků z povolání. Ostatní již dostali bezpočet pohlavků a kopanců, jenom já jediný jsem dosud nezažil ani ránu. I Čikae byl ke mně mírnější než k druhým. Nebylo pro to jiného vysvětlení, než kvůli panu Akašimu. Vždyť mi to teď slovy plnými nenávisti sám řekl. Měl jsem neblahé tušení. Už skoro měsíc se pan Akaši ani neukázal a nikdo o něm nic nevěděl. Snad už ani není mezi živými. Jestli už za mnou nikdy nepřijde, budu na tom tady v útvaru mnohem hůře.

Právě když jsme vyšli ze dveří, Hamanaka se vracel.

Čikae si ani nevšiml jeho pozdravu a posměšně ho oslovil:

„No to je dost, že jsme se pána dočkali. Tak račte dovnitř!“

Zahnal nás všechny zpátky do místnosti.

„Tak ty jsi říkal, Hamanako, že jsi tu fotografii našel?“

„Ano ...“

„Ještě pořád mi chceš věšet bulíky na nos, co?“

Hamanaka skličeně svěsil hlavu. Snad ho napadlo, jestli se Čikae na tu fotografii nezeptal samotné slečny Imadové, nebo jestli snad je někdo neviděl dnes večer spolu a neřekl mu to. Na jeho tváři se zračilo odhodlání. Tiše řekl:

„Tenkrát jsem vám lhal. Opravdu se za to stydím. Tu fotografii jsem dostal.“

„To mi neříkáš nic nového. A teď nám poctivě pověz, proč ses dnes nevrátil do zhasnutí světla!“

„Procházel jsem se se slečnou Imadovou a trochu jsem se opozdil.“

Hamanaka mluvil s odhodlaností člověka zahnaného do úzkých a jeho pohled byl upřen na jedno místo. Jeho pevný hlas beze stopy nejmenší nejistoty ve mně vzbudil obdiv. Vlivem výchovy

jsme si totiž představovali milování jako něco hříšného a špatného o čem je před lidmi hanba mluvit. Hamanaka však o těchto našich předsudcích neměl ani tušení. Jeho oči byly ostře přivřeny za vypoulenými skly brýlí a jeho pobledlé tváře se chvěly.

„Že se ten lotr nestydí, říkat takové věci! Hamanako, nestydíš se za to, co děláš?“

Z Čikaeho hlasu znělo opravdové překvapení. Avšak Hamanaka neodpovídal, ani když Čikae neodbytně opakoval otázku podruhé a potřetí.

Potom se Čikae obrátil na mne:

„Akijamo, co ty si o tom myslíš?“

„O čem, prosím?“

Věděl jsem, že miní milování, ale předstíral jsem nevědomost.

„Neslyšel jsi, o čem jsem mluvil? Co si myslíš o Hamanakovi?“

Věděl jsem, že by byl spokojen, kdybych řekl, že je „špatný“.

Ale cítil jsem, že se mi ústa vzpírají to vyslovit. Ne snad proto, že bych se zdráhal odsoudit milování, ale zarazila mě Hamanakova vážnost. V tom táboře, kde všichni propadali znechucení a beznaději, byl Hamanaka jediný člověk, z něhož vyzařovala víra, jako by měl pro co žít. Odpovědět tomu nafoukanci „špatný“, když je to odpověď, na kterou čeká a která by nám ušetřila další nesnáze proti tomu by ani Hamanaka nemohl nic namítat. Ale Hamanaka už patrně ztratil smysl pro taktiku, a svědomí mi nedovolilo, abych pro své vlastní bezpečí uvrhl kamaráda do ještě svízelnější situace tím, že bych ho izoloval. Řekl jsem tiše:

„Prosím, já tomu nerozumím.“

„Tak ty také, ty ...“

Čikae napřáhl ruku k úderu. Ztrnul jsem strachem a zatnul jsem zuby. Čikae udeřil. Zavrával jsem a cítil jsem, jak se mi hrne krev do tváře. Potom dal i Morišimovi a Kusumovi takovou ránu, že div neupadli.

„Víte dobře, kvůli komu musíte trpět. Hamanako, kvůli tobě musejí tvoji bojovní družci snášet rány. A ty přesto mlčíš? Tobě to nevadí, jen když to tebe nebolí, co?“

„Bijte mě, prosím!“

Hamanaka přistoupil až k Čikaemu a v jeho tváři se zračily všechny jeho pocity.

„Ale prosím, ráčil jste si o to říci. Vy ostatní, bijte ho!“

Teprve nyní jsem prohlédl Čikaeho špinavý záměr: donutil nás, abychom zbili kamaráda. Když jsme po řadě každý udeřil Hamanaku vši silou dlaní přes obličej, Čikae poručil znovu:

„Ještě jednou, a pořádně!“

Potom prohodil, že tím to ještě nekončí, a s prasknutím dveří odešel. Příští večer se znovu přišel přesvědčit, zda je Hamanaka již zpátky.

Avšak Hamanaka se od té doby patrně vzdal svých večerních schůzek a seděl vždy nehybně na svém místě. Když jsem ho tam tak viděl sedět, zaplavila mě lítost. Což je možné, aby mezi kamarády ze stejné místnosti panovala taková nevraživost?

„Odpusť nám to, Hamanako. Nemysli si o nás nic špatného. Vždyť jsme museli... nedalo se nic dělat...“

Po několik večerů jsem k němu takhle mluvil a on neodpovídal. Až konečně jednou před zhasnutím světla se Hamanaka na každého z nás nuceně usmál a řekl:

„Já se nezlobím. To je jasné, že jste mě museli uhodit. Nemám vůbec proč se na vás zlobit. Kdybyste mě byli neuhodili, určitě bych to byl odnesl ještě hůř.“

Od té doby se nám Hamanaka nějak odcizil, ale já, i když jsem jeho citům příliš nerozuměl, cítil jsem k němu náklonnost.

strašlivý výlet

Bylo to jednoho dne začátkem července. Bylo svěží, jasné jitro. Když jsme se jako obvykle se Sasou a Hosakou začali v šatně převlékat, přišel Sagawa a řekl:

„Dneska se nemusíte převlékat. Máme pěkné počasí, půjdeme na výlet.“

Radostně jsme na sebe pohlédli. Kromě jedné studijní exkurze a jednoho výletu jsme se dosud nedostali za zdi tábora. Celé dny jsme jen množili bacily v místnostech s okny potaženými kovovými sítkami, a tak jsme se radovali, že zase jednou ucítíme na tváři volný vítr z polí.

Chvíli jsme čekali před laboratořemi, než se k nám s veselým pokřikem připojilo přes deset kamarádů ze skupiny polních prací.

„Výlet! Jdeme na výlet!“

„Kampak asi půjdeme?“

Veselé hlasy se ozývaly ze všech stran.

„Tak já si je tedy vypůjčím,“ řekl Sagawa náčelníku skupiny Ocunovi ze školní jednotky.

Potom jsme šli do kuchyně, kde nám každému připravili sva-

činu, naplnili polní láhve a rozdali nám spoustu cukroví. Vyrázili jsme asi v devět hodin.

Za táborovou zdí se před námi otevřel ničím nerušený rozhled na travnatou pláň. Daleký obzor se sálavě chvěl pod paprsky vystupujícího slunce.

„Cílem cesty je mandžuská vesnice asi dvě míle odsud. Po chvilce chůze ji uvidíte tamhle vpředu.“

Sagawa ukázal na severovýchod. Šli jsme po silnici, která patrně vedla do Pingfangu, a protože prostor kolem silnice byl dosti přehledný, Sagawa nám dovolil volně se pohybovat kolem.

Mezi řídkou, ale vysokou trávou kvetly maličké žlutavé květiny, vedle nich až patnáct centimetrů vysoké fialové kosatce, o kus dále zase nějaké neznámé oranžové květiny a místy i královské lilie.

„Co myslíš, je kořen lilie k jídlu?“

Hosaka dvakrát zatáhl za tlustou lilii, ale kořen pevně vězel v zemi a nedal se ani vyhrabat.

Zanedlouho jsme spatřili vesnici. Krajina tu nebyla úplně rovná, nýbrž mírně zvlněná, v níž se nízké mandžuské domky na větší vzdálenost úplně ztrácely.

Slunce už bylo vysoko a pořádně připalovalo, až mi na obličej vyrazil pot. Suchý větřík, který foukal bůhví odkud, byl na zpocenou kůži velmi příjemný.

Někteří horkokrevní nedočkavci už otvírali polní láhve, ale Sagawa je varoval:

„Šetřte si tu vodu, nebo nebudete mít k obědu co pít. Jen tak někde z vesnické studně se napít nemůžete.“

Do vesnice jsme došli kolem dvanácté. Bylo v ní asi dvacet nizoučkých domků splených z hlíny. Několik vrbiček se všelijak pokrouceně krčilo k zemi, jako by zapomněly růst. V Mandžusku nám vůbec stromy připadaly velmi vzácné.

Sagawa vysvětloval:

„Všichni obyvatelé této vesnice mají zvláštní povolení k pobytu od velitele armády. Jinak by se nesměli přiblížit na deset kilometrů k táboru.“

Zvědavě jsme si prohlíželi stařenu, která udusávala hlínu před domkem, bosé děti, pobíhající všude kolem, a dívky, které občas bázlivě vyhlédly ze dveří.

Když jsme se usadili do chládku a vytáhli svačinu, seběhly se kolem nás všechny děti z vesnice. Někteří s nimi zkoušeli mluvit lámanou mandžuštinou.

Technický asistent Sagawa pak mandžusky přivolał všechny

děti k sobě a každému dal z torby jeden perníček. Byla to směšná scéna, ale zarazil mě podivně tvrdý výraz na Sagawově tváři, když natahoval ruku s perníčky. Řekl jsem si, že se asi mýlím, snad že mi to připomnělo ten film o strategické skupině, a hned jsem na to přestal myslet.

Potom jsme vytáhli ze studně trochu studené vody, omyli jsme si obličej a utřeli jsme se do čepic, a pak jsme z vesnice hned odešli.

Zpáteční cesta v poledním vedru byla poměrně rychlá. Když jsme se přiblížili k táboru, Sagawa dal povel zpívat vojenské písně. Opět jsme se vrátili do tábora s lítostí, že se zase hned tak na výlet nedostaneme.

Když jsme příštího rána odcházeli do zaměstnání, všude po chodbách pobíhali vojáci a šumělo to jako v úle.

Z útržkových rozhovorů v čekárně a v laboratoři jsem vyrozuměl, že v mandžuské vesnici vypukl mor. Zamrazila mě vzpomínka na ten zvláštní nelidský Sagawův úsměv, když rozdával dětem perníčky.

Účel výletu byl stejný jako u té strategické skupiny ve filmu - nasadit ve vesnici mor.

Příslušníci útvaru nepřetržitě dojížděli do vesnice, aby sledovali vývoj nákazy a účinnost léků. Já jsem se tam také jednou dostal jako pomocník.

Pod žhnoucími slunečními paprsky bylo v profylatickém oděvu dusno jako v parní lázni. Na ulici nebylo vidět ani jednoho vesničana a všude stály naše stráže. Domy, v nichž se vyskytl mor, byly kolem dokola obehnaný bílou drátěnou sítí, aby nemohly přelétávat mouchy.

Všechny děti, které jedly perníčky, už onemocněly morem a několik jich už zemřelo. Stále uléhali noví a noví pacienti. Není těžké si představit, že přes izolování postižených domů přenášejí mouchy nákazu dále po vesnici.

Následoval jsem vojenského lékaře Cužicuku do jednoho domu pokrytého sítí. Přesto, že jsem byl na podobnou podívanou zvyklý z fotografií, zatrnulo mě z té zbědovanosti srdce. Pomyslel jsem si, co kdybych já sám byl jedním z těch dětí, které si tenkrát tak nevinně hrály - a chvěl jsem se rozhořčením nad tím krutým činem. Rozumem jsem sice uznával, že i takovéto pokusy jsou nutné, aby náš útvar mohl zhotovit nové, účinné zbraně, které by nám přinesly vítězství ve válce, a že kdybych podlehl soucitu s oběti těchto pokusů, nemohl bych dobře provádět své zaměstnání ale přesto jsem nedokázal netečně přihlížet.

Pomáhal jsem při pitvě mrtvol a při zhotovování vzorků ze všech vnitřností, ale přidělená práce se mi hnusila a nesnážil jsem se do ní proniknout, jen jsem tak mechanicky pohyboval rukama.

Okolními zdmi sem pronikalo bolestné stenání a doléhalo bzucení much, které se kupily na pohozených vnitřnostech venku za ochrannou síti.

Když jsem se za necelou hodinu vracel do tábora, byl jsem tělesně i duševně úplně vyčerpán a točila se mi hlava. Za týden nato byla celá vesnice spálena. Snad tam ještě zůstalo několik lidí naživu, ale pokus byl přísně tajný a po jeho skončení nesměl nikdo z vesničanů zůstat živ.

Stejně tak tomu bylo i v onom filmu, a podobných pokusných cvičení bylo asi mnoho.

Od zimy do jara roku 1942 řádl mor v městečku Nungan a většina z čtyř tisíc pěti set domů byla spálena. Tenkrát prý v tom také měla prsty strategická skupina od sedmistýchjedenatřicátých. V Mandžusku, stejně jako ve střední Africe, střední Arábii, provincii Yunnan a jinde každoročně propuká na některém místě mor. Nungan byl také jedním z těchto míst, a tak ani taková rozsáhlá pohroma nevzbudila nejmenší podezření. Hlavní zásadou této „strategie“ bylo co nejdovedněji napodobit přirozený průběh věci a přitom splnit vytyčený úkol. To se jim při nunganském pokusu dokonale povedlo. Jinak řečeno, podařilo se jim prosadit ničivou sílu sedmistéhojedenatřicátého s minimem vlastních ztrát.

Avšak přirozené rozšíření nákazy se liší od umělého silou bacilů i rychlostí rozšíření a v některých případech i tvarem bacilu, Proto mnoho odborníků vyslovilo názor, že nákaza v Nunganu byla rozšířena uměle.

po ztrátě Okinawy

Ještě dříve, než byla spálena mandžuská vesnice, oznámili nám smutnou zprávu o tom, že jsme ztratili ostrov Okinawu. Jak hlásil rozhlas, který jsme měli v laboratoři, a psaly nástěnné noviny na chodbě, očekával se prý obrat ve válečných událostech, ale měli jsme čím dál silnější pocit, že ať už se nyní bojiště přesune na pevninu nebo na japonské ostrovy, bude to znamenat brzký konec války.

Dosud však nikdo z nás nevyslovil slovo „porážka“.

Náčelník útvaru Išii narychlo odletěl do Japonska a po svém návratu pronesl k shromážděným příslušníkům útvaru slzavou řeč. Řekl, že prý naléhal na velitelství pevninských vojsk, aby se neváhalo použít biologických zbraní k drtivému úderu, který by znamenal obrat ve válečné situaci, stejně jako tomu bylo v létě roku 1944, kdy jsme ztratili ostrov Saipan. Celkem nebylo v jeho řeči nic nového. Jen zdůraznil, že je nutno věřit v neporazitelnost zbraní našeho božského císaře, podtrhl důležitost naší práce a pobídl nás, abychom s vírou v konečné vítězství ze všech sil vykonávali své zaměstnání.

Avšak jeho neobyčejně vzrušená a ohnivá řeč nás ještě více rozčílila a vyburcovala.

Při večerní přednášce lektor navázal na náčelníkův projev a povzbuzoval naše sklíčené řady sebejistými slovy:

„Teď máme nové zbraně, které ohromí celý svět. Takovýmto množstvím“ a ukázal špičku svého malíčku „dokážeme zabít sto miliónů lidí.“

Tato slova v nás opravdu vzbudila nové naděje.

Zavládla mezi námi důvěra k představeným a víra ve vítězství.

Už od začátku července bylo čím dál více práce. Vedle letiště se počaly budovat kryty pro dopravní letadla a bylo k tomu zmobilizováno přes tisíc lidí. Já jsem také jeden den kopal kryty. Byli jsme tři se Sašou a Hosakou a kopali jsme pod vedením vojína Koedy z kotelny směrem k letišti druhé jednotky. Pohled na zástupy polonahých lidí, kteří pracně kopali a odnášeli hlínu, mi nějak připomněl, co nám ve škole říkali o pračlověku. Až na to, že tito lidé zde nevydávali nesouvislé výkřiky, ani neprojevovali známky bezstarostného veselí. Mezi tolika lidmi vládlo až překvapivé ticho. Připadalo mi to spíše jako hemžení larev bource morušového.

Hosaka prohodil jen tak pro sebe:

„Do těch sklepů se asi budou skládat pumy.“

Vedle základových zdí budovy, která byla vpravo od nás, byly naskládány pumy, pokryté červenavou rzí jako odpadové železo. Jejich délka dosahovala asi výšky mé postavy.

Zeptal jsem se Koedy:

„Takověhle pumy tedy vyrábíme?“

„Dříve jsme takové vyráběli, ale teď už děláme lepší. Tohle jsou ještě obyčejné výbušné.“

Skončili jsme práci v pět hodin, ale většina kopáčů tam zůstala až do večera. Za dva dny byly dokončeny tři kryty. Dopravních

letadel bylo sedm, ale většina z nich byla stále v provozu, takže tři kryty stačily.

Na jižní straně tábora byla postavena trojúhelníková podzemní kasárna, v nichž byly ubytovány asi dvě roty ženistů a pyrotechniků kteří byli nově přiděleni k útvaru. Tito pyrotechnici prý byli určeni k zvláštním strategickým operacím a prodělali zvláštní výcvik v pronikání do nepřátelských pozic s biologickými pumami. Bylo to asi něco jako přepadová jednotka, ale neslyšel jsem přesněji, jaký vlastně prodělali výcvik. Byli to vesměs staří záložníci a jejich bojová morálka byla velmi špatná. Pozoroval jsem je na cvičišti, když prováděli plížení a přískoky, a jasně jsem viděl, jak jsou neobratní. Také na život v táboře si nemohli zvyknout. Pro pozvednutí morálky zpívali za večerních červánků vojenské písně, ale byl to tak smutný zpěv, že i my jsme při něm podléhali nepřekonatelnému stesku.

začátek přesunu do Tung-chua

V polovině července bylo rozhodnuto, že asi desetina útvaru, vybraná ze všech jednotek, bude přesunuta do Tungchua. Šířila se zvěst, že má být začas přemístěn celý tábor. Z naší skupiny byl vybrán voják Aso a ze školní jednotky celá skupina náčelníka Sata. Přesun vysvětlovali taktickými důvody, a tak jsme dosud jasně nechápali, jaké nebezpečí hrozí Japonsku. Objem výroby se prudce zvýšil, opět nastala únavná práce pozdě do noci a množily se případy nákazy, způsobené neopatrností při práci s bacily, neboť jsme všichni byli vyčerpaní nedostatkem spánku.

Vojenský lékař Cužicuka nás každý den nevrle upozorňoval:

„Jeli vám život milý, dávejte pozor!“

Příčiny onemocnění byly rozličné, ale nejčastější příčinou bylo, že laborant nebyl dost pozorný při žihání platinové kličky po přenesení bacilů do nové zkumavky. Postavil-li kličku nad plamen příliš prudce, bacily se mu rozptýlily po pokožce.

Sagawa i Koeda nám neustále kladli na srdce:

„Musíte žihat pozvolna, jako když opékáte.“

Také můj krajan Kusuno byl odvezen do nemocnice pro podezření z nákazy žláзовým morem.

Práce se toho dne protáhla pozdě do noci, a když jsem se potom vracel do ubytovny, zarazil mě nepříjemný zápach kyseliny

karbolové. Sotva jsem unikl z laboratoře, plné tohoto zápachu, už mě vítá i zde v ubytovně. Zaraženě jsem stál u dveří a Hamanaka s Morišimou mě pozorovali zachumláni do pokrývek.

„Co je?“

Morišima odpověděl:

„Kusuna odvezli do nemocnice, má prý asi mor...“

Něčeho takového jsem se opravdu nenadál. Jak mohl Kusuno přijít k moru, vždyť pracuje spolu s Morišimou v meteorologické skupině! Pak jsem si vzpomněl. Kusuno vyprávěl, že asi před třemi dny pomáhal na farmě pokusných zvířat, tam, kde pracuje Hajašida, a že prý tam chytil do rukou myši právě přivezené odněkud z jižního Mandžuska.

„To asi chytil tenkrát na té farmě!“

„Hm, nejspíš. Prý to není nic vážného. Ale stejně je to divné, vždyť jsme přeci byli všichni očkováni...“

Byla to pravda, sám jsem své kamarády očkoval proti moru, a tak jsem se o Kusuna ani moc nebál, jen mi to dělalo starosti. Koneckonců kdo ví, co je to očkování platné...

„Já se za ním doběhnu podívat do nemocnice.“

Morišima mávl rukou.

„Co bys tam dělal tak pozdě...“

„Vždyť je to můj krajan,“ řekl jsem a rozběhl jsem se k nemocnici.

Nemocniční chodba zářila do hluboké noci žlutavým světlem a bylo tam takové ticho, že mě polekala ozvěna vlastních kroků.

Noční hlídač mě zastavil a podezřívavě se zeptal:

„Co tu hledáš?“

Řekl jsem, že jsem ze skupiny moru a že se jdu zeptat na Kusuna.

Nástěnné hodiny právě odbíjely dvanáctou. Zatímco jsem počítal úder, strážný přemýšlel. Potom ledabyle řekl:

„Snad tě k němu pustí, ale dneska to už nepůjde. Přijď si, až tady bude služba.“

Když jsem odcházel, ještě za mnou zavolal:

„Ale nemusíš mít o něj strach. Není to prý nic vážného.“

Po této zprávě mi spadl kámen se srdce. Ale vzápětí jsem si vzpomněl, že Hamanaka ani nepromluvil. Obvykle to býval on a ne Morišima, kdo byl vždycky samá řeč. Co to, že dnes byl tak zamlklý?

Když jsem vcházel do dveří, narazil jsem na noční hlídku.

„Byl jsi v nemocnici? Tak si jdi honem lehnout, ať nepřiđeš zítra pozdě do laboratoře!“

Pak se ještě obrátil dovnitř místnosti a se smíchem řekl Hamanakovi.

„Eh, nic si z toho nedělej, člověče! Vždyť na tebe celou dobu čekala.“

Chvíli jsem tomu nerozuměl, ale pak jsem pochopil, kdo je ta „ona“, která čekala na Hamanaku.

Zabalil jsem se do pokrývky, provlhlé dezinfekčním roztokem, a bezděky jsem pohlédl na Morišimu.

Ukázal jsem pohledem na Hamanaku, schouleného do klubíčka s dekou přetaženou přes hlavu, a zeptal jsem se šeptem:

„Copak, někam odjela?“

„Ale, byla prý přeložena.“ Morišima odpověděl trochu moc hlasitě.

„Nemluvte!“ Hamanaka vykřikl zpod přikrývky jako mrzuté rozmazlené dítě. Oba jsme zmlkli. Ticho bylo nepříjemně tíživé a už jsem se chystal něco říci, když tu se náhle Hamanaka usedavě rozplakal. Uvědomil jsem si, jak mu asi je, a poslední zbytek rozmrzelosti ze mne vyprchal; cítil jsem soucit k odloučeným milencům. Tíše jsem vstal a zhasl světlo.

kamarád v izolaci

Ráno jsem si chtěl přivstat, abych mohl ještě před snídaní zajít do nemocnice, ale po zhasnutí světla jsem ještě dlouho nemohl usnout, a tak jsem ráno zaspal. Sotva jsem se probudil, vzpomněl jsem si, že jsem chtěl navštívit Kusuna, ale už na to nezbýval čas.

Vyšel jsem z jídelny o něco dříve a šel jsem se podívat k farmě, neuvidím-li Hajašidu. Za malou chvíli jsem se ho dočkal a místo pozdravu jsem hned vykřikl:

„Člověče, stalo se neštěstí!“

Hajašida vykulil oči:

„Co se stalo?“

„Víš o tom, že se Kusuno nakazil morem?“

„Ne, to nevím. Kdy se to stalo?“

„Zrovna tenkrát, jak ho poslali sem k vám.“

„Aha, to je ten tvůj krajan, že?“

„Ano, ten. Nejspíš se tenkrát při tom nakazil. Nepamatuješ si už, co jste to vlastně tenkrát...“

Času bylo namále, byl jsem netrpělivý.

„Já nevím. To slyším poprvé ...“

„Něco povídal, že jste chytali myši a asi to dostal od nich.“

Hajašida přivřel oči, jako by se chtěl rozpomenout. Ale už začala pracovní doba.

„Chudák, co s ním udělali?“

„Je prý v nemocnici, ale já jsem se tam ještě nedostal. Chci tam jít dneska v polední přestávce.“

To už jsem vykřikoval v běhu, byl nejvyšší čas.

Hajašida za mnou volal:

„Já půjdu s tebou, počkej na mne!“

Přikývl jsem mu a už jsem vešel do dveří.

Toho dne jsme zase množili bacily. Vypτάval jsem se při práci Koedy na podrobnosti o morové nákaze. Nechtěl jsem, aby věděl, že se ptám kvůli Kusunovi. Řekl jsem, že mi není jasné, jak se vlastně morový bacil přenášený hmyzem dostane do lidského těla. „Nelze vždy s určitostí říci, že příčinou nákazy je lidská nepozornost. Například podle litery by na myších mrtvolách namočených v horké vodě už neměly být blechy, ale kolikrát se stane, že tam potom najdeme i živé blechy, natožpak bacily...“

Po tomto úvodu pak přiznal, že způsob, jakým bacily vnikají do lidského těla, není dosud úplně jasný.

Dosud prý se soudilo, že při kousnutí nakaženou blechou se trochu bleší krve dostane do rány, ale dnes již mnoho odborníků soudí, že spíše než touto cestou dostane se nákaza do těla malíčkými rankami, způsobenými drásáním svědicího místa nehty, nebo se bacily, přenesené na kůži blechou, dostanou při škrábání na špičky prstů a odtud do úst nebo na nosní sliznici.

V polední přestávce už na mne před jídelnou čekal Hajašida a šli jsme do nemocnice.

Kusuno byl ve zvláštním izolačním oddělení nemocnice, jako všichni pacienti s nakažlivými chorobami.

Vojenský lékař na naši prosbu jen odmítavě zavrtěl hlavou.

„Kdepak. Tam vás pustit nemohu. Je to nebezpečné.“

To mě polekalo.

„Je to s Kusunem tak špatné?“

„To ne, ale přece jen byste se mohli nakazit. Kdyby to nebylo nebezpečné, můžeme ho rovnou propustit z nemocnice a nemuseli byste sem za ním chodit, jasné?“

Z lékařova slovíkářství byla cítit jistá nafoukanost, ale nezbylo nám, než zdvořile poděkovat.

„Jaký je stupeň choroby, prosím?“

Má vytrvalost lékaře zřejmě popuzovala.

„Stupeň choroby? Co bys z toho měl, kdybych ti vykládal stupeň choroby? Stejně tomu nerozumíš. Jen neměj strach, na smrt to ještě nevypadá,“

Snad mi říkal pravdu, ale mísila se ve mne zlost z toho, jak mě zesměšnil, s rostoucí záští k vysokým důstojníkům. Raději jsme odtamtud odešli.

Loudavě jsme se vraceli k ubytovně. Hajasida pochybovačně prohodil:

„Jestlipak ho vyléčí. . ?“

Říkal, že je všechno v pořádku, ale stejně . . .

Nemohl jsem se zbavit obav. Měl jsem dojem, že nám důstojníci říkají jen to, co se jim hodí, a špatné věci že před námi skrývají, abychom neztráceli bojovou náladu.

Vytáhl jsem z kapsy mléčné karamely, které jsme chtěli dát Kusunovi, a nabídl jsem je Hajašidovi.

„Ách, ty já moc rád,“ odpověděl a vzal si do úst hned dvě najednou. Potom zase začal mluvit o Kusunovi.

„Copak mu asi v nemocnici dávají jíst. . .“

- - - Vyplnily se naše nejhorší obavy: vícekrát jsme se už s Kusunem nesetkali.

opět s panem Akašim

Film byl už velmi starý a ohraný a vypadalo to, jako by na plátně neustále přšelo. Znázorňovala se tu odolnost různých bacilů vůči chladu a suchému horku a prováděly se při tom různé pokusy. Bacily jsou poměrně velmi odolné vůči nízkým teplotám, například původci tetanu a hnisavé sněti zůstávají po celou zimu naživu v ledu a na jaře se znovu začínají množit. Naproti tomu bacily chřipky, moru, cholery a jiné jsou velmi citlivé na vlhkost a zahynou po několika hodinách úplného vysušení, kdežto bacily tuberkulózy jsou značně životné i za několik měsíců po vysušení. Také bacily tyfu a záškrtu jsou odolné proti suchu. Bacily tetanu, sněti a jiné, které vytvářejí spóry, se nezničí ani horkou vodou. I když bacily samotné zahynou, spóry se zachovají a znovu vytvoří bacily. Všechny tyto poznatky byly ve filmu demonstrovány na různých pokusech.

Podrobná znalost klimatických podmínek a odolnosti bacilů by byla málo platná bez praktických možností jejich využití. Proto

také byla v našem útvaru ve zvláštní skupině pečlivě prováděna meteorologická pozorování.

Bacily jsou velice citlivé na teplotu.

Většina bacilů epidemických chorob je vázána na teplotu od 25° C do 43° C, přičemž optimální teplota je kolem 37° C. Avšak morové bacily prý se množí už při pěti stupních Celsia.

Technický asistent Sagawa nám každou chvíli šeptal nějaké vysvětlení.

„Už máte pojem o tom, kdy se používá kterých bacilů?“

„Tak už víte, proč se tolik zabýváme morem?“

Po skončení filmu jsem vyšel ven do oslnivého světla. Červen-cové slunce zalévá zemi teplými paprsky i večer, když už se chýlí k západu. Zastavil jsem se, abych si protřel oči, když tu mi kdosi položil ruku na rameno.

„Jak se máš?“

Byl to pan Akaši.

Cítil jsem, jak mi radostným překvapením zčervenal obličej. Pomyslel jsem si: tak tedy je naživu, chválabohu! Ale na jeho otázku jsem odpověděl ostýchavě:

„Děkuji, dobře.“

Pan Akaši byl stejně jako minule oblečen v civilu.

Pozoroval jsem s potěšením, jak ho Sagawa, Koeda i ostatní uctivě zdraví.

„Dovolte, abych si ho na chvíli odvedl,“ požádal technického asistenta Sagawu a přitom se na mne díval přátelským otcovským pohledem. Sagawa odpověděl:

„Prosím, jen račte. Dnes jsme už stejně skončili.“

Když jsem s panem Akašim odcházel, cítil jsem na sobě pohledy všech.

„Ještě je docela teplo, že? Kam bychom tak šli.? Můžeme třeba do mého bytu, ale nemám tě čím pohostit. Zrovna jsem totiž poslal ženu domů do Japonska.“

To mi připomnělo právě probíhající evakuaci.

„Myslíte, že je náš tábor v nebezpečí?“

„To ani ne, ale já už tady skoro vůbec nejsem. Tenkrát hned po našem setkání jsem odejel a vrátil jsem se teprve včera.“

Doufal jsem, že od něho uslyším nějaké potěšitelné zprávy o světové situaci, že mi snad potvrdí ty zvěsti o našich zázračných nových zbraních, které nám mají pomoci ovládnout celý svět.

„Na Okinawě jsme to tedy prohráli, ale ... co přijde nyní?“

Ale pan Akaši jen rozmrzele zamručel. Po chvilce sklíčeného zamyšlení dodal:

„Letos na podzim už asi bude po válce.“

Přišel mě navštívit, aby mě trochu rozptýlil.

Bezděky jsme zamířili ke kantýně. Vstoupili jsme však zadním vchodem a vešli do malé místnosti, kde kromě nás nikdo nebyl.

„Kdyby něco bylo, tak mě hned zavolej,“ řekl pan Akaši nějakému dobrému známému, dal si přinést whisky a mně nabídl likérové bonbóny.

Nějakou dobu pokračoval útržkovitý rozhovor o rodném kraji a potom pan Akaši po pomalém doušku řekl:

„Tak dneska se už asi vidíme naposled.“

„Zase někam odjedete?“

„Hm ... Poslední dobou mám zase práce nad hlavu. Ať vytáhnú paty třeba jen do Charbinu, všichni jsou tam moji nepřátelé.“

„Je to nebezpečné, že?“

„Tady je to také nebezpečné, natožpak tam.“

Při těchto slovech se usmál. Napadlo mi, kolik je mu asi let. Nevěděli to ani asistenti ani vojáci, kteří mi o něm vyprávěli. Na první pohled vypadal na čtyřicet, ale zblízka se zdálo, že mu nemůže být mnoho přes třicet. V jeho mírném a všedním výrazu jsem marně hledal nějaké stopy po té nesmírné zodpovědnosti člověka, který má na starosti kontrašpionáž útvaru 731. Slyšel jsem, že prý plynně ovládá pět světových jazyků, ale v tomto táboře je asi k ničemu nepotřebuje. Tajemná rouška, která ho obestírala, byla patrně jednou z příčin, proč z něho lidé udělali hrdinu.

Od té doby jsem už pana Akašiho nespatriil. Ani v srpnu po úplné evakuaci útvaru o něm nikdo nic nevěděl.

hamanakův útěk

Od té doby, co byla jeho snoubenka i s rodinou přesunuta, byl Hamanaka velice skleslý. Večer co večer náhle vstával a jako štvaneč odcházel ven a zase se trdomyslně vracel. Když Ku-suno byl v nemocnici a Hamanaka jako by žil v jiném světě, cítili jsme se s Morišinou opuštěni. Nevěděli jsme, jak bychom měli Hamanaku potěšit; jeho naprostá netečnost a vzteklost nás od něho odrazovaly.

Toho dne jako obvykle Hamanaka po zhasnutí světla beze

slova vyrazil z místnosti, ale nějak dlouho se nevracel. Přiblížila se dvanáctá hodina, doba noční hlídky, a Hamanaka nikde.

Službu měl nenápadný a dobrácký voják z povolání Noguči.

„Co je s Hamanakou?“

Nezbylo nám, než po pravdě říci, že se dosud nevrátil.

„Cožpak je tohle možné, aby si každý dělal, co ho napadne? Proč si nedává trochu pozor?“

„V poslední době byl nějaký divný a nevěděli jsme, co si s ním máme počít.“

„To jste mi pěkní kamarádi! Až se vrátí, hned mi to přijďte hlásit!“

Potom odešel.

Ale Hamanaka se nevrátil ani do jedné hodiny.

„Co to má znamenat?“

„Jestli se vůbec ne . . .“

Morišima se ani neodvážil dopovědět svou domněnku. Snad utekl! Nebo snad spáchal sebevraždu! Obojí mi připadalo příliš fantastické. Ale nedalo mi to a šel jsem si prohlédnout Hamanakovy věci. V tom okamžiku jako by do mne hrom uhodil - poznal jsem, že to není jen tak.

Jeho erární šatstvo bylo všechno sbaleno do uzlíku a nic jiného tam nebylo, ani deník ani toaletní potřeby, vůbec nic. Bylo jasné, že jde o předem připravenou věc.

Morišima také vstal a bezradně na mne hleděl. Co si teď počít?

„Neměli bychom to jít ohlásit? Jít ho hledat nemá smysl, stejně bychom ho nenašli.“

Šel jsem za Nogučim do noční služební místnosti. Noguči uviděl můj vzrušený výraz a v očekávání neblahých zpráv vyskočil.

„Tak co je?“

„Prosím, Hamanaka se dosud nevrátil. A všechny jeho věci jsou pryč, asi se na to předem připravil.“

Noguči vytřeštil oči.

„Už jdu.“

Cestou do našeho pokoje se na všechno dopodrobna vyptával. Slyšel jsem bédování vojáků, kteří měli službu:

„Pane bože, zač nás to trestáš?“

„Vždycky, když já mám službu, tak se musí dít nějaké neplechy.“

Noguči také usoudil, že jde buď o útěk, nebo o sebevraždu. Vzbudili jsme příslušníky skupiny, k níž jsme dříve patřili, a začali jsme hledat.

Ven z tábora jsme nemohli, a tak jsme hledali jen uvnitř, ale

i to bylo obtížné; vždyť obvod tábora měřil přes tři kilometry. Hledání bylo ztíženo ještě tím, že zašel měsíc a byla temná noc.

Při slově „sebevražda“ jsme si s Morišimou vzpomněli na Abeho a řekli jsme si, že nepovolíme, dokud Hamanaku nenajdeme.

„Ale jestliže spáchal sebevraždu, musí být někde v táboře!“

Bylo mi při tom pomyšlení nanic. Nejprve mě napadlo, že se snad utopil v bazénu. Občas jsme se chodili do bazénu koupat, ale nevěděl jsem, umí-li Hamanaka vůbec plavat. Nikdy mu nezbyval čas jít se s námi vykoupat a vůbec se zdálo, že nemá vodu příliš rád.

„Což abychom se šli podívat k bazénu?“

Morišima mě mlčky následoval.

Hladina bazénu, naplněného vodou až po okraje, slabě zářila odlesky světla, dopadajícího sem až z hlavní budovy. Obcházel jsem betonovou hráz a prohlížel jsem vodní hladinu, zdali tam někde neplave Hamanakova mrtvola, a nohy mi trnuly strachem. Přes třicet lidí se rozdělilo na malé skupinky a prohledávalo celý tábor, ale kolem bazénu nebylo ani živáčka. Bezděky jsme se s Morišimou přitiskli ramený k sobě. Stále jsme očekávali, že zahlédneme plovoucí mrtvolu, a sebemenší pohyb vlnky na hladině v nás vzbuzoval hrůzu. Pokaždé, když se přes naše hlavy přehnal náhlý závan větru a zčeřil hladinu, cítil jsem, jak mi na spáncích vystupuje studený pot.

„Tady asi není.“

„Pojďme se podívat do svatyně!“

U svatyně rostly mandžuské třešně a ještě pár jiných stromů a keřů. Nikde nebylo po sebevraždě ani stopy, avšak v okamžiku, kdy jsem rozhrnoval křoví, jsem si vzpomněl na strašidelnou mrtvolu oběsnice s vyplazeným jazykem, kterou jsem v dětství viděl v naší vesnici, a otrásl jsem se.

Kolem svatyně rovněž nebylo po Hamanakovi ani stopy. Potom jsme už jen nazdařbůh prohledávali louku a všechna zákoutí.

Všude se už začaly ozývat netrpělivé výkřiky:

„Tak tady také není!“

„Hrom, aby do něho . . .“

Za hodinu už byli všichni rozzlobeni.

Mezitím už se k nám přidali i lidé z jiných skupin a vojáci základní služby a všude bylo plno hluku.

Právě když jsme došli až k důstojnické ubytovně, vyběhl od tamtud Čikae s baterkou v ruce a hned se na nás obořil:

„Co vy se tu touláte! Zmizte! Co máte co hledat na takovém

místě, vy... Pojdte se mnou! Však za to zodpovídáte stejní jako my.“

Hledání se ze všech sil zúčastnily i táborové strážce, neboť se vyskytly i domněnky, že se Hamanakovi podařilo proniknout ven z tábora. Za to by ovšem byly strážce přísně potrestány.

Další hodinu jsme strávili prohledáváním všech budov a zákoutí, do kterých by se snad mohl v noci ukrýt.

Obloha se již začínala barvit do modra a tma se rozptýlila natolik, že bylo možno jasně rozeznat obličej lidí.

Jedna skupina asi šesti lidí se rozdělila na dvě poloviny, které postupovaly proti sobě podél hlavní táborové zdi. Právě v okamžiku, kdy se uprostřed setkaly, ozvaly se výkřiky:

„Tady je! Pojdte sem, tady je!“

Všichni se k nim rozběhli.

Ve vysoké trávě nedaleko zdi schoulen a nehybný jako kámen ležel Hamanaka.

Nejprve jsem pocítil úlevu: tak přece žije! Ale vzápětí jsem ho litoval ještě více, než kdyby byl spáchal sebevraždu.

„Ty lumpe, takhle všechny vyburcovat!“

„Tak ty sis myslel, že utečeš, ty lotře!“

Za nenávislného spílání vojáci Hamanaku kopali a tloukli.

Schoulen do klubíčka a nehybný jako pytel Hamanaka ani nezvedl hlavu.

„Vstaň! Vstaň a omluv se všem! Když se jen slůvkem omluvíš, nebudeš potrestán.“

S těmito slovy uchopil Čikae Hamanaku za krk a vytáhl ho, zabláčeného až po uši, bez brýlí a bez čepice. Obličej měl celý oteklý a rozbitý. Krev, hrnoucí se z nosu, se mísila s blátem.

„Tak ty sis myslel, že se odtud dá utéci, co? Copak nám řekneš na omluvu?“

Čikae stále doléhal, ale Hamanaka jen tupě hleděl před sebe, jako by vůbec nechápal, oč jde, a nepromluvil ani slova.

„Myslel sis, že proklouzneš?“

Čikae ze všech sil Hamanaku udeřil. V tom okamžiku se nešťastník zhroutil a v bezvědomí ležel na zemi. Zdálo se, že už necítí žádnou bolest ani rány.

Smutně jsme s Morišimou přihlíželi, jak Hamanaku odvlékají. Možná, že ani on sám nevěřil v možnost útěku. Každý musí uznat, že je nemožné utéci přes vnější zeď, vysokou sedm metrů a nahoře ještě potaženou ostnatým drátem.

Ale nad vědomím nemožnosti zvítězilo asi zoufalství z nesnesitelného života v táboře, které ho dohnalo k takovému činu bez

ohledu na možné důsledky. Kdyby bylo možno pohlédnout do duší všech příslušníků útvaru, ve většině z nich bychom našli touhu utéci z tohoto vězení.

Hamanaku zavřeli na strážnici. Nevěděli jsme, co se s ním bude dít dál. Jeho šatstvo a ostatní věci byly hned vráceny do skladu školní jednotky.

Když jsem připravoval jeho věci k odevzdání, zahlédl jsem mezi nimi vějíř a tajně jsem ho sebral. Byla to jediná věc, která zde po něm zůstala. Na vějíři byly silnými tahy štětce napsány vojenské písničky.

Jak daleko je ta chvíle, kdy se nadšený Hamanaka rozhodl ke vstupu do armády a psal na vějíř vojenské písničky, ba i ten okamžik, kdy se ze zoufalství pokusil o útěk! Bezděky jsem to musel srovnat se svým vlastním přerodem.

To nadšení splasklo jako bublina.

„Tak už jsme tady zbyli jen dva.“

Morišima sklíčeně odpověděl:

„Hm. Avšak bůhví, na jak dlouho, kdy zas dojde na jednoho z nás...“

Vzmužil jsem se a odsekl jsem mu:

„Ale nestraš, člověče!“

Co však bude s Hamanakou? Jestlipak se ještě někdy mezi námi objeví?

* * *

Začátkem srpna odjel náčelník školní jednotky Niši na služební cestu do pobočky v Hai-la-lu. Určitě neměl ani tušení, že se s naším útvarem už nikdy neshledá.

Pátého srpna odvezli vojína Koedu do nemocnice na operaci slepého střeva.

Den předtím, když nám jako obvykle vykládal o nových druzích biologických zbraní, stěžoval si na bolesti břicha.

„Vy sami snad budete mít jednou příležitost je spatřit. Poslední novinkou našeho výzkumu jsou porcelánové pumy, dlouhé asi jeden metr a o třiceti centimetrech v průměru. Vypadají tak trochu jako káď na kořalku. Výrobní náklady jsou nízké a při dopadu nevybuchují, ale jednoduše se rozbijí a bacily spolu se živnou hmotou se rozstříknou po okolí, takže se jich většina zachová naživu.“

Za řeči každou chvíli zatínal zuby a potlačoval bolest. Byl to prý chronický zánět slepého střeva.

„Po operaci si poleží v tomhle teplém počasí nanejvýše čtrnáct dnů . . .“

„Ech, komu by se chtělo z nemocnice zpátky sem do toho frimolu? Vždyť by z toho každého rozbolelo břicho. Jen ad si tam odpočine ...“

Staří vojáci mluvili o nemoci docela bezstarostně a sám Koeda ji asi nebral moc vážně.

Avšak nikdo netušil, že za několik dní nastanou velké změny, které ještě více roznítí všeobecný zmatek a shon.

III.

osudný den

Devátého srpna. Probudil mě nějaký výbuch, a sotva jsem si protřel oči, zarazil mě neobyčejný zmatek a shon.

Zjistil jsem, že je na vstávání ještě brzy, a znovu jsem se zabalil do příkrývky, když tu se na chodbě ozval dupot vojenských bot a rozlehl se povel:

„Vstávat! Vstávat!“

Dálo se něco neobvyklého. Rychle jsem vstal a oblékl se.

Morišima nebyl o nic pomalejší než já a za okamžik už jsme stáli v pracovním oděvu na chodbě. Voják běžící kolem na nás vykřikl:

„Právě na nás zaútočily Sověty.“

Snad to byl zcela nečekaný útok, nebo přišel dříve, než jsme ho očekávali, ale bylo to, jako když zčistajasna udeří hrom. Na okamžik jsem zůstal oněmělý úžasem a nevěřil jsem svým uším. Dosud ani nebylo nařízeno zatemnění a jenom třikrát byl vyhlášen letecký poplach. Nikdo patrně takový zvrat událostí nečekal.

Lidé přebíhali sem a tam a vykřikovali:

„Bože, to už jsou tady?“

„To je hrůza, jak jen tohle dopadne...“

Vedle na letišti se třepotal červený praporek, znamenající letecký poplach, a pronikavě vřeštěla siréna.

Náčelník Ócuna ze školní jednotky nám nařídil okamžitý nástup na cvičišti.

Byli tam již nastoupeni kamarádi ze skupiny pro vnitřní záležitosti pod velením četaře Ofužiho.

„Fronta se posunula až na naše území a v zájmu uhájení tajemství našeho útvaru zahajujeme přesun. Rychle se nasnídejte a očekávejte další rozkazy . . . Od této chvíle podléhají i pracovníci z laboratoří velení naší skupiny.“

Ócuna vypadal neobyčejně nervózně a znepokojeně a jeho hlas neměl tu pevnost, s níž se obvykle pronášejí povely.

Ve spěchu jsme snědli snídani a hned nám byly přiděleny úkoly, vždy pěti najednou.

Pohlédl jsem na Morišimu a Hajašidu a vyšli jsme spolu z jídelny.

Země byla po ránu vlhká, ale dosud nepršelo. Déšť spustil teprve kolem začátku pracovní doby.

Na cvičišti jsme nasedli do nákladních aut a projeli jsme branou do prostoru druhé jednotky. Bylo tam plné skladiště těch porcelánových pum, o nichž mluvil Koeda. Technici a vojáci, kteří tam pracovali, už odnášeli dosud nepoužité bacily a nakažené blechy do pece. Na příkaz vojenského lékaře jsme odváželi prázdné pláště porcelánových pum v autě až k cihlové zdi, kde jsme je rozbíjeli.

Jeden plášť vážil asi čtyři kilogramy. Lilo jako z konve, my jsme ze všech sil rozbíjeli porcelánové kádě a vojáci nás stále pobízeli.

„Pořádně rozbíjet, ať nezůstanou větší střepy!“

„No tak, jen se neboj s tím praštit!“

Křehké nádoby se rozbíjely snadno a zbyly z nich jen droboučké střípky.

V poledne, když jsme skončili, byl už těch střepů veliký kopec.

Jídlna byla úplně prázdná, neboť ostatní dosud pracovali. Vysvlékli jsme se do naha a navzájem jsme si pomáhali ždímat promoklé šaty. Potom jsme je rozvěsili po židlích a nazí jsme jedli oběd.

Sotva liják trochu polevil, ozvalo se hučení sovětských letadel kdesi vysoko na obloze. Nebylo je nikde vidět, neboť bylo hustě zataženo, ale jejich hukot, podobný bzučení komárů, se ozýval hned silněji a hned zase jako by se vzdaloval. Tento zlověstný zvuk v nás vyvolával napětí z blízkosti nepřítele.

Ócuna vešel do jídelny a rozkázal:

„Ještě jíte? Tak si pospěšte, za chvíli je nástup na cvičišti!“

Znovu jsme si oblékli dosud mokrý oděv a s plnými ústy jsme vyrazili ven do deště.

Prošli jsme branou druhé jednotky zpátky k hlavní budově. Všude kolem se plazil podivný kouř, srážený deštěm k zemi. Byl to zvláštní zápach, jako když se pálí tuk. Málem jsem vyzvracel celý oběd, který jsem právě snědl. Hajašida divoce zvracel.

Pak nás předali pod velení instruktorů z hlavní budovy. Nežli jsme došli dovnitř, skoro všichni jsme zvraceli.

Přišli také kamarádi z jiných skupin a sdělili nám zprávu o tom, že byly zničeny dvě železniční stanice na východ od Charbinu a

že prý se Sovětská armáda chce za každou cenu zmocnit našeho útvaru a chystá se nás proto obklíčit.

Z hlavní budovy vyběhl zpocený a zamaštěný voják v uniformě ušpiněné od sazí a zavolal na nás:

„Hej, pojdte nám sem všichni pomoci!“

škvařící se mrtvoly

Dveře k hlavní chodbě, vždycky tak pečlivě uzavřené a hlídané, byly otevřeny dokořán a zevnitř se valila mračna kouře, který by člověka dohnal k zoufalství. Věděl jsem, že jsou tam zavření vězňové, ale tehdy jsem měl poprvé příležitost tam vstoupit. Chodba byla otevřena jen na jižní straně, kdežto dveře na protější straně, která sousedila s pracovnými Takagiho skupiny, byly i nyní zata-raseny.

U dveří stálo na stráži šest vojáků se skloněnými puškami v rukou, a jakmile jsme vstoupili, dveře za námi hned zapadly.

To, co jsem spatřil, mě přímo ohromilo, i když jsem si uvědomoval, že takový zákrok byl nutný. Jako bych se octl v samém pekle nebo na nějakých krutých jatkách. Všelijak křečovitě stažené a zkroucené mrtvoly byly nakupeny po celé chodbě i ve všech přilehlých místnostech. Na jejich tvářích byly patrný stopy zoufalého smrtelného zápasu. Celá podlaha byla zalita krví.

Jedni vynášeli mrtvoly z místností na chodbu a druzí je tam rovnali na hromady. Další pomocníci je pak odnášeli na nádvoří, odkud se valil nepopsatelně odporný kouř. Začali s tím asi hned po skončení té práce s pumami a všichni už měli uniformy zamazané od krve a tuku. Bílé vojenské ruce, nezvyklé na těžkou práci, byly potřísněny krví.

Již před měsícem se na nádvoří začaly kopat jámy, asi osm, ale domníval jsem se, že jsou to protiletické kryty. A skutečně se zdálo, že to původně měly být kryty.

Cely byly v místnostech přilehlých k chodbě a rozdělovaly se na oddělení „Ro“ na západní straně a „Ha“ na východní straně chodby. Vězňové se prý vždy museli hlásit číslem místnosti „Ro 7“, „Ha 4“ a podobně. Já jsem byl poslán do „Ro 1“ v přízemí.

„Odnes tohoto!“

Někde pracovali v rukavicích, ale v této místnosti jsme tahali mrtvoly holýma rukama. Při dotyku mrtvoly mi přejel po celém

těle mrazivý pocit, při němž stydne krev v žilách. Určení už byli všichni mrtví, ale nebyly to ty vyzábělé mrtvolky nemocničních pacientů; bylo znát, že tihle svalnatí hromotluci byli až do poslední chvíle úplně zdraví. Zdálo se mi, jako by se na mne chtěli vrhnout, jakmile na ně vztáhnou ruce. Výraz smrtelného zápasu na jejich tvářích mi naháněl husí kůže, ale neměl jsem mnoho času na přemýšlení, práce spěchala.

Odvlékl jsem mrtvolu až na dvůr vedle ohniště, kde už se jí chopil další a hodil ji do jámy. Tam ji hned polili naftou, a než jsem se otočil, už se zase v jámě škvařilo dalších deset mrtvol a odporně páchnoucí dým se valil vzhůru.

Na této nechutné práci se podílelo asi dvě stě lidí. Všichni byli v tmavozeleném pracovním oděvu, takže ani nebylo znát, kdo zde velí, ale nebylo toho ani třeba a na vyptávání nezbyval čas.

Když jsem odtáhl několik mrtvol, už jsem si zvykl a začal jsem přemýšlet, jak je nejlépe držet, zda za obě nohy nebo raději za hlavu. Při této namáhavé práci za dusného deštivého letního dne jsem byl zalit potem.

Aby nepřítel nedostal do rukou důkazy o tom, že byla v táboře věznice, bylo rozhodnuto všechny vězně náraz usmrtit. Do snídaně jim přimísili cyankáli; ti, kteří zůstali naživu, byli postříleni kulometem, a pokud ještě potom některý z nich dýchal, byl probodnut bodákem.

Odklizení mrtvol v přízemí se už chýlilo ke konci, ale panický spěch se neustále stupňoval, neboť bylo nutno zničit věznici a uprchnout do bezpečí, dříve než přijde nepřítel. Bylo už nutno bojovat o každou vteřinu, ale v celém táboře nesměla zůstat ani jediná mrtvola. V prvním poschodí jich dosud byly celé haldy. K večeru se tam nahrnul skoro celý útvar, a když už se zdálo příliš zdlouhavé vléci mrtvolky se schodů, začali je prostě házet dolů. Ti, kteří házeli mrtvolky na oheň, také už přestali provádět svou práci pečlivě a házeli nové mrtvolky do jámy, kde staré ještě nedohořely, a tak se stalo, že se kolem sedmé hodiny všech osm jam zaplnilo až po okraj a nebylo už kam mrtvolky házet. Kdyby byly bývaly mrtvolky spáleny až na oharky kostí, byly by vykopané jámy na všechny stačily, ale nedbalost se vymstila a nespálené mrtvolky zaplnily jámy.

Bylo to pro nás velké neštěstí, které hrozilo zhatit náš časový plán.

„K sakru, co teď?“

„Vykopat novou jámu?“

„Na to už není čas.“

Porada mezi důstojníky se téměř podobala hádce. Jeden odběhl podat hlášení. Někdo navrhl, aby zavolal, ženisty a dali vykopat další jámy, ale tento návrh byl okamžitě zamítnut, vždyť ani ženisté se nesměli dovědět o existenci věznice v táboře. Kromě toho na tísném nádvoří nebylo už pro další jámy místa, a mimo hlavní budovu by mohli mrtvolý spatřit i Mandžuoové, kteří zde pracují.

Avšak nebylo už možno lámat si hlavu s každou maličkostí. Rozlehl se rozkaz:

Přineste vodu ! Uhaste oheň!

Hned jsme přinesli vodu a nalili ji do jam. Nejprve jako by nafta vzplála ještě jasnějším plamenem, ale po dalším proudu vody uhasla, a tu se náhle na dvoře setmělo, jako by se teprve nyní slunce zahouplo za obzor.

Když oheň uhasl, začali jsme vytahovat ohořelé mrtvolý z jam. Z dobře spálených mrtvol zbyly jen oharky kostí, takže se snadno nabíraly na vidle a lopatky. Ale většina jich dosud měla lidskou podobu, a když se napíchly na vidle, nebylo možno je s nich setřást. Nezbyvalo, než chopit se jich rukama. Prsty se bořily do lepkavého rozškvařeného masa. Mrtvolý byly připečeny jedna k druhé a nebylo snadné je od sebe odtrhnout. Nezbylo jiné řešení, než vrhnout se na ně do jámy a s vypětím všech sil je vyhazovat vzhůru. Připadal jsem si jako sám ďábel. Po nějaké době jsem už nevnímal ani odporný dotyk ohořelých kostí, ani jejich zápach a konal jsem svou práci jako stroj. Jen na rozškvařené kusy masa a vnitřností, které se mi rozpadaly v rukou, jsem si nemohl zvyknout. Mrtvolý do černá ohořelé se na mne šklebily jako mstiví duchové poraženého nepřítele.

Tváře lidí, kteří vykonávali tuto nelidsky hnusnou práci, vyhlížely divoce a nepřítelně. Já sám jsem si už přestal uvědomovat šílenou horkost, která mi spalovala hlavu, a pohyboval jsem se unaveně a tupě jako blázen.

Děšť neustále houstl. Přijel drtič šterku a nákladní auto. Ne-spálené mrtvolý, vytažené z jam, jsme rozsekávali lopatkami na kusy a maso odtrhávali od kostí. Maso jsme házeli zpátky do jam, polévali naftou a spalovali, kdežto kosti jsme drtili v drtiči a pak je rozdrcené nakládali do auta a odváželi ven.

V jamách se stále škvařily další mrtvolý. Už se značně zešeřilo a těžko jsme shledávali zkrvavělé kusy masa a kostí, které se dosud válely tu a tam po zemi.

Když se setmělo, byly zapnuty reflektory a práce pokračovala.

Nákladní auto se už po několikáté vrátilo pro další náklad

rozdrcených kostí. Tu s něho někdo seskočil a položil mi ruku na rameno. Byl to Hajašida. Beze slova jsme si pohlédli do tváře a Hajašida mě posunkem vybídl, abych za ním vylezl do auta. Ještě jsme naházeli nahoru zbytek rozdrcených kostí, lepkavých jako vápno, a sami jsme si vylezli navrch.

Hajašida řekl:

„To je dost, že už jedeme ...“

V silném lijáku byla holá země úplně rozmoklá a od kol auta odletovalo bláto na obě strany.

Vyjeli jsme ven z tábora na travnatou pláň. Tu a tam byla nějaká prohlubenina, v které se už nahromadila voda, takže vykukovaly jen konečky trávy. Do takových kaluží jsme sypali rozdrcené kosti. Aby se na to opravdu nepřišlo, házeli jsme navrch ještě koňské hlavy a vnitřnosti a nedokonale spálené zbytky pokusných zvířat.

Skončili jsme až pozdě v noci.

Dostali jsme půlhodinovou přestávku, v níž jsme se měli opožděně navečeřet. Avšak pro ten odporný zápach, kterým jsme byli prosáklí, jsme přes všechny hlad nemohli vyschlými hrdly pozřít ani sousta. Náhle se v nás probudila strašná únava, svalili jsme se na rohožku jako podřatí a zůstali jsme nehybně ležet.

Pak jsme dostali každý sklenku kořalky a dychtivě jsme ji vypili. Vzpružující tekutina mi projela vyprahlým hrdlem jako oheň a nálada se mi zlepšila.

zdi smrti jsou pevné

Hned nato se začalo s bouráním věznice. Každý dostal kladivo a rozdělili jsme se po místnostech. Já jsem se opět dostal do „Ro 1“ v přízemí. Místnost i chodba byly potřísněny krví a na různých místech se povalovaly výkaly a zbytky zvracení po smrtelném zápasu. Avšak my sami jsme nebyli o nic čistší, a tak jsme bez váhání usedli na zem a začali bušit kladivy.

Cela byla velká asi šestnáct čtverečních metrů a měla dvojité železné dveře. Hned u vchodu byla jen udusaná hlína, ale o kousek dále už začínala rákosová rohožka. V koutě byl záchod. Podlouhlé úzké okno bylo opatřeno železnou mříží, takže vypadalo jako harmonika. Jinak už nebylo v cele žádné zařízení.

Celá zeď byla hustě popsána, čínskými a ruskými nápisy. Jeden

voják z naší skupiny nám je pracně překládal. Byly to větší-
nou výlevy stesku po domově, nebo takové kletby jako „Kde to,
u čerta, vlastně jsem? Je to konec světa nebo samo peklo?“ , „Co
se mnou vůbec chtějí dělat?“ , „Proklínám japonskou armádu,
která trýzní nevinné lidi! Ať je poražena na hlavu!“

„Čím to asi psali...? Snad držadlem lžice. Vždyť nic jiného
neměli ...“ řekl voják zamyšleně.

Jestě jedna podivná věc tam byla. Vypadalo to jako kukly pí-
ďalky nalepené jedna na druhou a připevněné ke stěně asi ve
výši postavy. Bylo jich tam několik. Byly to prázdné krabičky
od cigaret stočené na délku a zpevněné škrobem. Celý řetěz byl
prohnut do oblouku a oba konce byly přilepeny ke stěně, takže
to vypadalo jako věšák. Vězňové prý každý třetí den dostávali
cigarety a prázdné krabičky pilně vymazávali zrnky vařené rýže
a lepili jednu k druhé, až z toho byl věšák na šaty. Jaký to musel
být ubíjející život za těmito mřížemi, když si z krabiček od cigaret
lepili věšáky! Byla to asi jediná věc, na které zde mohli uplatnit
svůj důvtip.

Chtěl jsem si na památku ulomit jeden vyčnívající kousek -ale
bylo to úžasně tvrdé a nepoddajné, jako jejich vzdor. Nakonec se
to ulomilo i s kusem omítky.

Zdi byly z neobyčejně tvrdého betonu; nedaly se rozbít ani
kladivem a ocelovým dlátem. Za celou hodinu jsem dokázal vy-
hloubit jen díрку, do které by se vešla tak špička prstu. Pak jsem
to zkoušel elektrickou vrtačkou, ale ani s tou to moc nešlo. V růz-
ných místnostech pracovalo asi sto lidí a všude se rozléhaly rány.
Postup byl tak pomalý, že nestál za tu námahu.

Občas probleskávala okénkem fialová záře osvětlovací pumpy
jako zlověstné varování. Nad námi probíhal vzdušný boj, při němž
se sovětský letecký průzkum patrně snažil vyfotografovat tábor.

Sotva byly vyvrtané otvory dosti hluboké, přinesli dynamit a
uložili nálože. Všechny nálože byly zapáleny najednou, ale neroz-
bilo to více než tu a tam nějaký ten čtvereční metr. Nesměli jsme
se však vzdávat. Znovu jsme vyvrtali otvory, nacpali tam dyna-
mit a uprchli před výbuchem a znovu jsme se vrátili ke kladivu
a dlátu.

Když jsem vynášel trosky, náhle na mne dolehla všechna únava
a svalil jsem se na zem jako mrtvola. Toužil jsem po chvilce klid-
ného spánku, ale bál jsem se docela usnout, aby mě tady nakonec
nenechali. Jen strach před smrtí mě dokázal znovu vyburcovat k
pohybu.

Konečně už bylo každému jasné, že takto nemůžeme práci včas dokončit, a začalo se mluvit o použití pum. Náš útvar prý však neměl k dispozici potřebné množství pum a byly obavy, že je nestačí včas opatřit odjinud.

„Vydržte až do rána! Nepolevujte! Rozbíjejte ze všech sil!“

Zkusili jsme, zda snad v místech s hliněnou podlahou u vchodu není zdivo měkkší, a skutečně, otvory se tam hloubily snáze. Tak se na to musí, pomysleli jsme si, a všichni jsme se tam vrhli. Rychle jsme navrtali díry, uložili do nich dynamitové nálože a podpálili. Výsledek nás však zklamal. Ze slabých stěn síňky, která přiléhala k cele, nezůstal kámen na kameni, ale samotná cela zůstala nedotčena.

V létě v Mandžusku velmi časně svítá, rozednívá se už ke třetí hodině. To už také přišla zpráva, že se přivážejí pumy. Oddychli jsme si na chvíli a ukojili jsme svůj hlad rýžovými knedlíky, které za námi přinesli na pracoviště. Brzy přijela nákladní auta s velkým množstvím padesátikilových pum.

Do každé cely byla položena jedna puma, a když bylo dokončeno elektrické vedení, odešli jsme všichni do parku.

Laboratoře a ostatní zařízení rozbíjeli ženisté, ale ani kdyby svou práci nestačili včas dokončit, neznamenaloby to tak osudné svědectví. Věznice však musela být okamžitě zničena výbuchem všech pum najednou.

„Fuj, tohleto už byl vrchol všeho!“

Leželi jsme přes půl hodiny na mokré trávě a napjatě očekávali výbuch. Ranní ticho bylo rozraženo hromovým zaburácením a plameny spolu s nesčetnými úlomky zdí vyšlehly k obloze. V tom okamžiku se na tvářích všech rozhostila úleva, že všechny stopy po včerejší tragédii jsou zničeny. To bylo desátého srpna asi v devět hodin ráno.

opouštíme přítele

Avšak dosud zbývalo mnoho práce. Štáb patrně zamýšlel zničit ještě před příchodem Sovětské armády vše, co by jí mohlo sloužit jako usvědčující materiál, a včas ustoupit.

Ženatí příslušníci útvaru měli být evakuováni jako první a už si odnášeli zavazadla k nádraží.

Za tohoto všeobecného zmatku nás poslali do laboratoří, aby-

chom zničili všechno zařízení. Hořlavé věci jsme pálili a kovové předměty jsme poškozovali k nepoznání oxygenacetylenovou svářečkou. Toto opatření bylo nutné, vždyť to většinou nebyly pouhé běžné klinické přístroje, ale speciální zařízení pro bakteriologické pokusy. Někteří z nás rozbíjeli ohořelé zkumavky; před námi se zde patrně pálili všechny živé bakterie v peci.

V každé laboratoři bylo několik binokulárních drobnohledů, které jsme sbírali a házeli na hromadu do jedné místnosti. Bylo jich celkem na tři tisíce, zaplnila se jimi celá jedna místnost o ploše osmdesáti čtverečních metrů. Vždycky jsme s těmi mikroskopy museli zacházet s největší opatrností, bez dovolení jsme se k nim nesměli ani přiblížit, a nyní jsme je museli všechny dojednoho rozbít. Jakkoli jsme uznávali nezbytnost takového opatření, přeci jen jsme měli pocit, jako bychom se dopouštěli zločinu.

Pak jsme ještě pomáhali při likvidaci aut pro zásobování pitnou vodou typu Išii, která byla seřazena na louce a zapálena. Když byly takto učiněny všechny nezbytné kroky k zahlužení všech podezřelých stop, byla zapálena hlavní budova. Potom jsme se teprve směli vrátit do jídelny a trochu si odpočinout. Bylo to asi ve tři hodiny odpoledne.

V noci jsme ani oka nezamhouřili a pracovali jsme v jednom kuse vlastně už od včerejšího rána, takže ani stálé výkřiky ani občasné rozcvičky nás už nedokázaly vyburcovat; stále se nám točila hlava a podlamovaly nohy. Jídelně jsme se neočekávaně setkali s Hamanakou. Od včerejška jsme byli tak zaměstnáni, že jsme si na něho ani nevzpomněli.

Vyčerpaně jsem se posadil na zem vedle něho.

„Nazdar, člověče, kdy ses vrátil?“

Odpověděl sotva slyšitelným zamručením a ani na mne nepohlédl. Všiml jsem si, že nemá brýle. Asi mu je tenkrát srazili s obličejem, když byl přistížen při pokusu o útěk. Už jsem se ho chtěl na to zeptat, ale uvědomil jsem si, že má na tváři dosud nezahojenou ránu, a přešla mě chuť se ptát. Přes všechnu radost z nově nabyté svobody byl patrně nesnesitelně zahanben před ostatními. Ten nevidaný shon v celém táboře, všechny jeho věci zabaveny a navíc ještě nedůvěřivé pohledy kamarádů.

Vytáhl jsem jeho vějíř, na němž byla napsána vojenská píseň, a podal jsem mu jej.

„Tohle jediné jsem ti zachránil.“

„Tak si to nech!“ odsekl mi bez okolků.

Až dosud jsem k němu choval jakési sympatie, ale v té chvíli mnou zalomcoval vztek a už jsem chtěl vějíř zlomit, když tu mě napadlo, že možná brzy spolu zemřeme, a rozmyslil jsem si to. Složil jsem vějíř, hodil jsem ho na podlahu a zavřel jsem oči. Morišima po straně přihlížel a nepromluvil ani slova.

Chvíli jsem podřimoval, ale náhle mě vyburcovala vzpomínka na Kusuna a vyskočil jsem. Morišima už spal, jako když ho do vody hodí.

Hamanaka seděl ztrnule jako socha přesně na stejném místě jako předtím, s pohledem stejně upřeným do prázdna. Stručně jsem mu ohlásil, že jdu do nemocnice. Bylo nutné, aby věděli, kde mě mají hledat, kdybychom snad už odjízďeli.

V nemocnici byl stejný zmatek jako všude jinde, Všichni lehcí pacienti schopní chůze se chystali k evakuaci. Avšak Kusuno, třebaže byl jen lehký pacient, byl nakažen zhoubným a obávaným morem. Když jsem žádal, aby mě k němu pustili, zkrátka mě odbyli:

„Dej pokoj, člověče! Ještě se nakazíš a co potom?“

„A prosím vás, co bude s Kusunem?“

„Co s ním bude? Je nakažen, nedá se nic dělat. Budeme ho tu muset nechat.“

„Ale ...“

Náhle jsem pochopil celou tu strašlivou věc. Cožpak zde mohou zanechat živého svědka, třebaže byl nemocný, když se snaží zahladit naprosto všechny stopy po útvaru? Před očima mi stanul obraz Kusunovy matky, jak vyprávěla mému otci, co ji to stálo obětí, aby mohla poslat hochu na studie ...

Rozběhl jsem se k oddělení, kde ležel vojín Koeda.

„Haló, Akijamo, je nástup!“

To na mne volal přibíhající Hamanaka. Ulekl jsem se, že snad už odjízďíme, a vzdal jsem se návštěvy u Koedy. Pádil jsem zpátky jako divý ze strachu, aby mě tu nezapomněli.

Náčelník skupiny Ócuna nám rozdál cukroví a pečivo přinesené z kantýny a oznámil nám zprávu o situaci na bojišti.

„Naše ozbrojené síly v pohraničních oblastech Mandžuska úspěšně zastavily nepřátelský útok. Náš útvar je však nesmírně důležitý objekt, a proto má být prozatímně přemístěn. Připravte si všechny své věci a seřadte se před hlavní budovou! Cíl cesty dosud není přesně určen, ale pravděpodobně zůstaneme nějakou dobu v horách Šinganling. Bude tam dosti chladno, vezměte si s sebou teplé oblečení. Před nástupem si oblecte oděv číslo 1!“

Pak ještě dodal:

„Do ubytovny se pak už nevrátíme, tak si tady nic důležitého nezapomeňte, jinak to bude na vaši zodpovědnost. Ale neberte s sebou každou hloupost, ať nemáte tornu moc těžkou!“

Zeptal jsem se:

„Prosím, co máme udělat s osobními věcmi nemocných?“

„Kdo jsou ti nemocní?“

„Prosím, Kusuno.“

„Aha ... Zatím je nechtě na místě, dokud nebude vydán jiný rozkaz.“

Zdalo se, že se Ócuna rozpomněl na Kusunův případ.

Vrátili jsme se s Morišimou a Hamanakou do ubytovny. Vzal jsem si jen šaty, dvě vlněná trička a šálu, aby mi nebyla zima, peněženku, deník a dvě fotografie z útvaru, a všechno ostatní jsem svázel do uzlíčku a hodil do koše na odpadky.

Hamanaka jen bezradně stál opodál. Vzpomněl jsem si, že nemá oděv číslo jedna, který jsme si měli obléci.

„Co kdyby sis oblékl tuhle Kusunův?“

Ale sám jsem při těch slovech cítil, že je to nepěkné sebrat nemocnému kamarádovi oděv a utéci.

„Já nevím ...“

Hamanaka váhavě pohlížel na Kusunův oděv. Kdyby však on samojediný šel v pracovním oděvu, byl by ostatním neustále nápadný jako trestanec.

„Jen si to vezmi. Kusuno se beztak už nevrátí.“

„Ale ... není to správné. Mám takový nepříjemný pocit...“

„Hm, nedá se nic dělat. Vždyť my také nevíme, jak to s námi skončí.“

Kusunovy věci byly ve vzorném pořádku. O pušku nebyla žádná starost, tu Hamanaka před odjezdem ještě dostane. Ale v Kusunově zápisníku byla vložena papírová peněženka a pohlednice od matky.

„Tohle si mám také vzít?“

„To snad ne, stejně se s ním už nikdy nesetkáme.“

Zvenčí se už rozléhaly úderý kladiv do zdí, ženisté konali svou práci. Kdybychom zde Kusunovy věci nechali, shoří stejně jako všechno ostatní. Avšak vezmemeli je s sebou, už se mu nikdy nedostanou do rukou. Až odjedeme, nezbude tu už nikdo, komu by na takové maličkosti záleželo. I když mu to nemůžeme sami doručit, měli bychom udělat, co je v našich silách pomyslel jsem si a řekl jsem, že ty věci odnesu do nemocnice. Hamanaka se nabídl:

„Já tam s tím doběhnu.“

Bylo vidět, že se Hamanaka snaží rozptýlit zbytky naší nedůvěry.

Vytáhl jsem ze zápisníku pohlednici od Kusunovy matky a schoval jsem si ji do kapsy. Cítil jsem, že přežiji-li Kusuna, bude mou povinností zpravit jeho starou matku o synově osudu. Vždyť jsem z celého útvaru jediný jeho krajan a bydlili jsme ve stejné místnosti; kdo jiný by to měl té ubohé ženě oznámit, ne-li já?

dílo zkázy dokonáno

Nastoupili jsme před hlavní budovou a hned jsme byli odvezeni na nákladní nádraží. Všude se povalovala zavazadla, která tam zanechali ženatí příslušníci útvaru. Vagóny sotva stačily pro všechny lidi a zavazadla se už do nich nevešla. Rozbité krabice, kusy oděvů a polámané vojenské kufrы svědčily o zmatku, který zde panoval před jejich odjezdem.

V zbrusu nových uniformách jsme nastoupili do nákladních vagónů a čekali na odjezd. Ale přišel nový pracovní rozkaz. Museli jsme do vagónů naložit zásoby potravin. Rozkaz byl patrně v souladu se situací na bojišti a nebylo se dosud čeho obávat, ale přesto se žádnému z nás nechtělo ani o vteřinu odjezd oddalovat.

Tak jsme se zase vysvlékli do půl těla, nechali jsme svá zavazadla na nástupišti a odešli do skladiště.

Nejprve jsme přenášeli sudy se sojovými boby, a teprve když jimi byla pokryta celá plocha vagónu, skládali jsme na ně sůl a cukr. Už se značně setmělo a na práci nebylo vidět. Hned někdo protřhl pytel s cukrem, hned se zase rozbila nádoba se solí. Kolem skladiště bylo plno rozsypaných věcí.

Tehdy jsem si všiml, že se Mandžuvé pracující v táboře nad něčím radují. Rozdali jim totiž zbylé koně, krávy a potraviny. Bylo to poprvé od mého příchodu k útvaru, co jsem viděl radost v jejich tvářích.

Vždyť někteří z nich byli i v laboratořích, napadlo mě, to je přece musí všechny pozabíjet. ...

Díval jsem se na tu scénu se smíšenými pocity.

Když byl vagón naplněn potravinami asi do tří čtvrtin, pokryli jsme je rohožemi a sami jsme si vlezli do těsného prostoru, který zbýval mezi rohožemi a stropem.

Té noci zaútočili sovětští výsadkáři na předměstí Charbinu. V záři osvětlovacích pum se nám zdála pagoda Věrných duší, ve skutečnosti vzdálená přes dvacet kilometrů, neobyčejně blízko. Drobným deštěm bylo vidět vznášející se skupinky výsadkářů. Vypadali jako mračna strašlivých ptáků. Vysoko na obloze probíhal letecký boj a záblesky osvětlovacích pum zlověstně ozařovaly naše tváře, ztuhlé strachem.

Začalo v nás sílit podezření, že už je na útěk pozdě. Někteří důstojníci dokonce naléhali, abychom zůstali v táboře a bojovali až do posledního dechu. To jen ještě více zdržovalo náš odjezd.

Jeden z důstojníků si vylezl na hromadu uhlí a opíraje se o šavli chvíli tam nehybně stál jako socha. V jeho postavě byla taková hrdá krása, že jsme se na něj s údivem zahleděli a brzy jsme poznali, že je to žena. Netušil jsem, že jsou v táboře kromě úřednic ještě jiné ženy. Zeptal jsem se Hamanaky, jestli se o ní nic nedoslechl v administrativní jednotce, ale ani on ji neznal. Pak přišla zpráva, že nepřátelské výsadky byly v několika hodinách rozdrceny našimi tankovými jednotkami. Všichni jsme propukli v jásot.

Nějaký starý voják hned začal pyšně vykládat:

„No, bodejť. Už několik let jsme se přece na likvidování výsadků připravovali. Vždyť jsme na ten útok už dávno čekali.“

Rozkaz k odjezdu byl vydán teprve k ránu. Začalo rozdělování po vagónech, do každého přišlo asi dvacet pět lidí. Dostali jsme se s Hamanakou a Morišimou do stejného vagónu, jemuž velel poddůstojník Ofuži. Hajašida byl o několik vagónů dál. Vlak měl třicet osm vozů, a tak v něm mohlo být asi tisíc lidí.

Ofuži nám dovolil až do odjezdu spát, ale já jsem se chtěl ještě s několika kamarády napřed trochu umýt, a proto jsme vyšli ven. Na cestě jsem se setkal s pomocným technikem Sagawou. Pozdřavil jsem ho a zeptal se, co se stalo s panem Koedou.

„Právě jsem u něho byl. Má smůlu, chudák... No, od nynějška to bude s námi se všemi horší, ale nesmíme zapomínat na své povinnosti. Tak vytrvejte, hoši!“

Zdalo se, že se o Koedovi nechce příliš šířit.

Už se rozednívalo. Před odjezdem nám poddůstojník Ofuži ještě rozdál lahvičky s cyankáli se slovy:

„Kdybyste se dostali do nepřátelského zajetí, zachraňte tajemství útvaru tím, že tohle vypijete!“

Přes všechno odhodlání nám přebíhal mráz po zádech, když nám podával tu smrtonosnou tekutinu. Schoval jsem si lahvičku

do pouzdra od talismanu tento nový talisman mi měl v nejkrajnějším případě zachránit čest.

Byl jsem dost unaven, ale přece jsem nechtěl spát. Pro Kusuna se už nedá nic udělat, ale snad bych se ještě před odjezdem stačil rozloučit s panem Koedou. Nejprve jsem šel vyhledat Sasu a Hosaku, kteří se mnou u pana Koedy pracovali. Hosaku jsem nikde nenašel, ale Sasa souhlasil.

„Už jsem na to také pomýšlel. Ale, co myslíš, dovolí nám to?“

Náčelník Ofuži nám to hned dovolil. Jenom jsme mu museli slíbit, že se vrátíme nejpozději za půl hodiny. Když jsme vyběhli, slyšeli jsme, jak Ofuži vyzývá ostatní:

„Už se nikdo nechce jít rozloučit s nemocnými kamarády?“

Z nádraží do nemocnice to bylo pěšky asi deset minut. Z nemocnice se ozýval pláč a výkřiky těch, kteří měli zůstat v táboře. Vždyť i oni si jistě uvědomovali, že přísně tajné posláni útvaru bude vyžadovat zahlázení všech stop a odstranění všech svědků ...

Pan Koeda, celý pohublý po operaci, ležel nehybně na posteli a podřimoval. Když nás spatřil, pozvedl hlavu a oči se mu rozzářily.

„Akijama ... Sasa ...“

Řekl to, jako by vyslovil jména přátel, s nimiž se setkává poprvé po dlouhých letech, a přitom mu zvlhl zrak. Operace slepého střeva prý dopadla dobře, ale právě kvůli ní se teď dostal do neštěstí.

„Pane inženýre, přišli jsme se s vámi na chvíli rozloučit. My totiž odjíždíme.“

„Tak vy ... už odjíždíte ...“

Nějak mu při tom selhal hlas. Náhle se mu z očí vyřinuly slzy a proudem mu stékaly po tvářích.

Až do minulého týdne kdykoli viděl, že jsme ve špatné náladě, vesele na nás zahlaholil:

„No tak, hoši, vzmužte se! Půjdeme spolu na louku a zazpíváme si, chcete? Pořádně nahlas, ať se ten smutek lekne a uteče.“

Jak se změnil! Ale nebylo na tom nic nepochopitelného. I Sasa plakal. Asi myslel na to, co by s ním bylo, kdyby se mu byla ta jeho nehoda přihodila o něco později.

Uvědomil jsem si, že je to určitě mé poslední setkání s panem Koedou, a tak jsem mu chtěl za všechno poděkovat, ale čím víc jsem myslel na jeho osud, tím mi bylo těžší vyslovit slova rozloučení.

„Pane inženýre, my teď odjíždíme na jiné pracoviště. Budeme

se těšit, že se co nejdříve uzdravíte a přijedete za námi. Dávejte na sebe pozor a brzy se k nám vraťte.“

Nebyla to pouhá falešná slova útěchy, ale opravdu upřímné, i když příliš neuskutečnitelné přání.

Sasa se také přidal:

Brzy se nám uzdravte.

„Ty ... Akijamo, ty ... přece víš ...!“

Vytáhl chvějící se rukou zpod polštáře tutez lahvičku cyankáli, jakou jsme před chvílí dostali my na nádraží. Zamrazilo mě.

Už jsem nevěděl, čím ho potěšit.

„Tak tedy... na shledanou.“

Když jsme odcházeli, měli jsme nohy jako z olova.

* * *

Hlavní část útvaru, asi tisíc lidí, měla odjet nákladním vlakem, a zbylé jednotky, které zde musely zůstat k dokončení zahlazovacích prací, měly uprchnout dopravními letadly.

V jedenáct hodin dopoledne jsme dostali rozkaz nastoupit do vlaku.

Ani nás už nijak nezařazovali, lidé zůstávali pospolu přibližně podle skupin z laboratoří, ale já jsem zůstal jako předtím ve stejném vagónu s Hamanakou a Morišimou. V našem voze byli kromě poddůstojníka Ofužiho i vojáci Ócuna a Itó.

Nějakou dobu jsme ještě stáli a já jsem usnul. Probudilo mě skřípání kol a houkání lokomotivy. Bylo už po třetí hodině odpolední.

Stále poprchávalo. Vyhlédl jsem skulinou ve dveřích a spatřil jsem vzdalující se trosky tábora. Bylo to jako prchající vidina strašlivého snu. Z pobořených zdí šlehaly plameny a k nebi se valil černý kouř. Jen hlavní budova se stále ještě tyčila nad ostatní, třebaže už neměla střechu a z oken se kouřilo. Cihlové budovy školní jednotky byly v jednom plameni a z farmy pokusných zvířat už nezbylo nic než doutnající trosky. Také zásobovací auta v parku dosud doutnala.

Tehdy mi znovu vytanul na mysli pan Akaši, o kterém jsem už dlouho neslyšel. Nikdo se o něm ani slovem nezmiňoval a neměl jsem tušení, kde by tak mohl být.

jsme pronásledováni

Dlouhý vlak se vinul po kolejích jako prchající had. V mém vagónu byli většinou příslušníci vojenského dorostu a vojáci základní služby a jen asi polovina jich měla u sebe zbraně. Revolvery a vojenské šavle byly asi někde uloženy. Vysocí důstojníci jeli v posledním voze.

Třebaže jsme prchali, nevěřili jsme dosud v porážku Japonska. Jenom nám bylo divné, že ani velitel vagónu Ofuži neví, kam vlastně jedeme.

Nejprve jsme mysleli, že jedeme do Tungchua, ale v Pingfangu jsme neodbočili na jih, jak by se dalo očekávat, nýbrž pokračovali v cestě na sever do Charbinu, což nás úplně spletlo.

Hamanaka s Morišimou tvrdě spali a já jsem usnul znovu také. Když jsem se pak probudil, vlak stál v úplně tmě uprostřed polí. Morišima byl vzhůru, Hamanaka ještě spal.

„Kde to jsme?“

„Prý nedaleko Charbinu.“

„Nevíš něco nového?“

„Ale, nikdo nic neví. Vypadá to, že jedeme úplně naslepo.“

Otočil jsem se k svobodníku Nogučimu, který seděl vzadu.

„Nevíte, prosím vás, kam jedeme?“

„Snad do Tungchua, mám ten dojem.“ Ani v jeho odpovědi nebylo moc jistoty.

„A proč tedy nejedeme přímo na jih po lapinské trati?“

„Asi se v Lapinu něco děje, nějaká vzpoura. Tam v těch horách Učang byly vždycky silné oddíly komunistických partyzánů. Ani když jsme byli pány celého Mandžuska, nedokázali jsme je úplně potříit. Tak asi pojedeme do Tungchua přes Sinťing a Tirin, nebo snad kolem Benšichu. Ale nevím to jistě.“

Noguči mi sice sdělil jen své domněnky, ale zdálo se mi to docela pravděpodobné.

Hukot sovětských letadel se ozval silněji, a teprve tehdy jsem si uvědomil, že nás provázel už delší dobu.

Poddůstojník Ofuži se vrátil z porady ve velitelském vagónu a podal nám zprávu o situaci. Naše armáda úspěšně odolává silnému náporu sovětských vojsk v oblasti Nutanťiang, ale z Vnějšího Mongolska pronikly do Mandžuska velmi silné nepřátelské útvary a postupují nečekaně rychle. Budou-li pokračovat stále stejnou rychlostí, budou už čtrnáctého v Sinťingu. To znamená, že my už musíme do té doby mít Sinťing za sebou.

„A myslíte, že to dokážeme, když všude tak dlouho stojíme?“
„Nedá se nic dělat, když to nejde, tak to nejde! Budeme dělat, co se dá, ale...“

Starí vojáci mezi sebou znepokojeně rozmlouvali.

Ofuži nás však uklidnil:

„Jen žádné strachy, zatím to ještě můžeme krásně stihnout. Teď se radši pořádně prospěte, kdoví, zda zase nebudeme muset být celou noc vzhůru.“

Tak jsem zase usnul.

Probudil jsem se až o půlnoci, právě, když jsme přijížděli do Charbinu. Byl jsem ještě celý rozespalý.

Poddůstojník Ofuži otevřel dveře vagónu a já jsem zahlédl, jak se do vlaku tlačí zástupy uprchlíků, stěží zadržované vojenskými policisty. Nikde však nebyly žádné známky vzpoury, a tak jsem s pocitem úlevy zase usnul.

Za svítání jsme již ujížděli na jih směrem k Sin-ťingu. Předcházející večer asi pršelo a náš vlak se vinul jako černý had po svěží zelené louce, na níž se v ranním slunci třpytila rosa.

Vojáci mezi sebou rozprávěli:

„Nějak se nám ten vlak pořád prodlužuje; to už asi v Charbinu zase připojili další vagóny, nemyslíte?“

„Ovšem, sám jsem to viděl. Vy jste zrovna všichni spali. Prý se k nám připojilo osazenstvo nějaké továrny, taky asi nějaký tajný vojenský objekt nebo co.“

Určitě to byla ta továrna na filtrátory, v níž jsme tenkrát byli na exkurzi.

Odpoledne nám ohlásili, že Sovětská armáda zničila železniční most přes řeku Lalinche. Tato akce nás dosud přímo neohrožovala, ale znamenalo to pro nás značné zdržení. Zase jsme postávali na každém kilometru, což vyvolávalo silné obavy.

Vlak s vystěhovalci, který jel před námi, se pohyboval pomalu a zdržoval nás. Mandžuskému strojvůdci se asi moc nechtělo jet na jih a schválně jízdu sabotoval. Sovětská armáda se zřejmě zaměřila na mandžuskou magistrálu a obkličovala ji ze všech stran. Strojvůdce se asi obával, že se už nebude moci vrátit ze Sinťingu do Charbinu.

Sotva jsme se dostali za právě opravený železniční most přes Lalinche, už jsme zase zastavili. Nejprve byl vyslán průzkum, aby zjistil, zda je v okolí bezpečno, a pak většina mužů vystoupila z vagónů, aby vykonala potřebu.

Vůbec kdykoli jsme delší dobu stáli, byly ke každému vozu postaveny hlídky, pro případ, že by na nás nepřítel znenadání

zaútočil. Jinak jsme mohli jíst a spát podle libosti ve dne i v noci.

Druhý den po odjezdu z tábora nám došly přiděly chleba a pečiva a museli jsme začít vařit. Vytáhli jsme pytel rýže zpod rohoží a nasypali ji do hrnce. Neměli jsme však palivo, a tak bylo nutno rozbít několik beden od cukru. Někdo přinesl vodu z lokomotivy. Kolem trati jsme nasbírali kamení, postavili jakási primitivní kamna a začali jsme vařit. Tu přišel signál k odjezdu.

„U čerta, to je pitomý nápad! Zrovna když jsme si postavili kamna ...“

Všichni jsme nadávali, ale přece jen jsme byli rádi, že už zase ujíždíme.

Hrnc s namočenou rýží jsme odnesli zpátky do vagónu.

Voják, který vykloněn z vagónu přehlížel vlak, náhle vykřikl:

„Hergot, ze zadních vagónů se kouří!“

Poddůstojník Ofuži hned vyskočil a polekaně se zeptal:

„Co je? Snad tam nehoří?“

Také jsem se ulekl vždyť tam přece byl náš štáb!

Asi tak o pět vagónů za námi probleskovaly rudé plamínky a stoupal šedivý kouř. Od té doby, co jsme v táboře pálili mrtvoly, zařízení a budovy, neustále nám před očima tancovaly plameny, až to vyústilo v panický strach z ohně jako by všude za námi bylo jediné zběsilé moře ohně, před kterým prcháme a které nás stále dohání.

Avšak ty rudé plameny se zrodily jen v naší chorobné obrazotvornosti; ta troška kouře stoupala ze zadního vagónu proto, že si tam právě vařili rýží.

rozhodnutí k útoku

Čtrnáctého srpna k poledni jsme dorazili k předposlední zastávce před Sin-ťingem, kterým jsme měli projet nejpozději do čtrnáctého. Město už bylo v dohledu, avšak obestíral je hrozivý oblak kouře.

Tehdy bylo přerušeno jakékoli spojení s velitelstvím armády, a tak jsme nevěděli nic ani o pohybech našich vojsk, ani o úmyslech nepřítele. Veškeré rozhodování spočívalo na velitelství útvaru.

Avšak ať už byl ten zlověstný kouř nad Sin-ťingem znamením

tuhého boje, nebo svědčil o tom, že místo hoří, bylo tam v každém případě něco v nepořádku.

Naše velitelství rozhodlo počítat s nejhorším, totiž, že Singfing ie už v rukou předvoje Sovětské armády.

Bylo rozhodnuto zůstat přes noc na místě, postavit silné stráže, navařit rýže do zásoby a sehnat někde v okolí zeleninu.

Šli jsme s Morišimou také na lov a nakradli jsme na blízkém poli náruč cibule.

Večer nám Ofuži přečetl rozkaz:

„Spalte vše, co by mohlo svědčit o vaší vojenské příslušnosti ! Ponechte si jen nejdůležitější věci! Nepočítejte se záchranou života!“

Zapadající slunce nám v našem rozčilení připadalo příšerní rudé.

V příkopu vedle trati jsme spálili všechny osobní průkazy, deníky, peněženky a fotografie z útvaru. Také všechny ostatní věci jsme museli odevzdat, docela jako bychom se připravovali na smrt. Až dosud jsme přece jen doufali, že se z toho snad nějak dostaneme, ale nyní jsme naději úplně ztráceli. Zachvátila nás taková netečnost k vlastnímu osudu, s jakou člověk lhostejně odchází na smrt. V mé peněžence se od dubna nastrádalo přes tisíc jenů. S rozčarováním jsem sledoval, jak se mé čtyřměsíční úspory před očima mění v popel, a s nimi i můj deník a ostatní věci.

Jenom pohlednici Kusunovy matky jsem pevně držel v ruce a zdráhal jsem se ji hodit do ohně. Byl jsem přesvědčen, že chudák Kusuno, nakažený morem, už není mezi živými. Buďto ho zabili, nebo donutili k sebevraždě. Byl bych si chtěl tu fotografii ponechat, ale strach o vlastní život byl silnější než pocit povinnosti ke kamarádovi.

Všichni kolem poslušně pálili své osobní doklady. Náhlý soumrak pozdního léta jako by se zrodil z toho čpícího kouře. Pohlížel jsem do ohně a v paměti mi utkvěly znaky, které bíle prosvítaly na pokroucené zčernalé pohlednici, rychle se měnící v popel.

Pak přišel Ofuži a zeptal se, zdali jsme na nic nezapomněli.

„Tajemství našeho útvaru je důležitější než naše životy!“ Kdyby se prozradilo, že jsme připravovali biologickou válku, nesmírně by to uškodilo ideám naší říše a naší svaté války. Říkali nám vždycky, že bojujeme za mír na Dálném východě, ale přejí si skutečně národy Dálného východu takovou válku a takový mír? Například v Mandžusku si naše armáda počínala naprosto bezohledně. Jak

jsem mohl věřit takové propagandě, když jsem na vlastní oči viděl pálení mandžuských vesnic?

S příchodem večerního soumraku se oblak kouře nad Sinťingem změnil v rudou záři.

* * *

Patnáctého srpna. Asi ve čtyři hodiny odpoledne se roznesla zpráva, že prý Japonsko prohrálo válku. Avšak spojení s velitelstvím kwantunské armády dosud nebylo navázáno, a nebylo proto možno této zprávě věřit.

K večeru byli posláni dva vojenští lékaři do Sinťingu, aby navázali spojení s velitelstvím. Pro jejich doprovod bylo vybráno asi deset vojáků, z každého vagónu nějaký.

Kdyby se měla zpráva o kapitulaci potvrdit, měli od velitelství dostat rozpouštěcí rozkaz, abychom pak mohli uprchnout. Avšak i kdyby se ukázalo, že to byla planá zvěst, musíme prchat, neboť náš útvar je zcela neschopen boje.

Splní-li se však naše nejhorší obavy a Sinťing bude v rukou Sovětské armády ...

„Není pro nás záchrany, protože jsme ze sedmistéhojedenatřicátého útvaru. Ale bojovat budeme do posledního muže!“

Vyslaní vojáci nasedli do aut, která patrně přijela z Charbinu, a odjeli do Sinťingu. Snad už se nevrátí, možná, že jedou na jistou smrt. Všech tisíc příslušníků útvaru za nimi pohlíželo s modlitbou na rtech, aby se vrátili živi a zdraví a přinesli nám dobré zprávy. Já jsem tehdy zrovna stál na stráži.

Hned, jak auta zmizela z dohledu, byla vyhlášena bojová pohotovost. Měli jsme většinou jen šavle, revolvery a tu a tam někdo i pušku. Kromě toho tam byly dva lehké kulomety a několik ručních granátů.

Seřadili jsme se podél celého dlouhého vlaku. Pak se rozlehl povel:

„Šavle vytasit!“

Tisíc šavlí vylétlo k nebi jako les. V jejich vyleštěném ostří se odrážely rudé paprsky zapadajícího slunce barvou krve. To v nás ještě více roznítilo pocit nebezpečí a předtuchu krutého boje.

„Bylo rozhodnuto probít se dnes v noci sinťinským nádražím. Nesmí nás zadržet ani nepřátelský útok. V nejhorším případě pamatujte na svou vojenskou povinnost a zachovejte tajemství útvaru!“

Ofuži nám s vážnou tváří vyřizoval rozkaz velitelství útvaru.

Zbledl jsem. Jak dopadne tento výpad? Vždyť vojenští lékaři ani ostatní příslušníci útvaru dosud nezažili skutečnou válku! Bezděky jsem sevřel v ruce lahvičku cyankáli.

Čilý a energický voják Itó nás povzbudivě vybídl k jídlu:

„Pamatujte na svou vojenskou povinnost a koukejte se pořádně najíst! Jen žádný zbytečný strach; až budeme muset umřít, tak umřeme, ale do té doby je ještě dost času!“

Avšak z jeho přehnaně bezstarostného chování bylo znát, že se snaží přesvědčit i sám sebe.

Vojáci horlivě pomáhali při vaření, aby zahnali doléhající obavy. Snaželi z okolí zeleninu a palivo.

„Brr, to naše japonské rýžové víno nestojí za nic. To tady nemáme nic lepšího? Tady ve vedlejším vagónu prý mají něco moc dobrého. Pane Ócuno, vy máte takový sympatický obličej, nezkusil byste se tam zeptat?“

Ócuna byl polichocen. Odpověděl sice neochotně: „Proč si tam nedojdete sám?“ Ale nakonec si to rozmyslil a šel to zkusit.

Za chvíli se vrátil s lahví whisky.

„Ó, vy jste skvělý, pane Ócuno! Tak tohleto si pěkně schováme a dnes budeme pít rýžové víno. Pro dnešek se zrovna nejlépe hodí, takový zatracený den!“

A Itó zase vytáhl to rýžové víno, o němž před chvílí řekl, že nestojí za nic.

„Cože, my to teď nebudeme pít?“

„To si schováme, až nám bude opravdu dobře. Připijeme si tím, až vyhodíme kotvu u japonských břehů. Jestli jsou v Sinfingu Rusové, tak je se vším konec, nač tedy pít? A jestli ne, jestli se zachráníme, to nám pak teprve zachutná. Tak co říkáte, mám to schovat?“

Potom zabalil láhev do své šály a uložil ji do svého kufru.

Napili jsme se rýžového vína, navečeřeli jsme se a očekávali odjezd vlaku.

Přiblížila se chvíle odjezdu. Zatarasili jsme dveře vagónu a na obě strany jsme postavili stráž ke střílnám. Napjatě jsme svírali v ruku šavle a revolvery.

Konečně jsme vyjeli. S každým úderem kol o pražce napětí v temném vagónu rostlo.

zástupy uprchlíků

Když jsme dojeli na sintínské nádraží, vlak se proti všemu očekávání zastavil.

I přes zavřené dveře bylo slyšet nepokojný hukot na nástupišti, podobající se bouřlivému příboji. Hned jsme poznali, že jsou to uprchlíci. Avšak dosud jsme nevěděli, zda jsou už v Sintingu Rusové, a nemohli jsme tedy otevřít.

Někdo vytrvale bouchal na dveře vagónu nějakým kamenem. Velitel vagónu Ofuži nám šeptem poručil:

„Mlčet, neodpovídat!“

„Otevřete! Otevřete!“

Bouchání na dveře bylo stále naléhavější.

Ulevilo se nám, když jsme poznali, že jsou to Japonci, a otevřeli jsme. Byli to vojenští policisté.

Stanice byla přeplněna hlučícími a nadávajícími lidmi a vagóny i lokomotivy vlaků jimi byly doslova ověšeny. Jakmile spatřili náš vlak, hned se k nám ze všech stran hrnuli.

Ofuži odpovídal na policistovy otázky, co jsme zač, kdo je náš velitel a kam jedeme. Bylo vidět, že váhá prozradit číslo našeho útvaru.

Policisté zanedlouho pochopili, oč jde, a nechali nás být.

Ještě před polednem nám sdělili, že se odtud asi hned tak nedostaneme, neboť ve městě vypukla vzpoura žáků mandžuské vojenské školy, Japonci jsou zabíjeni, strojvůdci opouštějí lokomotivy a doprava je ochromena.

Několik policistů zůstalo u našeho vlaku, aby ho chránili před náporem zoufalých uprchlíků, avšak bylo to opravdu nad jejich síly.

„Prosím vás, páni vojáci, vemte nás s sebou!“

„Pusťte nás třeba na střechu, nebo nás nechtě viset na dveřích, jenom nás, prosím vás, vemte s sebou!“

Naléhavé prosby uprchlíků v nás vzbuzovaly soucit.

Někteří horkokrevní chlapci se rovnou cpali dovnitř a řvali na ostatní:

„Pojďte dovnitř, vždyť je tady volno!“

S takovými si vojáci ještě věděli rady, ale mnohem těžší bylo odmítat staré babičky nebo nemocné lidi, sotva se držící na nohou.

Ofuži vytrvale odmítal všechny prosby, ale na čele mu vyrazil pot.

„Opravdu nemůžeme nikoho vzít, máme přísný zákaz.“

Avšak stařena také byla zoufale vytrvalá:

„Jaké povolení si máme opatřit, ke komu se máme obrátit? Proboha, jen mě tady nenechávejte!“

V takové zoufalé situaci bylo skutečně nepochopitelné, proč bychom s sebou nemohli vzít několik lidí. Ve vagónu bylo opravdu ještě dost místa a nyní, když už jsme vlastně válku prohráli nebylo za takových okolností správné odvolávat se na vojenský zákaz.

Ofuži musel nakonec zatarasit dveře.

„Je mi líto, ale nedá se nic dělat. Raději se s nimi vůbec nebudeme bavit. Lehněte si a spěte!“

Venku se stále ozývaly naléhavé prosby a pláč. Všichni jsme měli soucit s uprchlíky, ale nebylo možno ohrozit tajemství útvaru kvůli soucitu.

V zavřeném voze bylo horko a dusno jako ve stáji. Ale hlavně že tu ještě nebyli Rusové! Všichni jsme byli vyčerpaní prožitými napětím a jen s velkou námahou jsme drželi oči otevřeny. Nakonec už většina podřimovala.

K ránu bylo všude kolem nás neobvyklé ticho. Lidské hlasy se ozývaly až odněkud z dálky. Vyhlédl jsem skulinou ve dveřích a spatřil jsem dvě husté řady vojenských policistů obklopující vlak.

Zanedlouho se k nám donesla zpráva, že se vrátila průzkumná skupina, kterou jsme vyslali včera večer do Sintingu, aby navázala spojení s velitelstvím kwantunské armády. Hlavní velitel prý nebyl přítomen, ale jeho zástupce rozkázal, abychom se snažili co nejrychleji dostat do Japonska, a slíbil, že učiní všechna potřebná opatření.

Ti vojenští policisté, kteří nás chránili, byli také jedním z těchto opatření.

Náhle vzbudil naši pozornost chraplavý zvuk nádražního rozhlasu:

„... prohráli jsme válku, ale celistvost našeho státu bude zachována a sláva našeho národa potrvá. Musíme si zachovat národní hrdost a smysl pro pořádek.“

Ale nikdo z nás tehdy na takové věci nemyslel. Uvažovali jsme o tom, zda se vůbec dostaneme domů a jak to tam asi vypadá. Byli jsme plni strachu o svůj život a obav o budoucnost. Když se člověk neustále pohybuje na hranicích života a smrti, snad ani nemůže myslet na takové věci jako celistvost státu a národní hrdost.

Chýlilo se k poledni a stále jsme ještě nevěděli, kdy vyjedeme z nádraží. Vlak, který stál před námi, se dosud nechystal odjet, a navíc uprchlí mandžusští strojvůdci. Právě prý hledali někoho, kdo by uměl řídit lokomotivu.

Měli jsme hlad. Navrhl jsem:

„Což abychom si někde uvařili rýži?“

Morišima souhlasil. Vzali jsme hrnec s rýží, přešli jsme troje koleje a dostali jsme se řadami policistů až do nádražní budovy, kde byla i liduprázdná restaurace.

V kuchyni byl hrozný nepořádek, ale kamna byla dobrá. Morišima rozdělával oheň a já jsem mu hledal palivo. Nebylo tam uhlí ani dříví, ale po zemi se válely kusy rozbitého nábytku a náradí, které báječně hořely. Pak jsem ještě objevil trochu soli a pepře. Už dva dny jsme jedli jen sušenou fazolovou kaši. Vůně soli a pepře tím více roznítla náš hlad.

Sotva se rýže v hrnci začala vařit, přiběhl Hamanaka, sotva dechu popadáje.

„Odjezd! Pospěšte si, nebo tady zůstanete!“

Nedali jsme se dvakrát pobízet. Sáhl jsem do hrnce, ale rýže byla moc horká. Nechtěli jsme se však vzdát jídla, uchopili jsme s Morišimou hrnec každý za jedno ucho a utíkali jsme s ním k vlaku.

Vtom jsme zahlédli na nástupišti bědující ženu. Musela být ještě mladá, ale šaty i obličej měla do černa umazané a vypadalo to, že je těžce nemocná. Ani nebylo k poznání, je-li to Japonka nebo Číňanka. Ostatně teď nebylo na takové věci kdy.

Sotva jsme se vrátili do vagónu, vzali nám ostatní hrnec z rukou a hltavě se pustili do nedovařené rýže.

„Díky vám, jste pašáci!“

Měli jsme co dělat, aby na nás také něco zbylo. Vlak se dal pomalu do pohybu.

Tak teď už snad opravdu jedeme domů!

Avšak dosud hrozí nebezpečí. Sovětská vojska, postupující ze západu, prý byla zadržena u Šinganlingu, ale mohli bychom být ohroženi jednotkami pronikajícími k magistrále od Dže-che.

úník v poslední chvíli

V Nansinťingu jsem viděl, jak nakládají raněné do lazaretního vlaku. Nad nádražím plným hluku a zmatku se tyčilo několik černých plynojemů.

Občas kolem nás přejel vlak opačným směrem. Byli to naši vojáci. Nemohl jsem pochopit, jak to, že stále ještě jezdí vlaky tím směrem. Byli to asi ženisté z Mukdenu, kteří jeli bourat náš tábor. Ženisté, kteří byli v táboře už předtím, neměli s sebou dosti výkonné stroje, takže se jim asi dosud nepodařilo zahladit stopy po hlavní budově, která byla větší než Marubiru.

Když jsme občas někde zastavili, okolní obyvatelé nám přišli prodávat bílé melounky, ale odmítali naše vojenské poukázky. Tehdy jsme pocítili trpkost porážky, Měli jsme však žízeň a nezbývalo, než nabídnout jim na výměnu šaty a pokrývky. Také já jsem vyměnil svou pokrývku za třicet melounků.

Cesta do Sinťingu byla celkem klidná, jenom s vařením byla potíž. Zastávky byly krátké, a když jsme si venku rozdělali oheň, museli jsme toho vždycky v polovině nechat. Museli jsme začít vařit ve vagónu. U dveří po obou stranách vozu bylo trochu volného místa, které zevnitř vypadalo jako prohlubenina. Na dno jsme položili kousek plechu a rozdělali oheň. Nesnesitelné dusno se tím ještě zhoršilo.

V jedné zastávce nedaleko Mukdenu jsme ve vagónu už nemohli vydržet. Všichni jsme vystoupili a šli jsme se opláchnout k lokomotivě. Bylo to báječné osvěžení. Všiml jsem si při tom dvou vojenských policistů s tasenými šavlemi, kteří stáli za mandžuským strojvůdcem a hlídali ho. Kdykoli se strojvůdce otočil stranou, nebo učinil nějaký zbytečný pohyb, hned ho šfouchali šavlemi do zad.

Vzpomínám si, že jsme do Mukdenu dorazili sedmnáctého srpna. Proti všemu očekávání bylo nádraží úplně prázdné, jenom příslušníci dobrovolné milice zametali nástupiště. Což už všichni uprchlíci ujeli? Nebo je Sovětská armáda už tak blízko, že nedoufají v záchranu vlakem? Tento klid nám dělal ještě více starostí než zmatek v Sinťingu.

Na mukdenském nádraží jsme zažili radostné překvapení. Na vedlejší kolej totiž přijel nákladní vlak naložený suchary. Pomysleli jsme si, že to teď už stejně nikomu nepatří a nám to ušetří vaření, a pobrali jsme, co se dalo. Každý dostal jeden ohromný balík a hned jsme se suchary přejedli.

Z Mukdenu jsme pokračovali v cestě směrem na východ. Přišla zpráva, že až dorazíme do Benšichu, musíme vyslat skupinu mužů do Tungchua. Také z našeho vagónu měl být do ní vybrán jeden muž.

Skupina měla za úkol spojit se s první částí útvaru, která měla být v Tungchua, a pokud možno získat od vojenského velitelství rozpouštěcí rozkaz.

Velitel vagónu Ofuži nás všechny přelétl zrakem a rázně se zeptal:

„Tak kdo tam půjde?“

Z Benšichu do Tungchua to bylo přes dvě stě kilometrů v obtížném horském terénu bez železnice. Znamenalo to znovu riskovat život, který jsme sotva zachránili.

Když se začalo mluvit o Tungchua, bezděky jsem pohlédl na Hamanaku. Na okamžik se mu rozzářil zrak. V jeho srdci jako by se nyní něco probudilo. Určitě si vzpomněl na slečnu Imadovou, kvůli níž se pokusil o útěk z tábora.

Potom zase tiše sklonil hlavu. Zdálo se mi pochybné, že je slečna Imadová v Tungchua, a obával jsem se, aby se Hamanaka nepřihlásil. Napjatě jsem sledoval jeho chování. Morišima si toho také všiml.

Avšak vojáci považovali za samozřejmé, že půjde některý z nich, a na naše starosti neměli čas.

Nepříjemné mlčení v setmělém vagónu na nás tísnivě doléhalo.

Potom mlčky povstal vojín Itó. Všichni na něho překvapeně pohlédli.

Ofuži se ho tiše zeptal:

„Vy tam půjdete?“

„Někdo tam stejně musí,“ zamumlal Itó a pak s povzdechem dodal: „No, děj se vůle boží!“

Jeho statná postava vypadala v té chvíli nějak nejistě a zkroutěně.

Potom vybalil ze své šály onu láhev whisky, kterou jsme si měli připít, až přistaneme u japonských břehů. Uchopil ji do obou rukou a zuby vytáhl zátku. Nikdo neřekl ani slova, všichni mu ten doušek ze srdce přáli.

Ócuna mu řekl:

„Jen se napijte, nám to nevadí!“

„Vždyť to nic není, nemusím hned kvůli tomu bláznit...“

Po chvíli si však začal uvědomovat, do čeho se to vlastně dostal. Odešel stranou a s povzdechem říkal sám pro sebe:

„Jsem to ale blbec ...“

Dovedl jsem si představit, jak mu asi bylo, když si uvědomil, že musí opustit své druhy.

Do Benšichu jsme dorazili po západu slunce, Vlak zastavil a z každého vagónu vystoupil Jeden voják, určený pro skupinu do Tungchua.

„To už se asi nikdy nesetkáme.“

Konečně někdo vyslovil to, co nám všem v té chvíli tanulo na mysli a stále nechtělo z úst.

Itó odpověděl s nuceným smíchem:

„Však nikdo nevíme, co nás čeká. Tak se mějte dobře!“

Potom nám každému stiskl ruku.

V Ben-ši-chu jsme stáli sotva deset minut. Potom se vlak zase rozjel a skupina, která zůstala na nástupišti v odlesku posledních červánků, nám smutně mávala na rozloučenou, až jsme ji ztratili z dohledu.

Itó už mezi námi nebyl. Bylo nám, jako bychom měli jednoho padlého.

Někdo zašeptal:

„Kéž by se vrátil živ a zdrav.“

Promluvil nám tím z duše. Pak nastalo dlouhé mlčení a každý začal přemýšlet o svém vlastním osudu. Už brzy budeme v Koreji. Tam to snad bude bezpečnější. Nebyli jsme si však už ničím jisti a stále v nás sílil strach o život, strach z nějakého nepředvídaného nebezpečí.

- - - Nikdo neví, co se stalo s onou skupinou vyslanou do Tungchua. Dodneška se snad žádný z nich nevrátil - - -

Devatenáctého srpna ještě před úsvitem jsme konečně přejeli přes řeku Jalu. Později jsem se doslechl, že když jsme přejížděli po železničním mostě, byly všechny lékařské přístroje hozeny do řeky.

Tak jsme tedy unikli z Mandžuska, ale strach nás stále ještě neopouštěl.

Hned nato obsadila Sovětská armáda Charbin a za tři hodiny po našem odjezdu byl vyhozen do povětří most přes řeku Jalu. Snad to udělali Rusové, snad partyzáni nebo místní obyvatelé, to se dodneška neví.

přísaha mlčení

Když jsme přijeli do Pchjongjangu, uvítaly nás na nástupišti zástupy vojáků a důstojníků. Na první pohled mi jejich tváře připadaly nějak známé. Byli to příslušníci našeho útvaru, kteří před několika týdny odjeli do Tungchua. Blahopřáli jsme si navzájem a vyprávěli jsme si, co bylo od té doby, kdy jsme se viděli naposled. Byl tam i vojín Asó ze skupiny moru a náčelník Sato ze školní jednotky.

Na konci nástupiště vítali vysocí důstojníci náčelníka útvaru generála Išiiho.

Také oni se prý snažili co nejrychleji uprchnout z Mandžuska a byli prý až na několik nemocných všichni živí a zdraví.

Také ti, kteří zůstali v táboře k dokončení zahlazovacích prací, už přilétli do Pchjongjangu dopravními letadly.

Sedmistýjedenatřicátý útvar tedy až na příslušníky jedné odbočky uprchl do bezpečí.

Ve vagónu se rozproudil živý hovor.

Mluvílo se také o japonské továrně na výrobu atomové pumy, která prý byla ukryta v severokorejských horách. Bohužel prý jsme prohráli válku dříve, než jsme stačili dokončit výzkum, ale šestnáctého srpna prý se konal pokus ve Wonsančchungu, který byl překvapivě úspěšný. Amerika prý nás předešla jenom proto, že jsme byli příliš opatrní.

- - - Avšak snad to byly jen vymyšlené povídačky.

Jeden z vojáků, kteří přiletěli do Pchjongjangu letadlem, mi pověděl o panu Akašim.

V noci z třináctého na čtrnáctého byly už dokončeny všechny zahlazovací práce a poslední letadlo se chystalo k odletu, když tu zjistili, že pan Akaši mezi nimi není. Hledali ho po celém táboře, až došli do jedné části důstojnické ubytovny, která dosud neshořela. Po podlaze tekla pramínek krve, který pokračoval až do šatny. Pomysleli si, že pan Akaši spáchal sebevraždu, a se strachem otevřeli dveře.

„Co je? To jste vy?“

Pan Akaši tam klidně seděl, jedl vařenou slepici a zapíjel ji vínem.

„Já jsem si hned myslel, že na Rusy je ještě brzy. Nevezmete si se mnou kousek slepice?“

Byl už nejvyšší čas odstartovat. Všichni se obdivovali jeho odvaze.

Avšak pan Akaši byl už odhodlán k sebevraždě. I kdyby uprchl z tábora, někde ho určitě chytí. Kdyby se mu podařilo utéci do Japonska, bude postaven před soud jako válečný zločinec.

Nakonec se prý dal přemluvit a odletěl s nimi do Pchjongjangu, ale potom prý někam odešel a více už o něm nikdo neví.

„Toho jen tak snadno nechytí, to je chlapík!“

Přesto jsem se neubránil vroucí modlitbě za pana Akašiho.

* * *

Za dva dny jsme projeli napříč Korejským poloostrovem. Byla to vcelku klidná cesta.

Jen občas nás polekala nepřátelská letadla, která shazovala nějaké letáky, a několik příslušníků útvaru bylo v noci přepadeno Korejci, když hledali v okolí pitnou vodu, ale jinak jsme ve dne v noci podřimovali a odpočívali.

Jedenadvacátého srpna v deset hodin dopoledne jsme dorazili do Fusanu. Vložili jsme tam z vagónů potraviny a vyměnili jsme své vojenské poukázky za peníze. Dostali jsme však jen třicet jenů na osobu, více pro nás neměli.

Ve Fusanu jsme strávili dva dny plné nedočkavosti, kdy už vyplujeme domů. Ani jsme se nestarali o jídlo; jedli jsme ústřice, které jsme našli na železných konstrukcích v docích.

Znepokojovala nás zpráva, že nebudeme moci odjet, protože nejsou lodi. Ale ani po porážce neustály všemožné snahy vojenských činitelů, aby bylo tajemství sedmistéhojedenatřicátého útvaru zachováno.

V poledne 23. srpna jsme nastoupili na loď flotily „Akacuki“ a odpluli jsme do Japonska. Teprve tehdy jsme zjistili, že nás tu zbylo už jen asi sto, ostatní již postupně odcestovali lodí nebo letadlem.

Když jsem z lodi spatřil první obrysy ostrova, vyhrkly mi slzy z očí a řekl jsem si, tak teď teprve zase žiji !

Nepřistáli jsme v přístavu, ale na písčném pobřeží poblíže města Hagí v prefektuře Jamaguči.

Přespali jsme v buddhistickém chrámu v Hagí, vykoupali jsme se v městských lázních a potom jsme byli pozváni na zábavu, na níž tančily místní krasavice. Spláchli jsme tak se sebe trochu toho válečného prachu.

Také ostatní kamarádi byli roztroušeni po okolních chrámech. Brzy jsme se sešli, utvořili skupinky podle krajů a vydali se na cestu domů.

Ani náčelník útvaru ani vysocí důstojníci však nikde nebyli k spatření, a tak jsme ani nedostali řádný rozpouštěcí rozkaz. Jenom jsme si museli navzájem přísahat, že ani rodičům ani svým přátelům nebudeme vyprávět o tom, co jsme zažili.

Náčelníka útvaru a štábní důstojníky jsem naposledy viděl v Pchjonggjangu. Snad odtamtud odletěli do Japonska.

V městečku Hagi jsem se spěšně rozloučil s Hajašidou, Hamanakou, Morišimou, Sasou a ostatními, kteří šli jiným směrem než já.

Z hrudi se mi draly slzy, avšak zrak zůstával suchý.

poznámka k českému vydání

Pravdivost Akijamovy knihy „Zvláštní útvar 731“ snad ani není třeba dokazovat; lze ji vycítit z každé řádky, z velkého množství uvedených podrobností i z přesnosti, se kterou autor popisuje vše, co za svého pobytu v tajném útvaru viděl a zažil.

Ostatně její pravdivost přesvědčivě potvrzují důkazy obsažené v materiálech charbinského procesu, které u nás vyšly pod názvem „Proces s japonskými strůjci bakteriologické války“¹. Výpovědi svědků udávají stejná fakta o rozdělení tábora, o práci morových a jiných skupin, o pokusech na lidském těle, o dějích 731. útvaru, jmenují náčelníka útvaru Širo Išiiho, generála Kiku-čiho atd.

Také redakce časopisu „Bungei Sunžú“ (Umělecký výběr) shromáždila po vyjití Akijamovy knihy v Japonsku velké množství vojenských dokumentů a svědectví přímých účastníků, aby dokázala věrohodnost této práce.

„Zvláštní útvar 731“ jistě nelze považovat za vynikající literární dílo; jeho autor není zkušený spisovatel. Čtenář však bezpochyby potvrdí, že je to kniha velmi poutavá a přesvědčivá. Příčina toho netkví v nějaké umělecké metodě. Tkví v tom, že kniha je napsána z vnitřní potřeby autora varovat svět před strašným nebezpečím biologické války, o kterém má i dnes jen málo lidí náležitou představu. Světová veřejnost již léta po právu požaduje zákaz atomových a vodíkových zbraní, těchto katastrofálně účinných prostředků hromadného ničení. Nelze zapomínat ani na biologické zbraně. V rukou zákeřného útočníka jsou o to záluďnější, že mohou být použity tak rafinovaně, aby se rozšíření epidemií nedalo rozeznat od samovolného výskytu; lze jimi napodobit přírodu. „V tom právě tkví půvab biologické války,“ řekl technický asistent Sagawa.

¹Proces s japonskými strůjci bakteriologické války, Orbis 1951, překlad z ruštiny.

Dobře víme, že i dnes mnozí vlivní vojenští a političtí činitelé nacházejí zalíbení v takovýchto „půvabech“, a bezpochyby by se nezdráhali použít tak špinavých prostředků, kdyby k tomu měli příležitost. Američané byli usvědčeni z použití biologických zbraní v korejské válce, britská vláda, jak řekl Watkinson, „se nehodlá vzdát tak účinných bojových prostředků“, výzkum těchto zbraní se určitě provádí i jinde, kde válečnické kruhy dosud mají slovo.

A právě proto jsme jisti, že Akijamův „Zvláštní útvar 731“ splňuje své poslání: upozorňuje, varuje, burcuje před nebezpečím biologických zbraní a před jejich strůjci.

Jiří Jelínek

Obsah

I.	5
Poddůstojník s neznámým posláním	5
Moderní město na pusté pláni	10
Tajná věznice v táboře	13
Myší útvar	17
Vězňové s okovy na rukou	20
Výroba morových bacilů ve velkém	23
Stesk po domově	26
Tajemství věznice se odhaluje	28
Založení a uspořádání útvaru 731	30
Jsme špehováni	35
Nenadálá návštěva	39
Záznamy z pokusné stanice	42
 II.	 45
První oběti	45
Na vojenském hřbitově	47
Běda! lidská morčata	50
Pokusy, které překonávají lékařskou vědu	53
Atentát na náčelníka skupiny	54
Ledová komora	56
Krásná láska mládí	59
Činnost strategické skupiny	61
Podrobnosti o útoku na náčelníka skupiny	62
Pronásledované mládí	64
Strašlivý výlet	67
Po ztrátě Okinawy	70
Začátek přesunu do Tung-chua	72
Kamarád v izolaci	74
Opět s panem Akašim	76
Hamanákův útěk	78

III.	84
Osudný den	84
Škvařící se mrtvoly	86
Zdi smrti jsou pevné	89
Opouštíme přítele	91
Dílo zkázy dokonáno	95
Jsme pronásledováni	99
Rozhodnutí k útoku	101
Zástupy uprchlíků	105
Únik v poslední chvíli	108
Přísaha mlčení	111
Poznámka k českému vydání	114

HIROŠI AKIJAMA

zvláštní útvar 731

Z japonského originálu Hiroši Akijama, Tokušú butaj 731, vydaného vydavatelstvím Saniči šóbó, Tókyo 1956, přeložil Jiří Jelínek.

*Obálku navrhl Lucie Weisbergrová-Klenová.
Graficky upravil Miloslav Tom.*

I. vydání, Praha 1960. Vydalo Naše vojsko, nakladatelství, n. p. v Praze, jako svou 2252. publikaci, stran 120.

*Odpovědná redaktorka Marie Kožnarová.
Výtvarný redaktor Ota Karlas.*

Vytiskla tiskárna Naše vojsko v Praze. AA 7,49, VA 7,87, D-09-01314, náklad 6.000 výtisků, 13/9.

Cena šité brož. 5,20 Kčs, 56/VIII-7.

FAKTA A SVĚDECTVÍ

knihnice, která seznamuje své čtenáře
s živými politickými otázkami

V roce 1958 vyšlo:

K. Beba
„Tajemný“ Tibet

V. A. Antonov-Ovsejenko
V revoluci

Sborník dokumentů
Zvěrstva amerických vojsk v Jižní Koreji

V roce 1959 vyšlo:

F. Aumuller
Militaristé na postupu

Sborník dokumentů
SS v akci

S. Mareš - Z.Slavík
Mírová smlouva s Německem

V roce 1960 vyšlo:

Kolektiv autorů
Kapitoly z dějin náboženství

E.Frankenberg
Zbraně hromadného ničení

K. A. Krejčí
Objevení Sahary

Sborník dokumentů
SS v akci, 2. vydání

J. Schwarzer
Kdo chce válku

H. Akijama
Zvláštní útvar 731

V roce 1961 vyjde:

Sborník dokumentů
SS v akci

V. N. Minajev
Odhalená tajemství

V.N. Morev
Pentagon

J.Buček
Odzbrojení je možné

J. Volařík
Kuba

W. Schreyer
Vzdušní piráti

